

Instituut voor de nationale rekeningen

De marktwerking van de sector van de gerechtsdeurwaarders in België

Prijzenobservatorium

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnr: 0314.595.348

 0800 120 33 (gratis nummer)

 <https://economie.fgov.be>

Verantwoordelijke uitgever:

Séverine Waterbley
Voorzitster van het Directiecomité
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel

Meer informatie:

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Peter Van Herreweghe
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Tel.: +32 2 277 83 96
E-mail: Peter.Vanherreweghe@economie.fgov.be

Internetversie

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	3
De marktwerking van de sector van de gerechtsdeurwaarders in België.....	4
Inleiding.....	4
1. Analyse van het beroep en de reglementering.....	5
1.1 Statuut en activiteiten van de gerechtsdeurwaarder.....	7
1.2 Overzicht van de belangrijkste regelgevingen voor gerechtsdeurwaarders in België.....	9
1.3 De kost van de gerechtsdeurwaarder.....	15
1.4 Overzicht van niet-gepaste marktpraktijken in de sector van de gerechtsdeurwaarders.....	26
2. Financiële analyse van de sector van gerechtsdeurwaarders.....	34
2.1 Methodologie.....	34
2.2 Schaalvergroting, concurrentie en concentratie.....	34
2.3 Sectorale klanten en leveranciers, economische afhankelijkheid.....	37
2.4 Rendabiliteit (2013-2021).....	40
2.5 Spreiding van de rendabiliteit.....	41
2.6 Vergelijking met andere beroepen (benchmarking).....	42
2.7 Evolutie van een aantal (financiële) variabelen.....	43
2.8 Correlaties.....	45
2.9 Markt- en ondernemingsrisico.....	46
Conclusie.....	48
Bijlage 1.....	51
Bijlage 2.....	55

De marktwerking van de sector van de gerechtsdeurwaarders in België

Inleiding

Bepaalde economische sectoren kunnen kenmerken vertonen die de aanwezigheid van regelgeving rechtvaardigen om bepaalde disfuncties te voorkomen of om daarop te reageren. Binnen de sector van de gerechtsdeurwaarders zijn de mogelijke disfuncties bijvoorbeeld het risico van een ontoereikende territoriale spreiding van de beroepsgroep, het risico van een niet aangepast prijsbeleid, het bestaan van een informatieasymmetrie die verband houdt met het gebrek aan expertise van de burger. Daarnaast maakt een gereguleerde sector het mogelijk om de kwaliteit van de geleverde diensten te garanderen (onder andere via de benoemingsprocedure), om rechtszekerheid te verzekeren dankzij het opmaken van authentieke akten en door de uitvoering van beslissingen van de rechter en van andere uitvoerbare titels, en om de consument te beschermen tegen eventuele fouten die begaan worden door een gerechtsdeurwaarder in het kader van de uitoefening van zijn opdrachten.

In ons land is de sector van de gerechtsdeurwaarders een sterk gereguleerde sector. Hoewel deze sector slechts een klein deel van de werkgelegenheid en het Belgische BBP vertegenwoordigt, speelt hij een belangrijke economische en juridische rol, zowel voor ondernemingen als voor particulieren, bijvoorbeeld tijdens een gerechtelijke procedure of in het kader van buitengerechtelijke opdrachten. Ook de economische sectoren die een beroep doen op de diensten van gerechtsdeurwaarders zijn zeer talrijk en gevarieerd. Recent hebben talrijke persartikels echter melding gemaakt van problemen inzake de marktwerking binnen deze sector. Deze problemen hebben onder andere betrekking op de behandeling van klachten en vooral op de noodzaak om de invorderingsprocedures van schulden te moderniseren, zodat het voor de schuldenaar minder duur wordt.

Het rapport aan de Minister van Justitie met betrekking tot de modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder in België (2018)¹ informeert ook over de noodzaak om het beroep te laten evolueren ten opzichte van een snel veranderende samenleving. Hieruit blijkt de noodzaak om de functies van de gerechtsdeurwaarder te hervormen om de bevolking een betere dienstverlening te bieden, of het nu bijvoorbeeld is in termen van informatie, de meest kwetsbare personen te helpen, bepaalde procedures te vereenvoudigen en/of te rationaliseren, of door alternatieve invorderingsprocedures in te voeren. Er wordt ook voorgesteld om de statutaire regels aan te scherpen, "om van de gerechtsdeurwaarder een onberispelijke en toekomstgerichte gerechtshelper te maken". In het belang van de rechtsonderhorigen wordt ook de voortzetting van de informatisering van de procedures benadrukt.

Merk op dat hoewel de sector van de gerechtsdeurwaarders aan een hoog niveau van reglementering onderworpen is, het een zeer specifieke sector is. Een bijzonder kenmerk van de gerechtsdeurwaarder is dat hij een dubbel statuut heeft. Enerzijds is hij een ministerieel ambtenaar, omdat hij titularis is van een functie bij de administratie van Justitie en een gerechtelijk ambtenaar die authentieke aktes opstelt en toeziet op de uitvoering van beslissingen van Justitie en van andere uitvoerbare titels. Anderzijds oefent hij zijn ambt uit onder de vorm van een vrij beroep. Hij is dus een zelfstandige, die betaald wordt door diegenen die een beroep op hem doen. De gerechtsdeurwaarder moet ook de deontologische regels respecteren die door het beroep worden bepaald en een wettelijk tarief toepassen voor zijn gerechtelijke opdrachten.

In het licht van deze verschillende elementen heeft het Prijzenobservatorium de sector van de gerechtsdeurwaarders in België geanalyseerd om een stand van zaken op te maken van de situatie van deze sector, zowel vanuit reglementair als financieel oogpunt.

Deze analyse met betrekking tot de sector van de gerechtsdeurwaarders begint met een eerste hoofdstuk over de regelgeving die in deze sector van kracht is. In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de rol van de gerechtsdeurwaarder en op zijn verschillende taken, van monopolistische aard of niet. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste regelgevingen voor de gerechtsdeurwaarder in België, zowel vanuit het oogpunt van toegang tot de sector als op het vlak van de uitoefening van het beroep. Dit hoofdstuk besteedt vervolgens bijzondere aandacht aan de kosten

¹ https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapport_modernisering_functie_gerechtsdeurwaarder.pdf.

van de gerechtsdeurwaarder in België, of ze nu gereguleerd zijn of niet. Er zal eveneens een kritische analyse van deze kosten worden gemaakt. Dit hoofdstuk eindigt met een overzicht van bepaalde marktpraktijken die als niet-passend kunnen worden beschouwd binnen de sector van de gerechtsdeurwaarders in België, en die werden geïdentificeerd op basis van gesprekken met verschillende juridische en socio-economische actoren die dicht bij de gerechtsdeurwaarders staan.

Het tweede hoofdstuk gaat over de financiële analyse van de sector van de gerechtsdeurwaarders. Na een voorstelling van de gebruikte methodologie, worden in het begin van dit hoofdstuk de schaalvoordelen en het concurrentie- en concentratieniveau binnen de sector van de gerechtsdeurwaarders besproken. Vervolgens komen de intersectorale verhoudingen, de economische afhankelijkheid en de rendabiliteit van de sector aan bod. Ook wordt een vergelijking met andere intellectuele beroepen (benchmarking) gepresenteerd om de resultaten van de sector van de gerechtsdeurwaarders in perspectief te plaatsen. De evolutie van een aantal financiële variabelen en de correlaties tussen deze variabelen worden vervolgens geanalyseerd. Dit hoofdstuk eindigt met het ondernemersrisico en het marktrisico van de gerechtsdeurwaarders.

Om deze studie te realiseren, baseerde het Prijzenobservatorium zich onder meer op de wetgeving en de informatie die gepubliceerd werd door de Federale Overheidsdienst Justitie (verslag aan de Minister van Justitie Koen Geens) en door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België. Er werden eveneens statistieken van de NBB, de FOD Financiën en btw-gegevens van Statbel gebruikt om de rendabiliteit van de sector te evalueren. Zoals hierboven reeds vermeld werd, heeft het Prijzenobservatorium diverse actoren van de sector van de gerechtsdeurwaarders geïnterviewd, namelijk de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België, de Ombudsman van de sector en de Franstalige Unie van Gerechtsdeurwaarders. Ook de heer Patrick Van Buggenhout, gerechtsdeurwaarder, werd gecontacteerd als oprichter van de nieuwe dienst MyTrustO (platform voor een neutrale en ethisch verantwoorde vorm van schuldbegeleiding). Daarnaast werden verschillende juridische en socio-economische actoren geconsulteerd, namelijk de AD Economische Inspectie van de FOD Economie, het Steunpunt Mens en Samenleving (SAM), het Steunpunt voor de diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Observatorium Krediet en Schuldenlast en de Belgische Vereniging van Incasso-ondernemingen. Ook andere juridische actoren werden op de hoogte gebracht van onze studie en kregen de kans om erop te reageren, namelijk de Conferentie van Vlaamse Gerechtsdeurwaarders, het Koninklijk Verbond van de vrede- en politierechters, de Orde van Franstalige en Duitstalige balies, de Orde van Vlaamse balies en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

1. Analyse van het beroep en de reglementering

De functie van gerechtsdeurwaarder is in de 12e eeuw ontstaan. In 1813 werd het beroep bij decreet gereguleerd. Dit decreet regelde het beroep tot in 1963, het jaar waarin het statuut van gerechtsdeurwaarder bij wet werd aangepast zodat het beter overeenstemde met de realiteit van die tijd (wet van 5 juli 1963 tot regeling van het statuut der gerechtsdeurwaarders). Deze eerste juridische hervorming regelde aldus het beroep op het niveau van onder andere de opdrachten van de gerechtsdeurwaarder, zijn benoeming, zijn residentieplicht, zijn onverenigbaarheden, zijn tarief en de tuchtregels. Bij deze wet werden ook de arrondissementskamers en de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders wettelijk opgericht. Deze wet werd geïntegreerd in het Gerechtelijk Wetboek in 1967. Op 6 april 1992 werd de wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het statuut van de gerechtsdeurwaarders aangenomen. Het doel van deze wet was onder meer een duidelijker kader te scheppen inzake de voorwaarden voor toegang tot het beroep, de voorwaarden inzake plaatsvervangende te bepalen en te voorzien in tuchtrechtelijke bepalingen. In februari 2014 trad een nieuwe wet in werking tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarder². De belangrijkste doelstellingen die door deze wet worden nagestreefd zijn een modernisering en objectivering van de benoemingsprocedure en strengere tuchtregels. Vervolgens kent de wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie een grotere tuchtrechtelijke bevoegdheid toe aan de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders en verduidelijkt bepaalde regels. Ten slotte introduceert de wet van 26 december 2022 (gepubliceerd op 30/12/2022 in het Belgisch Staatsblad) betreffende de hervorming van het statuut van de gerechtsdeurwaarders en andere diverse bepalingen opnieuw een aantal

² Het betreft de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarder, die op 1 februari 2014 in werking is getreden.

hervormingen om de modernisering en digitalisering van het beroep van gerechtsdeurwaarder verder te zetten³ 4. De voornaamste hervormingen slaan onder meer op een nieuwe verplichte leeftijdsgrens voor gerechtsdeurwaarders en kandidaat-gerechtsdeurwaarders (70 jaar), de uitbreiding van de mogelijkheden voor ontslag (voorheen was enkel vrijwillig ontslag mogelijk, behalve in geval van overlijden), de modernisering van de benoemingsprocedures, de hervorming van het plaatsvervangingsstelsel en de modernisering van de werking van de arrondissementkamers.

Specifiek met betrekking tot de activiteit van minnelijke (of buitengerechtelijke) invordering van schulden van de consument, dit werd geregeld door de wet van 20 december 2002 (MB van 29.01.2003)⁵. Deze wet werd bovendien op 27 maart 2009 gewijzigd zodat er geen onduidelijkheid meer bestaat over het feit dat de wet betrekking heeft op alle actoren bij de minnelijke invordering van schulden. Op 4 mei 2023 werd een nieuwe hervorming van de minnelijke invordering van schulden aangenomen om de consumenten beter te beschermen. De inhoud van deze wet, waarbij het boek XIX "Schulden van de consument" in het Wetboek van economisch recht (DOC55 3132) werd ingevoegd, slaat onder andere op het kosteloos zijn van een eerste herinnering voor een factuur, de vermelding, in geval van herinnering van een factuur, van mogelijk bijkomende kosten bij een te late betaling, een uitstel van minstens 14 dagen na ontvangst van de eerste herinnering alvorens eventuele bijkomende kosten in rekening worden gebracht. Er komt ook een plafond op de bijkomende kosten bij te late betaling (in functie van het bedrag van de schuld)⁶. Tot slot komen advocaten en gerechtsdeurwaarders die schulden minnelijk invorderen, ook onder het toezicht van de FOD Economie te staan. De nieuwe wetgeving treedt in werking vier maanden na de publicatie in het Belgisch Staatsblad (die plaatsvond op 23 mei 2023) voor schulden die voortvloeien uit nieuwe contracten. Voor bestaande contracten is de inwerkingtreding voorzien zeven maanden na de verschijning in het Belgisch Staatsblad.

Het beroep van gerechtsdeurwaarder is ook onderworpen aan deontologische regels die zijn opgesteld door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders⁷. Deze Kamer stelt ook interne beroepsregels op in de vorm van circulaires of richtlijnen (de richtlijnen werden vervangen door dwingende voorschriften tijdens de hervorming van het statuut in 2014). Ook het tuchtrecht werd aangepast en wordt verderop besproken

Er moet ook worden opgemerkt dat de tarieven (erelonen, kosten en voorschotten) van gerechtsdeurwaarders in het kader van hun wettelijke opdrachten grotendeels worden vastgelegd door het koninklijk besluit van 1976 (zie hoofdstuk 1.3).

³ <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2022/12/26/2022043205/staatsblad>.

⁴ De wet is op 1 januari 2023 in voege getreden met uitzondering van artikels 11 tot 15 (in voege op 1 april 2023), artikels 2, 2°, 4, 7, 4° en 9 (in voege op 1 januari 2024) en artikel 38 (in voege op 31 december 2022).

⁵ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002122062&table_name=wet.

⁶ Voor schulden van minder dan 150 euro kan er maximaal 20 euro bij komen. Bedragen de schulden meer dan 150 euro maar minder dan 500 euro, dan geldt een plafond van 30 euro plus 10 % van het verschuldigde bedrag.

⁷ Zie : <https://ufhj.be/wp-content/uploads/2021/04/Code-van-gedragregels-voor-gerechtsdeurwaarders.pdf>.

Daarnaast spelen verschillende instellingen een belangrijke rol in het toezicht op de sector. Dit zijn bijvoorbeeld de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders⁸, de arrondissementskamers⁹, de benoemingscommissies¹⁰ en de tuchtcommissies.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht te geven van de reglementering waaraan de Belgische sector van de gerechtsdeurwaarders onderworpen is, voornamelijk wat het statuut, de toegang tot het beroep, de residentieplicht, de territoriale bevoegdheid, de burgerlijke aansprakelijkheid en het vastleggen van het tarief betreft. Er zal ook een kritische analyse van dit tarief worden gemaakt, alsook een vergelijking van de herzieningsystemen van dit tarief die in België en in de buurlanden (Frankrijk en Nederland) zijn opgezet. Op het einde van dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de marktpraktijken die als niet gepast kunnen worden beschouwd binnen de sector van de gerechtsdeurwaarders in België. Deze praktijken werden in kaart gebracht op basis van onder meer gesprekken met vertegenwoordigers van de sector van de schuldbemiddeling.

1.1 Statuut en activiteiten van de gerechtsdeurwaarder

Zoals hierboven vermeld, heeft de gerechtsdeurwaarder een dubbel statuut: hij is zowel ministerieel ambtenaar (dit wil zeggen ambtsdrager bij de administratie van Justitie) en openbaar ambtenaar (omdat hij verantwoordelijk is voor het opstellen van authentieke akten en voor het toezien op de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en van andere uitvoerbare titels), terwijl hij zijn beroep uitoefent onder de vorm van een vrij beroep (erelonen betaald door rechtzoekenden en niet door belastingbetalers). Merk op dat het actieterrein van de gerechtsdeurwaarder, zowel voor het opmaken van authentieke akten en de uitvoering van rechterlijke beslissingen als voor zijn andere buitengerechtelijke opdrachten, betrekking heeft op het gerechtelijk recht, het burgerlijk recht en het handelsrecht, maar ook op het sociaal en fiscaal recht. Tijdens strafrechtelijke procedures is de gerechtsdeurwaarder ook bevoegd voor de betekening van gerechtelijke akten en beslissingen. De betrokkenheid van de gerechtsdeurwaarder bij strafrechtelijke procedures en de daarbij behorende regelgeving komen in deze studie niet aan bod.

De wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders¹¹, die op 1 februari 2014 in werking is getreden, bepaalt de opdrachten en bevoegdheden van gerechtsdeurwaarders. Sommige van hun opdrachten hebben betrekking op de gerechtelijke fase waarop ze het wettelijk monopolie hebben. De belangrijkste monopolietaken hebben meer bepaald betrekking op de invordering van een schuld in de gerechtelijke fase. Deze taken hebben betrekking op:

- het opstellen en betekenen van exploitatie, zoals een dagvaarding om voor de rechtbank te verschijnen, een rechtelijke uitspraak tot betaling van een geldsom of een uitzetting, een betalingsbevel, een beslag op bijvoorbeeld (on)roerende goederen of op het loon, enz.;

⁸ De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, samengesteld uit alle gerechtsdeurwaarders en alle kandidaat-gerechtsdeurwaarders die actief zijn in België, is een openbare instelling, opgericht bij de wet van 5 juli 1963. Het doel van de Nationale Kamer is om het beroep officieel te vertegenwoordigen, de goede werking ervan te verzekeren en toe te zien op de naleving van deontologische, wettelijke, professionele en tariefverplichtingen door alle gerechtsdeurwaarders. Zo is de Kamer onder meer verantwoordelijk voor het opstellen van gedragsregels en de opvolging van tuchtklachten.

⁹ De arrondissementskamers van gerechtsdeurwaarders, eveneens opgericht bij de wet van 5 juli 1963, zijn organen die alle gerechtsdeurwaarders en kandidaat-gerechtsdeurwaarders van een arrondissement vertegenwoordigen. Sinds de inwerkingtreding van de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen, zijn er momenteel 12 arrondissementen in België. Hun bevoegdheden, gedefinieerd in het Gerechtelijk Wetboek, zijn onder meer preventie en verzoening, tuchtmaatregelen en de vertegenwoordiging binnen hun arrondissement.

¹⁰ De benoemingscommissies treden op in het kader van de selectie van de kandidaat-gerechtsdeurwaarders. Hun rol wordt uitgelegd in hoofdstuk 1.2.1.

¹¹ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014010706.&table_name=wet.

- de eigenlijke tenuitvoerlegging van gerechtelijke beslissingen, akten of andere uitvoerbare titels¹².

Gerechtsdeurwaarders zijn ook de enigen die bevoegd zijn om materiële vaststellingen te verrichten, op verzoek van magistraten of particulieren, evenals vaststellingen die tot de wettelijke opdrachten van hun ambt behoren. Elke vaststelling van een gerechtsdeurwaarder is dus een authentieke akte¹³. Hun andere monopolietaken zijn onder meer de gerechtelijke openbare verkoping van roerende goederen, de vrijwillige openbare verkopen van roerende goederen en de inning van onbetwiste geldschulden (IOS-procedure)¹⁴. Gerechtsdeurwaarders delen ook het monopolie van bepaalde bevoegdheden met andere, al dan niet juridische marktspelers. Dit is bijvoorbeeld het geval bij vrijwillige openbare verkopen van roerende goederen, waar het monopolie wordt gedeeld met notarissen. Merk op dat de gerechtsdeurwaarder in het kader van zijn monopolietaken niet kan weigeren tussen te komen wanneer hij wordt gemandateerd (behalve in geval van onverenigbaarheden voorzien door het Gerechtelijk Wetboek in artikel 520 §1). Bovendien kan hij enkel optreden in het arrondissement waar hij is benoemd (art. 516 van het Gerechtelijk Wetboek, zie hieronder). Als helper van het gerecht heeft hij een onafhankelijkheidsplicht in die zin dat hij rekening moet houden met de rechten van de lastgever/schuldeiser, maar er ook voor moet zorgen dat de rechten van de veroordeelde partij/schuldenaar worden gerespecteerd. Hij is onder meer onderworpen aan de controle van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders (zie hieronder).

Gerechtsdeurwaarders hebben ook residuaire bevoegdheden. In dit geval gaat het om taken waarvoor ze geen wettelijk monopolie hebben en waarvoor ze niet verplicht zijn om tussen te komen. In het kader van deze buitengerechtelijke opdrachten kunnen gerechtsdeurwaarders dus de concurrentie aangaan met andere spelers van de juridische (vaak advocaten) of economische wereld. De tarieven zijn bovendien niet gereguleerd. Zo concurreren zij voor de minnelijke invordering van schulden, de belangrijkste buitengerechtelijke activiteit van gerechtsdeurwaarders, met advocaten en incassobureaus. Merk op dat de schuldeiser zelf (of hij nu een openbare of een particuliere schuldeiser is) ook de activiteit van de minnelijke invordering op zich kan nemen. Andere residuaire bevoegdheden zijn onder andere het schatten van de waarde van meubels en roerende goederen, fiscale attesten afleveren met betrekking tot oninbare schuldvorderingen, solvabiliteitsonderzoeken uitvoeren, vermogensrapporten opmaken en toezicht houden op toegelaten loterijen en wedstrijden.

Bepaalde residuaire bevoegdheden kunnen ook op aanduiden van een rechter uitgevoerd worden. De gerechtsdeurwaarder zal dan optreden als gerechtsmandataris. Dit is onder meer het geval tijdens een tussenkomst als schuldbemiddelaar in het kader van de collectieve schuldenregeling.

Tot slot merken we op dat het Gerechtelijk Wetboek gerechtsdeurwaarders verbiedt andere activiteiten uit te oefenen dan die van gerechtsdeurwaarder. Gerechtsdeurwaarders kunnen dus geen bestuurder van een onderneming zijn, behalve met machtiging van de procureur-generaal (bij uitzondering en zeer beperkt in de tijd, bijvoorbeeld een tijdelijke

¹² Andere uitvoerbare titels zijn bijvoorbeeld authentieke notariële akten.

¹³ Een gerechtsdeurwaarder doet vaststellingen, namelijk de objectieve beschrijving van een bestaande situatie, zonder een advies of oordeel te geven. Zijn vaststelling kan als bewijs in een procedure worden gebruikt. Ook kan hij de plaatsbeschrijving van een appartement opmaken of een inventaris maken van roerende goederen, bijvoorbeeld in geval van een scheiding of nalatenschap. Tijdens bouw- of renovatiewerkzaamheden kan hij eveneens een vaststelling doen van tekortkomingen.

¹⁴ De IOS-procedure is in 2016 in werking getreden. Dit is een administratieve procedure voor de invordering van onbetwiste schulden die momenteel alleen van toepassing is op B2B-relaties (dit wil zeggen tussen "bedrijven"). Het doel van deze procedure is om tegen lagere kosten een uitvoerbare titel te verkrijgen zonder tussenkomst van de rechtbanken, aangezien de geldschuld in principe niet wordt betwist.

tussenkoms in het bedrijf van een ouder na diens overlijden)¹⁵. Het uitoefenen van nevenactiviteiten is dus bij wet verboden¹⁶. In Nederland kan een gerechtsdeurwaarder bijvoorbeeld een incasso-onderneming oprichten (het commerciële aspect van een gerechtsdeurwaarder is ruimer in Nederland), wat in België niet het geval is.

Focus: Minnelijke invordering van schulden door incasso-ondernemingen en relatie met de sector van de gerechtsdeurwaarders

Activiteiten van minnelijke invordering kunnen zowel door gerechtsdeurwaarders als door incassobureaus worden uitgevoerd, advocaten voeren dit soort activiteiten (in B2C) bijna nooit uit. Incasso-ondernemingen zijn echter niet actief in de fase van gerechtelijke invordering. Deze private ondernemingen hebben niet de voorrechten van het openbaar gezag en kunnen dit type van opdracht derhalve niet uitvoeren, in tegenstelling tot gerechtsdeurwaarders.

Volgens de Belgische Vereniging van Incasso-ondernemingen (BVI) zouden incasso-ondernemingen momenteel meer dan 50 % van de markt van de minnelijke invordering van schulden coveren. De gerechtsdeurwaarders richten zich desalniettemin steeds meer dan in het verleden op deze activiteiten. Incasso-ondernemingen zijn ook onderworpen aan controle van de FOD Economie (wettelijke verplichting tot inschrijving bij de FOD Economie die eveneens instaat voor de behandeling van klachten). De gerechtsdeurwaarders evenals de advocaten die schulden op minnelijke basis invorderen, zullen eveneens onderworpen worden aan controle door de FOD Economie ten gevolge van de hervorming van de minnelijke invordering van schulden, goedgekeurd op 27 april 2023 door het federale parlement^{17 18}. Merk op dat de leden van de BVI zich ook moeten houden aan een deontologische code.

Bovendien zijn beide sectoren, volgens de BVI, complementair. Dus wanneer een minnelijk dossier, behandeld door een incassobureau, in de gerechtelijke fase komt, zal het kantoor een partner in de sector van de gerechtsdeurwaarders zoeken om de dienstverlening te kunnen blijven aanbieden (de incasso-onderneming is dan de zaakgelastigde van de gerechtsdeurwaarder). Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders proberen sommige incasso-ondernemingen (maar ook sommige openbare en particuliere schuldeisers) voorwaarden op te leggen wanneer zij contact opnemen met een gerechtsdeurwaarder voor de gerechtelijke fase. Gerechtsdeurwaarders mogen hun erelonen echter niet delen, behalve met andere gerechtsdeurwaarders. Zij kunnen dus niet afzien van een deel van hun ereloon (verbod op 'no cure no pay'-werkwijze). Deze praktijk, die ook in sommige kantoren van gerechtsdeurwaarders wordt waargenomen¹⁹, wordt in hoofdstuk 1.4 meer in detail besproken.

1.2 Overzicht van de belangrijkste regelgevingen voor gerechtsdeurwaarders in België

In dit hoofdstuk wordt de belangrijkste regelgeving voor de sector van de gerechtsdeurwaarders besproken. Deze regelgeving heeft zowel betrekking op de toegang tot de sector, waardoor de burger een kwalitatief hoogstaande dienstverlening kan worden gegarandeerd, als op de uitoefening van het beroep. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de regulering van de tarieven, met een kritische analyse van deze tarieven en een vergelijking met de buurlanden over de manier waarop de tarieven herzien worden.

¹⁵ Art. 521. van het Gerechtelijk Wetboek: Het is elke gerechtsdeurwaarder en elke kandidaat-gerechtsdeurwaarder verboden om zelf of via een tussenpersoon enig ander beroep uit te oefenen, met uitzondering van onderwijs- of onderzoeksopdrachten als assistent, docent, hoogleraar of auteur.

¹⁶ In de praktijk zijn sommige kantoren van gerechtsdeurwaarders zeer nauw verweven met andere dienstverlenende bedrijven, wat uit deontologisch oogpunt vragen kan oproepen.

¹⁷ De nieuwe wetgeving treedt, ter herinnering, in voege vier maanden na publicatie in het Belgisch Staatsblad (die plaatsvond op 23 mei 2023) voor schulden uit nieuwe contracten. Voor bestaande contracten is de inwerkingtreding voorzien zeven maanden na publicatie in het Belgisch Staatsblad.

¹⁸ De gerechtsdeurwaarders werden voorheen gecontroleerd door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders.

¹⁹ Zie bijvoorbeeld het vonnis van 24 juni 2011 over een vergoedingsgeschil tussen een gerechtsdeurwaarder uit Waver en een andere uit Aarschot: http://mediationdedettes.be/IMG/pdf/jugement_2011_2huissiers_tarifs-.pdf?1221/-e57ee9218dc9886f2a7b818df6726b62edb2b75c.

1.2.1 Verkrijgen van de titel van gerechtsdeurwaarder

De wet van 7 januari 2014 heeft de toegang tot het beroep herzien zodat de benoemingsprocedures objectiever verlopen. Deze benoemingsprocedures worden voortaan uitgevoerd op een manier die vergelijkbaar is met die van magistraten en notarissen, namelijk door strikte toegangsvoorwaarden na te leven die het resultaat zijn van een nauwkeurige procedure. De wet van 26 december 2022 betreffende de hervorming van het statuut van de gerechtsdeurwaarders brengt een zeker aantal wijzigingen en verbeteringen aan in het gerechtelijk wetboek, zonder aan de fundamenten te raken.

Meer bepaald moet de kandidaat Belg zijn, over een masterdiploma in de rechten beschikken, een gedrag vertonen dat beantwoordt aan de eisen van de beoogde functie²⁰ en een stagecertificaat hebben. Om dit certificaat te bekommen, moet hij een wettelijke stage van 2 jaar verrichten (zonder onderbreking). Deze stage moet als hoofdactiviteit worden uitgeoefend en uitgevoerd worden in een of meerdere gerechtsdeurwaarderkantoren. De stagiair moet vervolgens deelnemen aan het jaarlijks vergelijkend examen om gerangschikt te worden en de titel van kandidaat-gerechtsdeurwaarder te verkrijgen. Dit examen omvat schriftelijke en mondelinge proeven. Op basis van de rangschikking van de stagiairs (uitgevoerd door de bevoegde benoemingscommissie), waarbij ook rekening wordt gehouden met advies²¹, benoemt de Koning, per taalrol, een bepaald aantal kandidaat-gerechtsdeurwaarders. Het maximum aantal te benoemen kandidaat-gerechtsdeurwaarders wordt jaarlijks door de Koning²² vastgelegd (principe van de numerus clausus). Een stagiair die niet voor het vergelijkend examen is geslaagd, kan zich de volgende jaren opnieuw kandidaat stellen. De lijst van benoemde kandidaat-gerechtsdeurwaarders wordt vervolgens naar de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders verzonden met het oog op hun inschrijving op de lijst van kandidaat-gerechtsdeurwaarders. Kandidaat-gerechtsdeurwaarders maken dus integraal deel uit van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders. Zij zijn derhalve onderworpen aan alle rechten en verplichtingen van een gerechtsdeurwaarder. Zo kan een kandidaat-gerechtsdeurwaarder plaatsvervangingen uitvoeren, wat betekent dat hij een gerechtsdeurwaarder kan ondersteunen en helpen bij de uitoefening van zijn functies, bijvoorbeeld in het kader van de betekening van akten. Merk op dat bepaalde kandidaat-gerechtsdeurwaarders dit statuut voor de rest van hun loopbaan (tot 70 jaar) behouden, hetzij omdat er tijdens hun kandidatuur²³ geen vacatures in hun arrondissement zijn vrijgekomen, hetzij omdat zij niet zijn geslaagd voor de benoemingsprocedure tot titularis-gerechtsdeurwaarder, hetzij wegens een persoonlijke keuze (om geen ondernemersrisico te lopen).

Na gedurende een periode van ten minste drie jaar kandidaat-gerechtsdeurwaarder te zijn geweest, kan hij zich kandidaat stellen voor de benoeming in de hoedanigheid van gerechtsdeurwaarder wanneer een vacature wordt gepubliceerd. Daartoe moet de kandidaat zijn kandidatuur indienen bij de minister van Justitie. Een benoemingscommissie stelt een lijst op van de 3 beste kandidaten (in functie van hun bekwaamheid en hun geschiktheid om de functie van gerechtsdeurwaarder uit te oefenen). De Koning benoemt vervolgens de nieuwe gerechtsdeurwaarder op voorstel van de Minister van Justitie²⁴. De wet van 26 december 2022 betreffende de hervorming van het statuut van gerechtsdeurwaarders

²⁰ Het voldoen aan deze voorwaarde wordt bewezen door middel van een uittreksel uit het strafregister dat gedateerd is na de publicatiedatum van de oproep tot kandidaten.

²¹ Het betreft advies over deze kandidaten (met betrekking tot het milieu en de achtergrond van de kandidaat) van de procureur des Konings van het arrondissement waarin de kandidaat gedomicilieerd is.

²² Elk jaar brengt de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders een advies uit aan de Koning over het aantal te benoemen kandidaat-gerechtsdeurwaarders. Het is dan aan de Koning om elk jaar het aantal kandidaat-gerechtsdeurwaarders per taalrol te bepalen. Dit aantal wordt vastgelegd aan de hand van verschillende criteria, namelijk het aantal te benoemen titularis-gerechtsdeurwaarders, het aantal laureaten van vorige sessies die nog niet benoemd zijn en de behoefte aan extra kandidaat-gerechtsdeurwaarders.

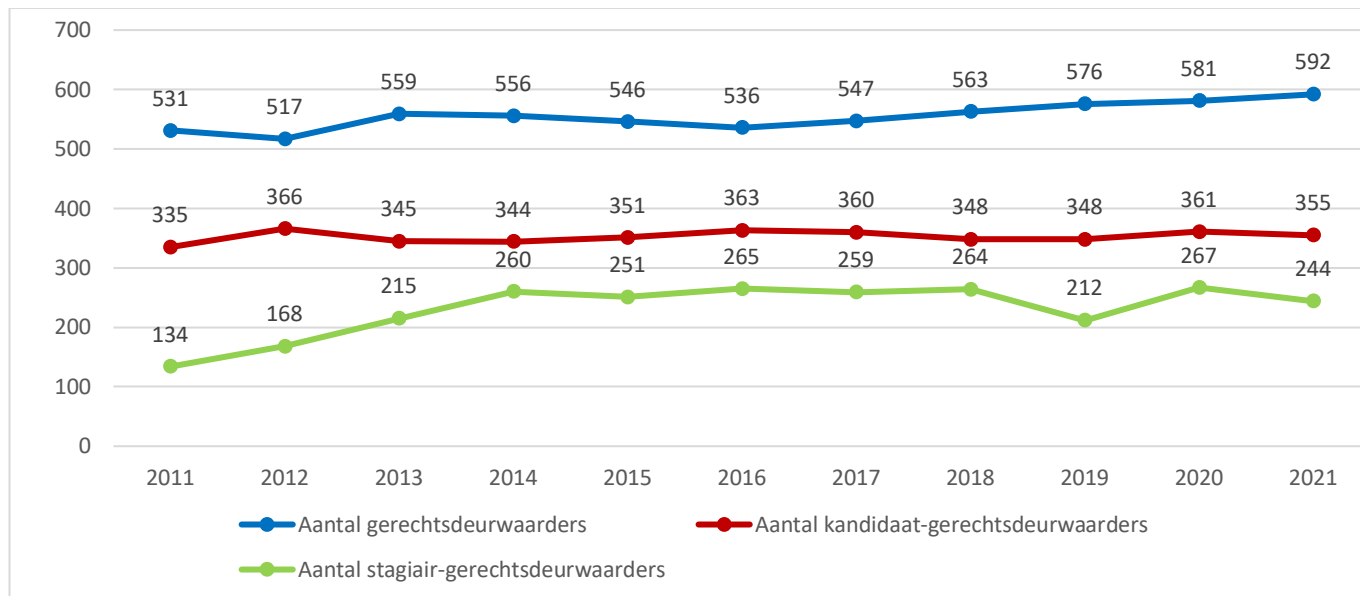
²³ Niettemin kan een kandidaat altijd solliciteren voor een vacante betrekking in een ander arrondissement.

²⁴ Om tevens ambtshandelingen te kunnen stellen, dient de kandidaat-gerechtsdeurwaarder in Nederland toegevoegd gerechtsdeurwaarder te worden. Dit gebeurt "automatisch" na twee jaar werkervaring (waaronder het stagejaar) als kandidaat-gerechtsdeurwaarder. Om effectief benoemd te worden tot gerechtsdeurwaarder dient de toegevoegd gerechtsdeurwaarder een ondernemingsplan in te dienen dat goedgekeurd moet worden door het Ministerie van Justitie en Veiligheid en waarbij de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) moet melden of er bezwaren zijn die een benoeming bij koninklijk besluit in de weg staan. Deze benoeming is van groot belang daar alleen een gerechtsdeurwaarder een eigen kantoor kan starten. In het koninklijk

wijzig de duur van de benoeming van de gerechtsdeurwaarders. Zij worden immers niet langer voor het leven benoemd door de Koning, maar benoemd tot de leeftijd van 70 jaar (of tot 75 jaar voor wie een loopbaan van minder dan 30 jaar heeft)²⁵.

Merk op dat het aantal gerechtsdeurwaarders per gerechtelijk arrondissement door de Koning wordt vastgesteld.

Grafiek 1. Evolutie van het aantal gerechtsdeurwaarders, kandidaat-gerechtsdeurwaarders en stagiair-gerechtsdeurwaarders

Bron: NKGB.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat het aantal stagiair-gerechtsdeurwaarders verdubbeld is tussen 2011 en 2014 om vervolgens in de daaropvolgende jaren te stabiliseren. Het aantal kandidaat-gerechtsdeurwaarders en gerechtsdeurwaarders schommelde in de beschouwde periode slechts in beperkte mate. Sinds de jaren tachtig hebben de jaarlijks gepubliceerde vacante betrekkingen namelijk bijna uitsluitend betrekking op vervangingen (er zijn tot op heden zeer weinig nieuwe plaatsen gecreëerd). Bovendien is er in België gemiddeld 1 gerechtsdeurwaarder per 20.500 inwoners, en 1 gerechtsdeurwaarder of kandidaat-gerechtsdeurwaarder per 12.500 inwoners²⁶.

1.2.2 Residentieplicht en territoriale bevoegdheid (in het kader van gerechtelijke taken)

De nieuw benoemde gerechtsdeurwaarder kan zich enkel vestigen in de gemeente die de minister van Justitie aanwijst in zijn ministerieel besluit betreffende de bepaling van woonplaats. Kandidaat-gerechtsdeurwaarders kunnen ook in verschillende kantoren werkzaam zijn.

Het gerechtelijk arrondissement waarin de gerechtsdeurwaarder zijn ambtelijke taken moet uitoefenen, wordt bepaald door het koninklijk benoemingsbesluit. De territoriale bevoegdheid van de gerechtsdeurwaarder is dus beperkt. Hij kan alleen optreden in het gerechtelijk arrondissement waarin hij is benoemd. Wanneer hij een akte moet betekenen aan een partij die in een ander gerechtelijk arrondissement is gevestigd, kan de deurwaarder dus wel de akte en het dossier opstellen, maar zal hij een beroep moeten doen op een collega die territoriaal bevoegd is (dit wil zeggen een collega die gevestigd is in het gerechtelijk arrondissement waar de betrokkene zijn maatschappelijke zetel of domicilie heeft) om over te gaan tot de effectieve uitvoering van de akte. De samenwerking tussen de verschillende kantoren van gerechtsdeurwaarders is dus een essentieel aspect in de sector. Merk op dat voor buitengerechtelijke opdrachten (bijvoorbeeld,

besluit van benoeming wordt de plaats van vestiging aangegeven. Hij mag zijn werkzaamheden als gerechtsdeurwaarder eerst aangaan nadat hij is ingeschreven in het gerechtsdeurwaardersregister.

²⁵ Gerechtsdeurwaarders en kandidaat-gerechtsdeurwaarders die bij de inwerkingtreding van deze wet de leeftijdsgrens hebben bereikt of bijna hebben bereikt, zullen hun activiteit nog gedurende drie jaar kunnen voortzetten.

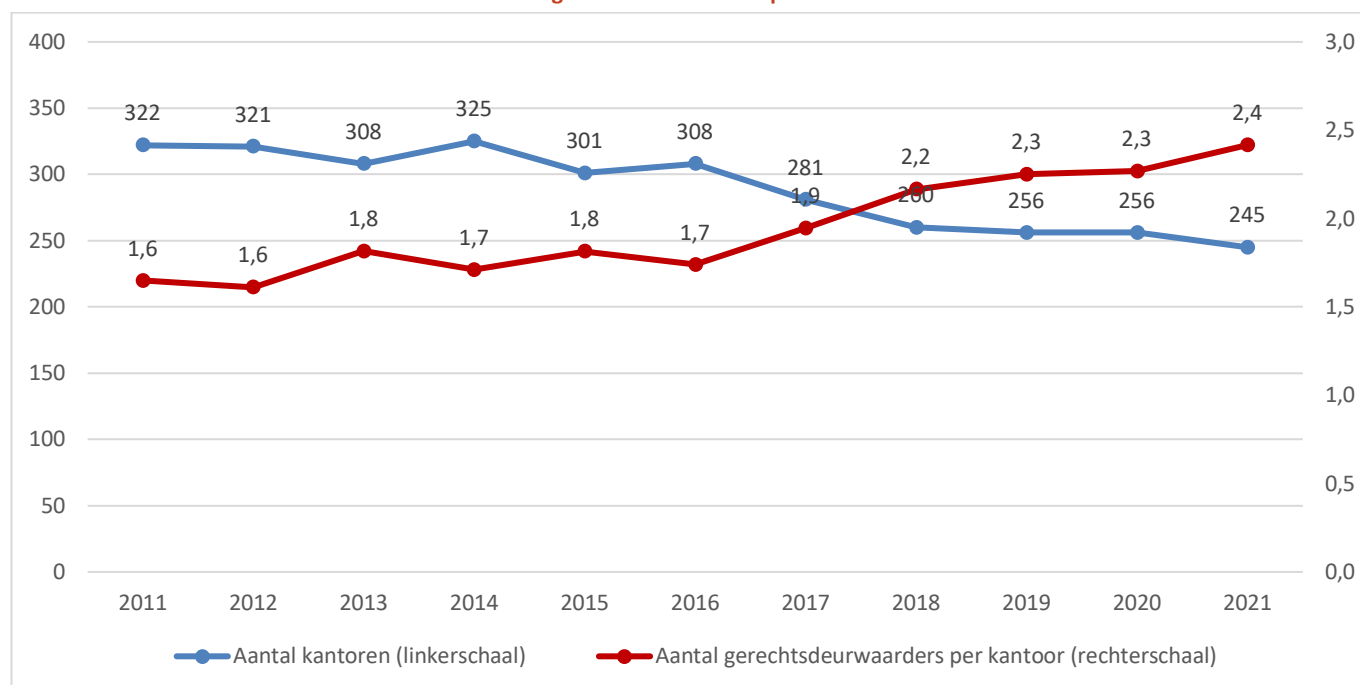
²⁶ Ter vergelijking: in Frankrijk is er gemiddeld 1 gerechtsdeurwaarder (zelfstandig of in loondienst) per 20.600 inwoners.

voor de minnelijke invordering van schulden), de bevoegdheid van de gerechtsdeurwaarder niet territoriaal beperkt is. Hij kan dus tussenkomen ongeacht het gerechtelijk arrondissement²⁷.

Om een meer globale dienstverlening te kunnen aanbieden op het volledige grondgebied of een deel daarvan, ongeacht of het gaat om minnelijke en/of gerechtelijke invordering, associëren sommige gerechtsdeurwaarderskantoren van verschillende arrondissementen zich. Deze associaties worden op drie verschillende manieren gevormd: (1) via samenwerkingsakkoorden met gerechtsdeurwaarderskantoren van andere arrondissementen, (2) op verzoek van de opdrachtgever/schuldeiser om samen te werken met bepaalde gerechtsdeurwaarders in andere arrondissementen, (3) via de verwerving van een financieel belang in een ander kantoor. Elk kantoor, zelfs het kleinste, ontwikkelt aldus zijn eigen netwerk van gerechtsdeurwaarders voor samenwerking, en dit conform zijn noden.

Merk op dat gerechtsdeurwaarders die in hetzelfde arrondissement zijn benoemd, zich ook in hetzelfde kantoor kunnen associëren. Dat blijkt uit de statistieken van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders. Binnen de 245 actieve kantoren in 2021 bedroeg het aantal gerechtsdeurwaarders per kantoor gemiddeld 2,4 (tegenover 1,6 in 2011). Een toename van het aantal gerechtsdeurwaarders per kantoor is dus waarneembaar. Deze tendens naar associatie van gerechtsdeurwaarders is eveneens zichtbaar via de afname van het aantal kantoren de afgelopen tien jaar.

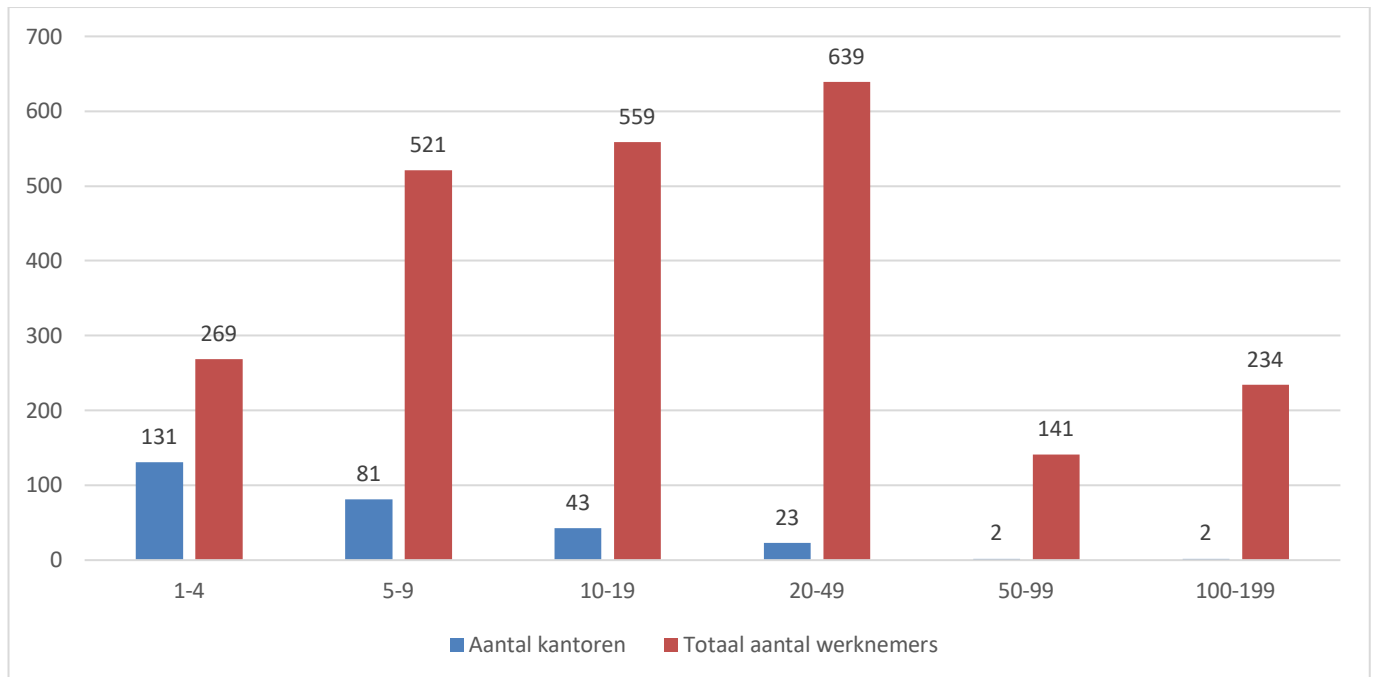
Grafiek 2. Evolutie van het aantal kantoren en het aantal gerechtsdeurwaarders per kantoor

Bron: NKGB.

²⁷ Merk op dat in tegenstelling met België, de gerechtsdeurwaarder in Nederland bevoegd is tot het verrichten van ambtshandelingen over het gehele grondgebied van het land. De plaats van vestiging van een gerechtsdeurwaarder kan, met instemming van de betrokkene, door de bevoegde minister worden gewijzigd. De gerechtsdeurwaarder die zich in een andere plaats wenst te vestigen, richt daartoe een verzoek tot de minister.

Grafiek 3. Grootte van de gerechtsdeurwaarderskantoren (in aantal werknemers) in 2018

Bron: NKGB.

Op basis van 2018-gegevens inzake de loonstructuur van de gerechtsdeurwaarderskantoren (de meest recente gegevens), blijkt dat er 2.363 werknemers in 282 kantoren werkten. 75 % van de kantoren stelt minder dan 10 personen tewerk. 790 werknemers worden tewerkgesteld binnen deze kantoren oftewel 33 % van de totale tewerkstelling. De meeste werknemers waren actief in middelgrote kantoren (22 % van het totale aantal werknemers was actief in kantoren met 5 tot 9 werknemers, 23,7 % in kantoren met 10 tot 19 werknemers en 27 % in kantoren met 20 tot 49 werknemers). Merk eveneens op dat 15,6 % van de in de sector werkzame personen in de 4 grootste gerechtsdeurwaarderskantoren werkten, dit wil zeggen kantoren met 50 tot 199 werknemers, hetzij 1,4 % van het totale aantal kantoren in België. Bovendien hadden de twee grootste kantoren (0,7 % van het totale aantal kantoren) in 2018 bijna evenveel werknemers in dienst als alle zeer kleine kantoren (tussen 1 en 4 werknemers), die 47 % van het totale aantal kantoren vertegenwoordigen.

1.2.3 Huidig tuchtkader (in voege tot eind 2023)

Volgens artikel 533 van het Gerechtelijk Wetboek kan "elke gerechtsdeurwaarder of kandidaat-gerechtsdeurwaarder die door zijn gedrag afbreuk doet aan de waardigheid van het gerechtsdeurwaarderskorps of die zijn plichten verzuimt tuchtstraffen oplopen". Door de aard van zijn beroep is de gerechtsdeurwaarder of de kandidaat-gerechtsdeurwaarder²⁸ immers gehouden de deontologische, wettelijke en/of statutaire regels na te leven. De wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders heeft overigens de tuchtprocedure gewijzigd, door ze objectiever en strenger te maken. Bij niet-naleving van deze regels kan dus een klacht worden ingediend bij de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders²⁹. Na analyse van het dossier en het verrichten van bepaalde onderzoeken kan het directiecomité van de Nationale Kamer besluiten de zaak te seponeren (de klager heeft de mogelijkheid om tegen deze beslissing in beroep te gaan) of de zaak door te verwijzen naar de bevoegde tuchtcommissie³⁰. Deze onderzoekt de zaak, hoort de

²⁸ Sedert de wet van 26 december 2022 betreffende de hervorming van het statuut van gerechtsdeurwaarders en andere diverse bepalingen, is de stagiair-gerechtsdeurwaarder eveneens onderworpen aan de disciplinaire controle van de raad van de arrondissementenkamer (Art. 17).

²⁹ De klacht kan ook worden ingediend bij de bevoegde arrondissementenkamer, die de zaak zal onderzoeken en vervolgens zal beslissen of de zaak geseponeerd of doorgestuurd wordt naar de Nationale Kamer.

³⁰ Er is een tuchtcommissie binnen elke rechtsgebied van elk hof van beroep. Elke tuchtcommissie bestaat uit ten minste tien gerechtsdeurwaarders die door de Nationale Kamer voor vier jaar worden verkozen. Voor elke tuchtzaak bestaat de tuchtcommissie

betrokken partijen en eventuele getuigen. Aan het einde van deze procedure beslist de tuchtcommissie of de gerechtsdeurwaarder of kandidaat-gerechtsdeurwaarder al dan niet tot een lage straf wordt veroordeeld. Er kan altijd tegen de beslissing in beroep gegaan worden bij de bevoegde rechtbank van eerste aanleg.

Lage straffen zijn een terechtwijzing, een blaam en/of een tuchtrechtelijke boete (van 250 tot 5.000 euro). Aan kandidaat-gerechtsdeurwaarders kan ook een verbod worden opgelegd om als plaatsvervangend gerechtsdeurwaarder op te treden gedurende maximaal zes maanden (voor een eerste overtreding), en twaalf maanden in geval van recidive.

Indien de tuchtcommissie de overtreding vrij ernstig acht, kan zij besluiten de zaak voor te leggen aan de rechtbank van eerste aanleg, die eventueel een zware straf kan opleggen. In dat geval kan een gerechtsdeurwaarder of een kandidaat-gerechtsdeurwaarder worden geschorst of ontzet worden uit zijn ambt. Hij kan ook een tuchtrechtelijke boete van 5.000 tot 25.000 euro moeten betalen. Kandidaat-gerechtsdeurwaarders kunnen ook een sanctie opgelegd krijgen in de vorm van een verbod om als plaatsvervanger op te treden gedurende een periode van meer dan twaalf maanden, of zelfs een permanent verbod.

Tussen 2019 en 2021 werden 143 klachten ingediend en 121 klachten werden door de Nationale Kamer behandeld. Van de behandelde klachten leidde slechts 1/5 tot een sanctie en slechts één klacht leidde tot een hoge tuchtstraf. Hoge tuchtstraffen worden dus alleen in uitzonderlijke gevallen opgelegd. Voorts is er geen informatie beschikbaar over de aard van deze klachten, noch over het soort lage tuchtstraf die wordt toegepast. Het is ook niet mogelijk (bij gebrek aan adequate statistieken) het type van klager te kennen, te weten een particuliere of professionele schuldenaar, een opdrachtgever, een andere gerechtsdeurwaarder of een erkende schuldbemiddelingsdienst. Meer transparantie inzake deze elementen zou een beter inzicht verschaffen in een aantal mogelijke problemen in de sector.

Bovendien is de bevoegde tuchtcommissie voor de helft samengesteld uit leden van de beroepsgroep, te weten twee gerechtsdeurwaarders, een zittend magistraat en een externe persoon (gewoonlijk een advocaat of een professional met een relevante ervaring in lijn met het beroep van gerechtsdeurwaarder). Bovendien moeten beslissingen met een absolute meerderheid genomen worden. De vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling hebben kritiek op de tuchtprocedure, onder andere over de duur van de behandeling van de klachten en de wijze waarop de klager tijdens de procedure wordt ingelicht over de genomen beslissingen en de beroepsmogelijkheden waarover hij beschikt.

Ten slotte werd de wet tot wijziging van de wet op het notarisambt en tot invoering van een tuchtraad voor notarissen en gerechtsdeurwaarders in het Gerechtelijke Wetboek op 22 december 2022 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad³¹. Deze wet zal op 1 januari 2024 in voege treden. De krijtlijnen van deze wet slaan op de oprichting, binnen de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, van een auditoraat belast met het voeren van tuchtonderzoeken. Dit auditoraat is samengesteld uit een Nederlandstalige en een Franstalige afdeling, elk bemand door drie auditeurs die drie jaar aanblijven. Indien het auditoraat, na onderzoek van het dossier, beslist een zaak door te verwijzen naar de tuchtraad voor een tuchtprocedure ten gronde, treedt het op als vervolgende partij.

De tuchtraad is de benaming van de nieuwe tuchtrechtbank die gemeenschappelijk is voor notarissen en gerechtsdeurwaarders, bestaande uit een Nederlandstalige en een Franstalige kamer, elk bemand door drie leden. Deze tuchtraad zal alle mogelijke wettelijk voorziene tuchtsancties kunnen opleggen. Tegen de uitspraak van de tuchtraad staat beroep open bij het Hof van beroep.

Naast de tuchtprocedure vindt de controle van het beroep in België ook plaats op boekhoudkundig niveau, via de controlecommissie voor kwaliteitsrekeningen. In België zijn gerechtsdeurwaarders immers verplicht een derdenrekening bij te houden. Een derdenrekening is een bankrekening waarop gelden van derden moeten worden gestort en die de gerechtsdeurwaarder tijdelijk moet aanhouden voor rekening van zijn klanten of derden (met inbegrip van de bedragen bestemd voor de gerechtsdeurwaarder). Het doel is van deze gelden af te zonderen van het eigen vermogen. Gelden op een derdenrekening zijn dus geen eigendom van de gerechtsdeurwaarder. De gerechtsdeurwaarder mag het saldo van

uit een magistraat, twee gerechtsdeurwaarders die in een ander arrondissement werken dan de gerechtsdeurwaarder waarop de klacht betrekking heeft, en een extern lid met een voor het behandelde dossier relevante beroepservaring.

³¹ <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2022/11/22/2022034342/staatsblad>.

de derdenrekening niet gebruiken om betalingen namens het kantoor mee te verrichten, met andere woorden het saldo moet in principe 100 % beschikbaar blijven voor de uitkering aan derden. Derdenrekeningen genieten van wettelijke bescherming, wat er op neerkomt dat er geen beslag op gelegd kan worden, ook niet in geval van faillissement. Deze rekeningen worden minimum om de vijf jaar gecontroleerd via een audit die wordt uitgevoerd door bedrijfsrevisoren of externe accountants die door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders worden benoemd. De externe experts gaan na of de middelen van derden niet worden gebruikt voor persoonlijke uitgaven of voor de financiering van commerciële operaties.

FOCUS: Tucht kader in de buurlanden

In Frankrijk kunnen gerechtsdeurwaarders ook worden onderworpen aan een tuchtprocedure, waarna verschillende tuchtstraffen kunnen worden opgelegd³². Deze procedure lijkt sterk op deze die in België wordt toegepast. Er bestaan eveneens twee soorten tuchtstraffen. Ten eerste zijn er de kleine straffen die door de tuchtrechtelijke instanties worden uitgesproken, namelijk de terechtwijzing, de eenvoudige afkeuring (of blaam) en de afkeuring ten overstaan van de verenigde kamer. Ten tweede zijn er de zwaardere straffen, namelijk het verbod op recidive (waarschuwing van de rechterlijke overheid)³³, de tijdelijke niet-toelating en de afzetting.

In Nederland staat de Kamer voor gerechtsdeurwaarders, een bij wet ingesteld tuchtrechtcollege voor gerechtsdeurwaarders, in eerste aanleg in voor de tuchtspraak met betrekking tot gerechtsdeurwaarders. Op basis van een specifieke klacht wordt nagegaan of een gerechtsdeurwaarder heeft gehandeld naar de geldende beroeps- en gedragsregels. De kamer kan alleen een oordeel uitspreken over klachten die verband houden met de officiële ambts- of beroepsuitoefening. Ze is niet bevoegd te oordelen over juridische geschillen en heeft ook niet de mogelijkheid om een gerechtsdeurwaarder te veroordelen tot het vergoeden van eventuele schade. Ook behoort het niet tot de taak van de kamer een uitspraak te doen over een eventuele aansprakelijkheid van een gerechtsdeurwaarder. Dit komt een burgerlijke rechtbank toe. Als onafhankelijke waakhond staat het Bureau Financieel Toezicht (BFT) in voor het toezicht op de naleving door gerechtsdeurwaarders van de wettelijke voorschriften en de beroeps- en gedragsregels. Het BFT is een zelfstandig bestuursorgaan (zbo, enerzijds zelfstandig maar anderzijds gelieerd aan de overheid) met rechtspersoonlijkheid, gefinancierd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Niettegenstaande het BFT onafhankelijk is van de minister van Justitie en Veiligheid, is wel, tot op zekere hoogte, de ministeriële verantwoordelijkheid van kracht. Het BFT heeft aandacht voor de kwaliteit, integriteit (onafhankelijkheid, onpartijdigheid) alsook de financiële toestand van de gerechtsdeurwaarder. Het financieel toezicht dient te waarborgen dat de gelden die toevertrouwd worden aan een gerechtsdeurwaarder veilig en zeker zijn, ook bij een faillissement. Het BFT kan klacht indienen bij de Kamer voor gerechtsdeurwaarder. Ook kan het BFT, in opdracht van de Kamer voor gerechtsdeurwaarders, onderzoek verrichten naar de kantoor- en privé-administratie van de gerechtsdeurwaarder.

1.3 De kost van de gerechtsdeurwaarder

De aktes die de gerechtsdeurwaarder opmaakt of de professionele activiteiten die verricht worden in het kader van zijn openbare taken of gerechtelijke mandaten (te weten zijn monopolietaken) zijn voor het overgrote deel onderworpen aan een bij wet vastgesteld tarief (wettelijk tarief). Indien dit niet het geval is, wordt een tarief opgelegd³⁴ door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders (aanvullend tarief). Voor de buitengerechtelijke opdrachten van de gerechtsdeurwaarder, die aan vrije mededinging zijn onderworpen, is het tarief daarentegen niet gereguleerd. In dit hoofdstuk worden de kenmerken van deze verschillende tarieven in detail besproken.

³² Ordonnantie n° 45-1418 van 28 juni 1945 : <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000705634/> en decreet n° 2011-1173 van 23 september 2011 dat op diverse bepalingen met betrekking tot bepaalde gerechtelijke en juridische gereguleerde beroepen slaat.

³³ Indien het gedrag van de gerechtsdeurwaarder in de toekomst opnieuw het voorwerp zou uitmaken van een tuchtprocedure, zou de opgelegde sanctie automatisch een hogere tuchtstraf zijn, te weten een tijdelijk verbod of de afzetting.

³⁴ Het tarief is bindend voor de monopolietaken indien het is goedgekeurd door de algemene vergadering van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders.

1.3.1 Tarieven van akten en ambtelijke taken van gerechtsdeurwaarders

De tarieven van gerechtsdeurwaarders (erelonen, kosten en voorschotten) voor prestaties die zij in het kader van hun openbare taken en gerechtelijke mandaten verlenen, zowel in burgerlijke en handelszaken als in strafzaken, worden volgens strikte regels vastgelegd. De tarieven kunnen niet het voorwerp uitmaken van onderhandeling of verlaging. Voor burgerlijke en handelszaken is het tarief meer bepaald geregeld bij artikel 522 van het Gerechtelijk Wetboek en bij het koninklijk besluit van 30 november 1976. Voor strafzaken geldt het koninklijk besluit van 23 augustus 2015 tot vaststelling van het tarief voor prestaties van gerechtsdeurwaarders in strafzaken op vordering van de gerechtelijke overheden. Het strafrechtelijk tarief wordt in dit verslag niet besproken.

De omkadering van het tarief beoogt een antwoord te geven op twee eisen:

- Elke rechtzoekende toegang geven tot de diensten van gerechtsdeurwaarders, zonder economische discriminatie, en een voorspelbaarheid van de kosten te garanderen voor de verschillende betrokken partijen, te weten de partij die de verschillende kosten moet voorschieten (erelonen, kosten en voorschotten) en de partij die wordt veroordeeld en die bijgevolg de uitvoeringskosten moet dragen;
- Te zorgen voor een stabiele en billijke vergoeding van de aktes opgesteld door de gerechtsdeurwaarder, waarbij de financiering van zijn financiële behoeften in het kader van zijn vrij beroep wordt gewaarborgd. Deze vergoeding moet ook de onafhankelijkheid van de gerechtsdeurwaarder kunnen verzekeren en hem aldus in staat stellen te weerstaan aan elke mogelijke druk van de eisers.

Meer bepaald wordt voor burgerlijke en handelszaken, maar ook voor sociale en fiscale aangelegenheden, het tarief van de akten (en ook van bepaalde toelagen) vastgesteld bij koninklijk besluit van 30 november 1976³⁵ en elk jaar geïndexeerd door de FOD Justitie³⁶. Er wordt in dit geval over het "burgerlijk tarief" gesproken. Dit burgerlijk tarief omvat de erelonen van de gerechtsdeurwaarders alsook diverse kosten en voorschotten. Meer bepaald kunnen de erelonen van gerechtsdeurwaarders, die "rechten" worden genoemd, onder andere gegradueerd, evenredig of vast zijn. Daarnaast zijn er terugbetalingen van diverse kosten, voorschotten en verplaatsingsvergoedingen. De verschillende categorieën van rechten, alsook de diverse uitgaven, kunnen in eenzelfde zaak worden gecumuleerd (zie onderstaand voorbeeld).

Bovendien bepaalt artikel 522 van het Gerechtelijk Wetboek dat de Koning het tarief vaststelt voor alle akten en ambtelijke taken van gerechtsdeurwaarders. Wanneer het tarief niet door de Koning is vastgesteld, legt de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders een aanvullend minimumtarief op. Zo heeft de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders voor een aantal nieuwe publieke taken van gerechtsdeurwaarders waarvoor het koninklijk besluit van 1976 niet in een wettelijk tarief voorziet, een vademecum opgesteld met betrekking tot het "aanvullend tarief" (goedgekeurd door de Algemene Vergadering in de jaren negentig). Dit vademecum dient als leidraad voor de vaststelling van het tarief en is bindend. De taken die onder dit aanvullend tarief vallen, zijn onder meer de voorlopige bewindvoering, de vaststellingen, de schattingen, de lotingen en de tombola's.

³⁵ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1976113030&table_name=wet.

³⁶ Voor de algemene indexering bestaat de berekening uit het gemiddelde van de indexcijfers van de consumptieprijzen (op basis van 1974-1975) van de laatste 4 opeenvolgende maanden (augustus/september/oktober/november) van het lopende jaar en het resultaat te delen door 172. Zo verkrijgt men de vermenigvuldigingscoëfficiënt die op elk bedrag van het koninklijk besluit wordt toegepast om het geïndexeerde bedrag te kennen voor het daaropvolgende jaar.

Voor de indexering van de verplaatsingsvergoeding bestaat de berekening uit het gemiddelde van de indexcijfers van de consumptieprijzen (op basis van 1988) van de laatste 4 opeenvolgende maanden (augustus/september/oktober/november) van het lopende jaar en het totaal te delen door 120. Dit is de vermenigvuldigingscoëfficiënt die op elke kilometervergoeding wordt toegepast om de geïndexeerde bedragen te kennen voor het volgende jaar.

Ziehier in detail waarmee de verschillende tarieven zoals voorzien in het KB van 30/11/1976 corresponderen: ³⁷ ³⁸

De algemene gegradueerde rechten (art. 6 van het KB) vergoeden de gerechtsdeurwaarders in het kader van de opmaak³⁹ van een akte die een gerechtelijke procedure inleidt, van een uitvoerbare titel (die een schuldenaar ertoe veroordeelt om te betalen) of van een akte die deel uitmaakt van een uitvoeringsprocedure⁴⁰. Deze rechten, onderverdeeld in 10 klassen (aangeduid met de letters A tot J), nemen toe in functie van het bedrag dat wordt geëist, of van het bedrag van de veroordeling (in geval van een vonnis). Zo zal het gegradueerd recht dat de gerechtsdeurwaarder eist dus hoger zijn naarmate het bedrag van de vordering of van de uitvoerbare titel toeneemt⁴¹. Voor zaken met onbepaalde (of niet-berekenbare) waarde en/of die tot de bevoegdheid van de vrederechter behoren⁴², zijn het de klassen I en J die van toepassing zijn (klasse I voor zaken met onbepaalde waarde die tot de bevoegdheid van de vrederechter behoren, en klasse J voor alle andere zaken met onbepaalde waarde). In 2022 loopt dit recht op van 24,07 euro voor klasse A tot 64,02 euro voor klasse J.

Merk op dat een gerechtsdeurwaarder een akte kan opmaken die zal worden betekend door een van zijn ambtgenoten (wanneer de betekening moet gebeuren buiten het bevoegdheidsgebied van de gerechtsdeurwaarder die in het dossier is gemandateerd). In dit geval kan hij een kwart van het gegradueerde recht innen, de rest wordt geïnd door de gerechtsdeurwaarder die de akte heeft ontvangen (te weten de territoriaal bevoegde gerechtsdeurwaarder). Deze verdeling van rechten tussen een gerechtsdeurwaarder en zijn ambtgenoot, wanneer beiden actief zijn in hetzelfde dossier, wordt beschreven in de kolommen $\frac{3}{4}$ en $\frac{1}{4}$ van artikel 6, §5 van het KB van 1976.

Tarief van toepassing vanaf 1 januari 2022 voor akten verricht door gerechtsdeurwaarders in burgerlijke- en handelszaken

Artikel 6										
KLASSE			BASIS		RECHT	3/4	1/4	KOPIE	3/4	1/4
			BEF	EUR						
A.	0	124,99	408	10,1141	24,07	18,05	6,02	4,81	3,61	1,20
B.	125	369,99	678	16,8072	40,00	30,00	10,00	8,00	6,00	2,00
C.	370	619,99	949	23,5251	55,99	41,99	14,00	11,20	8,40	2,80
D.	620	1859,99	1085	26,8964	64,02	48,02	16,00	12,80	9,60	3,20
E.	1860	3719,99	1356	33,6144	80,01	60,01	20,00	16,00	12,00	4,00
F.	3720	12399,99	1626	40,3075	95,94	71,96	23,98	19,19	14,39	4,80
G.	12400	37199,99	1898	47,0502	111,99	83,99	28,00	22,40	16,80	5,60
H.	37200	...	2440	60,4860	143,97	107,98	35,99	28,79	21,59	7,20
I.	Onbepaald	Vrederecht	814	20,1785	48,03	36,02	12,01	9,61	7,21	2,40
J.	Onbepaald	in het algemeen	1085	26,8964	64,02	48,02	16,00	12,80	9,60	3,20
Indien ten laste van de schatkist :										
Directe belastingen en gelijkgestelde taken			Klasse E							
Andere zaken			Klasse D							

³⁷ Het tarief in burgerlijke zaken is te raadplegen op de volgende site : https://www.tribunaux-rechtbanken.be/sites/default/files/aktengerechtsdeurwaarders_2022.pdf.

³⁸ Wanneer de activiteiten, op verzoek van de partij, moeten worden verricht op een zaterdag, een zondag, een wettelijke feestdag of buiten de wettelijke uren, worden de rechten en vacaties verdubbeld (art. 1 van het KB).

³⁹ Het gaat over de overhandiging van de akte of kopie van de akte in persoon, op het domicilieadres of elektronisch.

⁴⁰ Merk op dat het gegradueerde recht de kosten van de originele akte omvat, maar ook de kosten voor het maken van één afschrift van de akte (voor ieder bijkomend afschrift wordt een vijfde van het recht toegekend), de kosten van de omslag, van de inschrijving van de inleidende akte in het register van de griffie en van toezending van het oorspronkelijk stuk of van een afschrift aan de cliënt van de gerechtsdeurwaarder (de verzoeker of aan diens raadsman) en de kosten voor het aanbrengen van affiches in geval van een gedwongen verkoop.

⁴¹ Het bedrag van de vordering of het bedrag van de uitvoerbare titel omvat nalatigheidsintresten en gerechtskosten.

⁴² Het kan onder meer gaan over een zaak met betrekking tot de aanspraak op alimentatie, een (schade)vergoeding berekend op het loon bij een arbeidsongeval of de verbreking/verlenging van een huurovereenkomst.

Specifieke graduele rechten omvatten het aanmaningsrecht (art. 7 van het KB) en het inningsrecht (art. 8 van het KB). Het eerste recht is van toepassing wanneer de gerechtsdeurwaarder de schuldenaar een aanmaning per brief (of een ingebrekestelling) stuurt waarbij met vervolging wordt bedreigd⁴³. Dit recht bedraagt 16,46 euro of 19,47 euro afhankelijk van het bedrag waarop de ingebrekestelling betrekking heeft, dit wil zeggen minder dan 125 euro of 125 euro en meer.

Het inningsrecht is de vergoeding die de gerechtsdeurwaarder ontvangt wanneer er een veroordeling is en de schuld, door zijn tussenkomst en in zijn handen, wordt vereffend. Het inningsrecht bedraagt 1 % van het te betalen bedrag (hoofdsom en interesten, met uitsluiting van de kosten). Deze vergoeding mag echter niet lager zijn dan 13,16 euro en niet hoger dan 130,52 euro per zaak. Bij betaling in één keer zijn alleen de basis inningsrechten van toepassing. Maar in geval van vereffening bij voorschot wordt het basisrecht vermeerderd voor iedere betaling. Deze toeslag (afkortingsrecht) varieert naargelang het bedrag van de gedane betalingen: het bedraagt 2,71 euro voor een betaling van minder dan 25 euro en kan oplopen tot 37,29 euro voor een betaling hoger dan 745 euro.

Artikel 7				BASIS		RECHT
				BEF	EUR	
Aanmaning met dreiging	tot 124,99		279	6,9162	16,46	
	vanaf 125		330	8,1805	19,47	
Artikel 8						
Inningsrecht : 1 % van de hoofdsom en intresten			minimum	223	5,5280	13,16
			maximum	2212	54,8340	130,52
Inningsrecht op afkorting						
	0	tot	24,99	46	1,1403	2,71
	25	tot	124,99	77	1,9088	4,54
	125	tot	249,99	127	3,1482	7,49
	250	tot	494,99	223	5,5280	13,16
	495	tot	744,99	477	11,8245	28,14
	745	tot	632	15,6669	37,29

De evenredige rechten (art. 9, 10 et 11) vergoeden gerechtsdeurwaarders voor bepaalde specifieke akten die op ad hoc-basis worden opgesteld. Deze rechten worden toegepast voor het opstellen van een protestakte, dat een akte is waarin wordt vastgesteld dat een betalingspapier (wisselbrief)⁴⁴ niet werd betaald door een onderneming of een handelaar (art. 9 van het KB)⁴⁵. Evenredige rechten zijn ook van toepassing in geval van een openbare verkoop (art. 10) en in het kader van de verdeling van de opbrengst van een verkoop tussen verschillende schuldeisers en éénzelfde schuldenaar (art. 11). Het proportionele recht varieert naargelang van het bedrag van de akte of van de verrichting. Zo bedraagt dit recht, bijvoorbeeld in het geval van een protestakte, 1 % van het uitstaande saldo van het handelspapier, met een minimum van 13,16 euro en een maximum van 65,26 euro.

⁴³ Het aanmaningsrecht omvat de kosten van toezending van een afschrift van de brief aan de verzoeker, zijn raadsman of aan zijn gemachtigde.

⁴⁴ Het doel van een wisselbrief is een verbintenis tot betaling van de koper materieel vast te leggen en tevens de verkoper in staat te stellen het bedrag van de verkoop voor de vervaldag te innen, indien hij liquiditeiten nodig heeft. De protestakte is een akte waarbij een gerechtsdeurwaarder vaststelt dat een handelseffect, dat op de vervaldag wordt aangeboden, niet is betaald geworden.

⁴⁵ Merk op dat de niet-betaling van een wisselbrief kan wijzen op mogelijke insolventieproblemen van een onderneming of handelaar. Daarom worden de protestberichten momenteel gecentraliseerd binnen de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, en kunnen zij vrij worden geraadpleegd. Het protestbericht zal worden geschrapt wanneer de betaling wordt verricht (de schuldenaar moet stappen ondernemen bij de gerechtsdeurwaarder die de protestakte heeft uitgevaardigd).

Artikel 9	BASIS		RECHT
	BEF	EUR	
Protestakte : 1 % op het bedrag van de titel	223	5,5280	13,16
minimum	1106	27,4170	65,26
maximum			
Artikel 10			
Openbare verkoop			
3 % op de eerste 1250 EUR			
2,5 % op de schijf van 1250 tot 2500			
2 % op de schijf van 2500 tot 12400			
1,5 % op de schijf van 12400 tot 18600			
1 % op de schijf van 18600 tot 24800			
0,50 % op het overige			
Minimumrecht per dagprestatie	1264	31,3337	74,58
Artikel 11			
Evenredige verdeling			
2 % op de eerste 1250 EUR			
1,5 % op de schijf van 1250 tot 2500			
1 % op de schijf van 2500 tot 12400			
0,50 % op het overige			
Minimumrecht	632	15,6669	37,29

Vacatierechten (art. 12 van het KB) zijn rechten die de gerechtsdeurwaarder vergoeden voor het opstellen van een proces-verbaal (bijvoorbeeld in het kader van een beslag (zelfs van onroerende goederen), van een uitzetting van een huurder, van boedelbeschrijving, van tenuitvoerlegging inzake kinderopvang, ...) en voor de betekening van een akte⁴⁶ ⁴⁷. Het recht bedraagt 22,42 euro per gepresteerd uur voor een proces-verbaal met een minimum van 44,84 euro (of 22,42 euro wanneer de waarde van het geschil lager is dan 37 euro). In het kader van een betekening wordt één enkel vacatierecht van 12,98 euro in rekening gebracht. Dit bedrag dekt op forfaitaire wijze alle stappen die ter plaatse worden gezet om de akte te betekenen⁴⁸. Merk op dat de verschillende vacatierechten cumulatief zijn. Voor een beslagakte bijvoorbeeld, worden de vacatie van betekening en de vacatie van beslag samengeteld.

Artikel 12	BASIS		RECHT
	BEF	EUR	
Vacatierecht per uur	380	9,4200	22,42
Minimum	760	18,8399	44,84
Wanneer de waarde van het geschil minder dan 37 EUR bedraagt, wordt het minimum	380	9,4200	22,42
Elk begonnen uur is geheel verschuldigd			
Vacatie toepasselijk op elk exploit van betekening	220	5,4537	12,98

⁴⁶ Deze rechten betreffen onder andere het proces-verbaal van beslag, zelfs van onroerende goederen, van niet-bevinding, van vergelijking en van uitstalling; het proces-verbaal van uitzetting van een huurder of de bewoner van een onroerend goed; het proces-verbaal van boedelbeschrijving of van weghaling van huisraad.

⁴⁷ De vacatierechten slaan ook op de tijd die nodig is voor het maken van afschriften van het proces-verbaal, de stappen en formaliteiten verbonden aan de betekening op het domicilie of de woon- of verblijfplaats van de geadresseerde (afgifte van een kopie, verzending van een aangetekende brief waarin de geadresseerde wordt geïnformeerd over de mogelijkheid om het originele proces-verbaal in het kantoor van de deurwaarder op te halen).

⁴⁸ De "betekening" wordt niet per uur gefactureerd, maar geldt voor alle betekeningen van akten, ongeacht de wijze van betekening en ongeacht de bestede tijd.

Vaste rechten (art. 13 van het KB) zijn opgesteld voor vijf verschillende categorieën van prestaties. Zo geldt voor de prestaties van de eerste categorie een vaste recht van 8,08 euro. Het gaat bijvoorbeeld over opzoeken inzake de identiteit, het domicilie of de financiële staat van de schuldenaar. Voor prestaties van de tweede categorie, waaronder publiciteit door middel van aanplakbiljetten in het kader van een verkoop van in beslag genomen voorwerpen, bedraagt het recht 12,04 euro. Een recht van 16,11 euro zal in rekening worden gebracht voor prestaties van categorie 3 (zoals de opvraging van een uittreksel uit de kadastrale legger of uit een kadastraal plan, ...). De vierde categorie omvat hoofdzakelijk het opstellen van een verzoekschrift door de gerechtsdeurwaarder zelf (recht van 32,10 euro) en de laatste categorie betreft het opstellen van een lastenkohier in het kader van een verkoop van in beslag genomen roerende goederen (recht van 48,03 euro).

Artikel 13	BASIS		RECHT
	BEF	EUR	
1. Lichting van uitgifte niet gevolgd door betekening van een afschrift of uittreksel. Opzoeking en inlichtingen	137	3,3961	8,08
2. Inlassing in dagbladen - Publiciteit aanplakbiljetten - Aangifte van verkoping - Bericht van beslag	204	5,0570	12,04
3. Kadastraal en hypothecair uittreksel	273	6,7675	16,11
In- en overschrijving en randmelding			
Rolzetting in een ander arrondissement			
Rechten briefwisseling en papierbehoeften			
Raadpleging van het kaartenstelsel van beslaglegging			
Neerlegging van verzoekschrift			
PV ingevolge kantonnement			
Neerlegging en opvraging Deposito- en Consignatiekas			
PV verklaring derdebeslagene			
Opzoeking en inlichtingen betreffende onverdeeldheid van onroerende goederen			
Vernieuwing hypothecaire overschrijving			
Bewijs van betaling wisselbrief			
4. In ontvangstname van borgtocht bij hoger bod verkoop schip - Opstellen van verzoekschrift	544	13,4854	32,10
5. Opstellen lastenkohier – PV van verklaring van lastgeving van toewijzing van een schip	814	20,1785	48,03

Naast de verschillende rechten (of honoraria) van de gerechtsdeurwaarders kunnen zij ook diverse kosten en voor­schotten in rekening brengen (art. 15 van het KB). Sommige daarvan zijn ook gereglementeerd. Het betreft kosten van afschriften van stukken die bij een akte zijn gevoegd (zoals een vonnis of een dwangbevel⁴⁹) en afschriften van wetteksten en verordeningen die in de akte moeten worden overgenomen; kosten voor verzendingen, afschriften en uittreksels van de processen-verbaal van verkoop; kosten voor vertalingen die de gerechtsdeurwaarder zelf heeft betaald.

Artikel 15	BASIS		RECHT
	BEF	EUR	
Per rol geschreven tekst met de hand of getypt	127	3,1482	7,49
Idem fotokopie of gedrukt	64	1,5865	3,78
Ieder gedeelte van een rol wordt ten volle aangerekend			
Uitgifte PV van verkoop per blad	127	3,1482	7,49
Vertaling per rol	254	6,2965	14,99
Verplaatsing : zie circulaire C98/153 van 22 december 1998 en tabel hierna			

Wat de verplaatsingskosten van de gerechtsdeurwaarder betreft, wanneer hij een akte moet betekenen of een proces-verbaal moet opmaken buiten zijn kantoor, is de vergoeding vast (voor elk origineel van elke akte) en varieert naargelang de gerechtelijk arrondissementszone waar het kantoor is gevestigd. Zo bedraagt de verplaatsingsvergoeding 10,15 euro binnen het arrondissement Brussel, ongeacht waar een akte binnen het arrondissement wordt verricht. De vergoeding

⁴⁹ Een bevelschrift is een uitvoerbare titel die door de belastingadministratie zelf wordt afgeleverd.

bedraagt 15,18 euro binnen het arrondissement Leuven en zelfs 23,30 euro binnen het arrondissement Dinant, ongeacht de reële afstand die de deurwaarder moet afleggen om zijn akte te verrichten.

De gerechtsdeurwaarder kan ook de terugbetaling van diverse voorschotten eisen (art. 17 van het KB) op basis van een factuur of een kwijtschrift. Het kan bijvoorbeeld gaan om de kosten voor het huren van een zaal voor de verkoop van in beslag genomen roerende goederen, het drukken van affiches, de tussenkomst van een slotenmaker of een verhuisfirma. Het KB voorziet ook in de betaling van een bedrag voor getuigen die worden opgeroepen om de gerechtsdeurwaarder bij te staan en voor het vervoer van getuigen.

De totale kosten van de betekende akten door gerechtsdeurwaarders omvatten ook diverse belastingen en taksen, namelijk het registratierecht (50 euro per exploit of proces-verbaal van de gerechtsdeurwaarder)⁵⁰, het schrijfrecht voor processen-verbaal van openbare verkoop van roerende goederen (7,50 euro voor gerechtelijke verkopen), een pleidooi-zegel (van 0,62 tot 12,50 euro) en de bijdrage aan het Fonds voor juridische tweedelijnsbijstand (22 euro)⁵¹. Sinds 1 januari 2012 wordt ook een btw-tarief van 21 % toegepast op het bedrag van de erelonen en kosten⁵².

Tot slot dient te worden opgemerkt dat in het kader van gerechtelijke taken, alle rechten en kosten ten laste komen van de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevorderd of van de debiteur (art. 1024 van het Gerechtelijk Wetboek). In geval van insolventie⁵³ van laatstgenoemde zal de opdrachtgever/schuldeiser de kosten van de zaak moeten dragen.

Focus: De verschillende rechten en kosten die aan de gerechtsdeurwaarder moeten worden betaald in het kader van eenzelfde gerechtelijke opdracht

De verschillende categorieën van rechten en kosten, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, kunnen worden gecumuleerd in het kader van eenzelfde gerechtelijke opdracht. Bijvoorbeeld: in het kader van de betekening van een akte die een juridische procedure inleidt (zoals een dagvaarding), zullen de gevorderde kosten een combinatie zijn van algemene gegradueerde rechten, vacatierechten en vaste rechten (voor de controle van de identiteit en de woonplaats van de geadresseerde, de correspondentie en het "papierwerk"). De gerechtsdeurwaarder zal meer bepaald de volgende bedragen aanrekenen voor een dagvaarding met betrekking tot een schuldvordering met een waarde tussen 3.720 euro en 12.399,99 euro:

⁵⁰ Het registratierecht is een belasting die wordt geheven bij de registratie van een akte of geschrift in een register.

⁵¹ Deze bijdrage is verschuldigd in burgerlijke en strafzaken (op enkele uitzonderingen na). De inkomsten uit dit fonds zijn bestemd om Justitie in staat te stellen de financiering van de tweedelijnsrechtsbijstand (dit wil zeggen de "pro deo"-diensten van een advocaat) aan te vullen.

⁵² Enkel taksen en bepaalde heffingen van de staat zijn niet aan btw onderworpen.

⁵³ Indien de schuldenaar een rechtspersoon is, valt het bewijs van insolventie onder het insolventierecht. In het geval van natuurlijke personen kan de gerechtsdeurwaarder zelf de insolventie van de schuldenaar vaststellen door middel van een proces-verbaal van vaststelling of een certificaat van insolventie.

(In euro)

Erelonen	49,2 %	117
Algemeen gegradueerd recht voor de opmaak van een uitvoerbare titel (1)		95,94
Vacatierecht (2)		12,98
Vaste recht voor opzoeking (bijvoorbeeld het Rijksregister) (3)		8,08 ¹
Kosten en voorschotten	7,2 %	17,11
Theoretische verplaatsingskost (volgens het arrondissement: min. 10,15 euro en max. 23,30 euro; 16,73 euro gemiddeld (4))		16,73
Voorschotten voor opzoekingen (bijvoorbeeld het Rijksregister) (5)		0,381
Belastingen en taksen	43,6 %	103,87
Registratierecht (6)		50
Pleidooizegel (7)		3,70
Bijdrage aan het Fonds voor juridische tweedelijnsbijstand (8)		22
BTW (21 %) op (1), (2), (3), (4) en (5)		28,17
TOTAAL	100 %	237,98

Bronnen: KB van 1976 en eigen berekeningen.

¹ De kosten voor onderzoek bestaan uit een vaste recht voor onderzoek (8,08 euro) en uit voorschotten die over het algemeen 0,38 euro bedragen.

² Daarnaast is er de belasting voor inschrijving op de rol (of het griffierecht), die dient ter dekking van de kosten voor de opening van een dossier bij de rechtbank. Deze taks wordt geheven na het proces (50 euro voor het vredegerecht, 165 euro voor de rechtbank van eerste aanleg).

³ Er kunnen ook andere kosten bijkomen, zoals bijvoorbeeld portkosten (1,80 euro, inclusief btw), kosten in verband met de raadpleging van het Centraal Bestand van Berichten van beslag (CBB) om insolventie te kunnen vaststellen of om te controleren of een collectieve schuldenregeling werd toegekend (16,61 euro + btw).

1.3.2 Tarificatie voor buitengerechtelijke (of niet gerechtelijke) opdrachten

De gerechtsdeurwaarder kan ook diensten verlenen in het kader van buitengerechtelijke opdrachten, zoals bijvoorbeeld het opstellen van processen-verbaal van bevinding. De tarificatie van deze diensten is niet bij wet geregeld. Er kan dus vrij worden onderhandeld tussen de gerechtsdeurwaarder en de eiser, afhankelijk van bijvoorbeeld de complexiteit van het dossier en/of de eisen van de schuldeiser.

Wat meer bepaald de minnelijke invordering van een private schuldvordering betreft (dit wil zeggen wanneer de schuldenaar een natuurlijke persoon is), die de belangrijkste buitengerechtelijke activiteit van een gerechtsdeurwaarder is en die ook wordt uitgeoefend door incasso-ondernemingen, is het belangrijk op te merken dat deze activiteit wordt omkaderd door de wet van 20 december 2002. Sindsdien moeten bepaalde regels in acht worden genomen. Eén daarvan bepaalt dat bijkomende kosten alleen aan de schuldenaar kunnen worden aangerekend indien dit is bepaald in de overeenkomst tussen de schuldeiser en de schuldenaar (dit kunnen de algemene verkoopvoorwaarden zijn wanneer de schuldeiser een bedrijf is) of indien het gespecificeerd is in een wettekst (voor overheidsschulden). Zo komen alleen de kosten die in de voorwaarden van het contract of in de wet zijn bepaald voor rekening van de schuldenaar. Er zijn drie soorten kosten: het schadebeding (forfaitaire vergoeding⁵⁴) en de conventionele interesten, de aanmaningskosten en kosten voor ingebrekestelling verricht door de schuldeiser. Alle andere kosten in verband met de tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder (of een incasso-onderneming of eventueel een advocaat) komen ten laste van de schuldeiser⁵⁵. Merk op, wat ook de buitengerechtelijke opdrachten van de gerechtsdeurwaarder zijn, dat de kosten gedragen door de schuldeiser, ook de belastingen en taksen omvatten, net als voor de gerechtelijke opdrachten. Meer bepaald zijn de processen-verbaal en authentieke akten die deel uitmaken van de opdrachten waarvoor het tarief vrij is, onderworpen aan de btw (21 %), aan het registratierecht en, voor de vrijwillige verkopen, aan een schrijfrecht van 50 euro. Indien deze diensten niet aan een authentieke akte zijn gekoppeld, wordt daarentegen alleen btw aangerekend.

⁵⁴ Dit forfaitaire bedrag is bedoeld om de schuldeiser te vergoeden voor de verschillende kosten verbonden aan de minnelijke invordering.

⁵⁵ Merk evenwel op dat sommige van onze gesprekspartners in de praktijk steeds vaker een aanpassing van de schadebedingen in de algemene verkoopvoorwaarden vaststellen om de kosten van de gerechtsdeurwaarder (of meer in het algemeen van de minnelijke invordering) te kunnen doorrekenen aan de schuldenaar (zie hoofdstuk 1.4 - observatie 1).

1.3.3 Kritiek op de gereguleerde tarieven van de gerechtsdeurwaarders

Na ons gesprek met de Ombudsman, lijkt het erop dat de sector zich ervan bewust is dat hervormingen nodig zijn op het gebied van de gereguleerde tarieven. De Ombudsman staat in regelmatig contact met de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders. Deze laatste heeft een studie besteld bij PwC in het kader van een tariefhervorming. Op hun website wordt namelijk aangegeven: "Wij hebben een studie laten uitvoeren door een extern consultancybureau (PwC) naar de huidige kostprijs van de akten en de tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder in de dagelijkse praktijk. Op basis hiervan wordt, in samenwerking met onze voogdijminister Vincent Van Quickenborne, een voorstel uitgewerkt, dat zowel transparant als kostenefficiënt moet zijn, en dat rekening houdt met noodzakelijke digitale investeringen, het toegenomen takenpakket met inbegrip van onze sterk gegroeide bemiddelingsrol en de zware fiscale lasten op de aktes".

Niettemin dus momenteel een voorstel tot hervorming van de tarieven wordt uitgewerkt, heeft het Prijzenobservatorium toch een aantal punten van kritiek op de gereguleerde tarieven die momenteel door gerechtsdeurwaarders worden toegepast, en dit op basis van de verschillende wetsvoorstellen die de laatste jaren zijn ingediend, persartikels en interviews met een aantal actoren binnen het beroep of binnen de diensten voor schuldbemiddeling. Merk op dat de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders zich bewust is van deze verschillende kritieken.

Kritiek 1: Veroudering van het wettelijk tarief (vastgelegd bij koninklijk besluit van 1976)

De erelonen en andere gereguleerde tarieven die de gerechtsdeurwaarder kan aanrekenen, werden sinds 1976 niet meer gewijzigd, met uitzondering van de indexering. De situatie van de sector is sindsdien echter veranderd, onder meer dankzij de ontwikkeling van technische en/of elektronische middelen (geautomatiseerde procedures) die het werk van de gerechtsdeurwaarder momenteel vergemakkelijken. Merk echter op dat investeringen in computer- en telecommunicatiemateriaal duur zijn, met name voor zaken die betrekking hebben op de ontwikkeling van informaticaportalen en kwesties in verband met de beveiliging van gegevens, waarmee ook rekening moet worden gehouden. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders wijst er verder ook op dat er daarnaast nog conformiteitskosten zijn (strijd tegen witwaspraktijken en GDPR). Daarom zou het interessant zijn de correctheid van de tarieven te evalueren in verhouding tot de reële kosten ervan. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders benadrukt niettemin in haar memorandum voor 2020 dat bij de herziening van de wettelijke tarieven onder meer rekening moet worden gehouden met de stijging van de fiscale lasten van akten en met de leefbaarheid van de kantoren van gerechtsdeurwaarders. De Kamer herinnert er ook aan dat de gerechtsdeurwaarder momenteel bepaalde taken uitvoert die niet worden getarifeerd en dus niet worden vergoed.

Hierna volgen, bij wijze van bijvoorbeeld, enkele tarieven waarvan het bestaan niet langer gerechtvaardigd is, of waarvan het niveau niet langer passend is, ten gevolge van de automatisering van bepaalde taken en informatica-ontwikkelingen, of gewoonweg als gevolg van de evolutie van de werkwijze van gerechtsdeurwaarders:

1. Een opzoeking in het Centraal Bestand van berichten van beslag (CBB) kost in werkelijkheid 0,50 euro. Dit bedrag wordt echter als uitgave in rekening gebracht, samen met een vacatierecht van 16,11 euro (+ 21 % btw). Het klopt dat voor deze stap in het opzoekingsproces het voorheen vereist was om naar de griffie te gaan om manueel opzoekingen te verrichten in de gegevensbestanden. Maar tegenwoordig verkrijgt de gerechtsdeurwaarder deze informatie via zijn computer. De door de gerechtsdeurwaarder gevorderde bedragen zijn actueel dan ook niet meer op evenredige basis gerechtvaardigd. Hetzelfde geldt voor het opzoeken van gegevens in het Rijksregister, die gefactureerd worden tegen hun werkelijke kostprijs, maar ook vergezeld zijn van een vacatierecht van 8,08 euro (+21 % btw).
2. Het tarief voor het afdrucken van documenten of voor fotokopies bedraagt 3,78 euro per pagina. Dit tarief wordt toegepast voor de afschriften van stukken die zijn afgegeven met het exploat en voor de kopies van wet- en verordeningsteksten die in het exploat moeten worden opgenomen. Daarbij geldt dat hoe langer de documenten zijn, des te hoger de kosten zijn. Het niveau van deze tarieven (vastgelegd bij koninklijk besluit) zijn niet meer gerechtvaardigd daar de documenten "automatisch" uit de computer komen.
3. Het proces-verbaal van aanplakking van affiches (in het kader van een beslag) sloeg vroeger op een affiche die op de voorgevel van het huis werd aangebracht om de verkoop van de goederen aan te kondigen. Die affiche is vervolgens vervangen door een proces-verbaal in het kader waarvan de gerechtsdeurwaarder zich ter plaatse

begeeft om een kennisgeving van gerechtelijke verkoop van in beslag genomen goederen te overhandigen. Dit PV van aanplakking van affiches wordt getarifeerd op basis van de gegradueerde rechten (art. 6 van het KB), en kan oplopen tot 100 euro.

Kritiek 2: Gebrek aan transparantie met betrekking tot het aanvullend tarief

Het tarief van bepaalde monopolietaken van de gerechtsdeurwaarder (die niet geregeld worden door het KB van 1976) wordt vastgelegd door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders. Dit zogenaamd aanvullend tarief is niet gepubliceerd en is dus niet toegankelijk voor de consument. Het zichtbaar maken van dit aanvullend tarief is van groot belang opdat de gerechtsdeurwaarder zijn ereloon en kosten in alle transparantie kan factureren.

Kritiek 3: Gebrek aan transparantie in de erelonen en kosten aangerekend door de gerechtsdeurwaarder

De gerechtsdeurwaarder is verplicht zijn vergoeding te vermelden op het origineel en op de afschriften van zijn akten. Volgens de Ombudsman voor de gerechtsdeurwaarders is deze informatie echter zelden duidelijk en begrijpelijk voor de schuldenaar, zowel wat betreft de terminologie als op het vlak van de toegepaste berekeningsmethode en de gebruikte werkwijze. Bovendien worden vaak afkortingen gebruikt om de verschillende kosten aan te duiden (bijvoorbeeld VAC, DINF, DOS, ...). Ook worden ze niet altijd steeds op uniforme wijze toegepast door alle gerechtsdeurwaarders.

De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders is zich bewust van dit gebrek aan transparantie en stelt voor om te vereenvoudigen door de kosten duidelijk te onderscheiden per categorie (erelonen en kosten van de gerechtsdeurwaarder versus fiscale kosten zonder meer).

Kritiek 4: De kost van het inningsrecht en het inningsrecht op afkorting is proportioneel belangrijker voor de kleine schuldenaars

Voor de uitvoering van een afbetalingsplan door de schuldenaar, kan de gerechtsdeurwaarder tegelijk een inningsrecht en een inningsrecht op afkorting vorderen (art. 8 van het koninklijk besluit van 30 november 1976). Zoals voorheen vermeld, wordt dit inningsrecht berekend op basis van een percentage op het totale bedrag van de schuld (hoofdsom + interesten). Het inningsrecht op afkorting wordt bij elke afbetaling aangerekend en hangt af van de grootte van de afbetaling door de schuldenaar. Volgens de bedragen vastgelegd door het KB, is dit inningsrecht op afkorting verhoudingsgewijs hoger voor kleine bedragen die worden terugbetaald. Een afbetalingsplan voor een maandelijks bedrag van 15 euro zal immers aanleiding geven tot een kwijtingsrecht van 2,71 euro per maand (+ 21 % btw), dit wil zeggen een toeslag van 21,9 % op het bedrag van de afbetaling, terwijl een afbetalingsplan dat slaat op een maandelijks bedrag van 250 euro slechts aanleiding zal geven tot een kwijtingsrecht van 13,16 euro per maand (+ 21 % btw), hetzij 6,4 % van het bedrag van de afbetaling.

Laten we bijvoorbeeld de innings- en kwijtingsrechten vergelijken voor een schuld van 200 euro en van 2.000 euro, met maandelijkse terugbetalingen van een bedrag dat gelijk is aan 10 % van de oorspronkelijke schuld. Zo zal een schuldenaar die een schuld van 200 euro moet terugbetalen, met een voorziene terugbetaling in schijven van 20 euro per maand, een inningsrecht van 13,16 euro (+ 21 % btw) moeten betalen, alsook een kwijtingsrecht van 2,71 euro (+ 21 % btw) bij elke afbetaling. Dit betekent niet alleen dat de aflossing van de schuld meer tijd in beslag zal nemen, namelijk 13 maanden (tegenover 10 maanden zonder aanrekening van deze kosten), maar ook dat de schuldenaar een extra kost moet betalen van 58,6 euro verbonden aan dit inningsrecht en kwijtingsrecht bij elke aflossing van 20 euro, hetzij meer dan een kwart van de hoofdschuld (de gedetailleerde berekening is terug te vinden in bijlage).

Daarentegen, in het geval van een grotere schuld met hogere aflossingen, bijvoorbeeld een schuld van 2.000 euro, met een aflossing in schijven van 200 euro per maand, zal de schuldenaar een inningsrecht van 1 % van het bedrag van de schuld moeten betalen, hetzij 20 euro (+ 21 % btw), en een kwijtingsrecht van 7,49 euro (+ 21 % btw) op elke afbetaling. Dit zal resulteren in een additioneel te betalen bedrag van 123,9 euro (hetzij 6,2 % van de oorspronkelijke schuld) over een periode van 11 maanden. Uit deze vergelijking blijkt dat de kosten van de schuld verbonden met het inningsrecht en het kwijtingsrecht dus verhoudingsgewijs veel lager zijn in geval van hogere schuldbedragen. In het huidige systeem dragen kleine schuldenaars dus relatief meer bij dan grote schuldenaars.

Ter herinnering: deze innings- en kwijtingsrechten werden vastgelegd in 1976, datum van het in voege treden van het koninklijk besluit betreffende het tarief van gerechtsdeurwaarders. In die periode werden administratieve taken voornamelijk manueel verricht. Tegenwoordig maakt informatisering een integraal deel uit van onze samenleving. De verrechtvaardiging van dergelijke kosten kan dus vragen doen rijzen. Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders is informatisering duur. Daarenboven verrichten schuldenaars vaak nog veel betalingen zonder vermelding van de referentie van het dossier (de gerechtsdeurwaarder moet dus zelf uitzoeken op welk dossier de betaling betrekking heeft), of zonder gebruik te maken van de aangeleverde gestructureerde mededeling. Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders heeft de betaling in schijven een kost voor de gerechtsdeurwaarders, wat momenteel nog de betaling van een kwijtingsrecht verrechtvaardigt.

Merk op dat dat een wetsvoorstel deze tarieven behandelt en ze beoogt te wijzigen⁵⁶.

Merk eveneens op dat deze kwijtingsrechten grote problemen qua voorspelbaarheid veroorzaken voor de schuldenaar daar elke deelbetaling extra kosten met zich meebrengt. Volgens de vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling zou dit probleem kunnen opgelost worden door een vast recht te bepalen voor de deelbetalingen.

FOCUS: Aanpassing van de gereguleerde tarieven in Frankrijk en Nederland

In België worden de gereguleerde tarieven jaarlijks geïndexeerd aan het begin van elk jaar (zie hoofdstuk 1.3.1 Tarieven van akten en ambtelijke taken van gerechtsdeurwaarders).

In Frankrijk werden, ten gevolge van de aanname door de Franse regering van de wet voor groei, activiteit en gelijke economische kansen (bekend als de wet Macron) in 2015, nieuwe tarieven vastgelegd aan de hand van een lijst die bij decreet in de Raad van State werd bepaald. Aanvankelijk was het de bedoeling dat de nieuwe tarieven voor 2 jaar zouden worden vastgelegd om vervolgens om de 5 jaar te worden herzien. De tarieven van 1 mei 2016 werden echter tot eind 2020 behouden, onder meer vanwege de gezondheids crisis als gevolg van het coronavirus. Op 1 januari 2021 zijn nieuwe tarieven in werking getreden. Bovendien werd de concurrentieautoriteit, in het kader van haar adviserende rol, geraadpleegd om advies uit te brengen over de gereguleerde tarieven.

In Nederland zijn de officiële tarieven vastgelegd in het besluit over de tarieven van de ambtshandelingen van gerechtsdeurwaarders (art. 14 van het Besluit tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders-BTAG). Ze worden jaarlijks geïndexeerd door het ministerie van Justitie en Veiligheid. De laatste aanpassing van deze tarieven (buiten de jaarlijkse indexering) vond plaats op 1 juli 2021, de laatste indexering op 1 januari 2022.

In tegenstelling tot België waar de ambtelijke tarieven jaarlijks enkel op basis van de evolutie van de consumptieprijsindex worden geïndexeerd, worden de ambtelijke tarieven in Nederland geïndexeerd op basis van de jaarlijkse evolutie van drie parameters. Naast de evolutie van de consumptieprijsindex, wordt ook de evolutie van de lonen en de productiviteit in rekening gebracht. Daarnaast worden er in Nederland verschillende “verschotten” gehanteerd (kosten voor het inschakelen van derden) oftewel informatiekosten aangerekend bijvoorbeeld voor het raadplegen van de “Basisregistratie Personen”, een databank die persoonsgegevens bevat van inwoners van Nederland (ingezetenen) en van personen die Nederland hebben verlaten (niet-ingezetenen). Deze kosten zijn niet wettelijk bepaald.

De vaste tarieven voor ambtshandelingen komen voort uit een kostprijsonderzoek, uitgevoerd bij de totstandkoming van de Gerechtsdeurwaarderswet op verzoek van (destijds) het ministerie van Justitie. In mei 2017 heeft de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie de Commissie herijking tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders (de zogenaamde commissie Oskam) ingesteld, met als taak het uitbrengen van advies met betrekking tot mogelijke aanpassingen aan het stelsel van BTAG-tarieven. De commissie heeft daartoe, door een onderzoeksbureau, onderzoek laten verrichten naar de integrale kostprijzen van ambtshandelingen van gerechtsdeurwaarders. Dat onderzoek leverde in juli 2019 het rapport “Tussen ambt en markt” op. In het rapport adviseert de commissie de minister van Justitie en Veiligheid onder

⁵⁶ Het wetsvoorstel van 16/09/2019 beoogt een halvering van de inningskosten, dus van 1 % naar 0,5 % (met een minimum van 6 euro en een maximum van 60 euro) per zaak, alsook een verlaagd kwijtingsrecht dat alleen kan worden geclaimd bij terugbetalingen van meer dan 50 euro. Zie: <http://www.lachambre.be/FLWB/pdf/55/0340/53K3479001.pdf>.

meer om de BTAG-tarieven met gemiddeld 16,4 % te indexeren, wat op 1 juli 2021 werd doorgevoerd. De Commissie herijking BTAG-tarieven, die afgezien van een voorzitter uit 5 leden bestond, was zeer divers samengesteld met vertegenwoordigers van de gerechtsdeurwaarders, de schuldenaren, de opdrachtgevers aan gerechtsdeurwaarders en de wetenschappelijke wereld (twee hoogleraren met respectievelijk financieel-economische en rechtswetenschappelijke kennis).

1.4 Overzicht van niet-gepaste marktpraktijken in de sector van de gerechtsdeurwaarders

De tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder is van essentieel belang voor de goede werking van justitie, voornamelijk voor de incassoprocedures van niet-betaalde schulden. In het kader van dergelijke opdrachten wordt de gerechtsdeurwaarder geconfronteerd met verschillende profielen van schuldenaars en moet hij zich dus bijgevolg aanpassen. Sommige schuldenaars zijn immers in staat hun schuld te betalen, maar doen dat niet om uiteenlopende redenen. De gerechtsdeurwaarder zal in dit geval druk moeten uitoefenen op de schuldenaar om de schuld terugbetaald te krijgen. Andere schuldenaars daarentegen willen hun schuld terugbetalen, maar zijn daartoe niet in staat wegens financiële moeilijkheden. In een dergelijke situatie zal de gerechtsdeurwaarder proberen om samen met de schuldenaar tot een oplossing te komen.

Om marktpraktijken te identificeren die als niet-gepast zouden kunnen worden beschouwd, heeft het Prijzenobservatorium verschillende gesprekken gevoerd met markspelers die een link hadden met de schuldenproblematiek. Deze spelers zijn het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Steunpunt Mens en Samenleving vzw (SAM) van het Vlaams Gewest en het Observatorium Krediet en Schuldenlast (OKS) van het Waals Gewest. Dit hoofdstuk beoogt een samenvatting te geven van de verschillende problemen die door deze actoren in het veld worden vastgesteld in het kader van minnelijke en gerechtelijke schuldinvorderingen en uitsluitend in het kader van de juridische relaties tussen een consument en een onderneming/overheidsinstelling. Het is belangrijk van op te merken dat de aan het licht gebrachte praktijken en misstanden niet noodzakelijkerwijs wijdverbreid zijn in de sector van de gerechtsdeurwaarders. Slechts een minderheid van de gerechtsdeurwaarders is hierbij betrokken, maar dit heeft niettemin betrekking op een zeker aantal dossiers. Deze praktijken worden regelmatig aan de kaak gesteld in de pers, en er worden ook klachten ingediend, zowel bij de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders en de arrondissementskamers als bij de Ombudsman voor de gerechtsdeurwaarders. Merk ten slotte ook op dat ook sommige actoren uit het beroep bepaalde praktijken aan de kaak stellen en al meerdere jaren wetswijzigingen vragen om een einde te maken aan deze praktijken⁵⁷. In het verslag over de modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder, dat in 2018 werd opgesteld op verzoek van minister van Justitie Koen Geens, komt ook naar voren dat: “De functie van deurwaarder wordt vandaag uitgeoefend in een concurrentieel klimaat waarin een economische spanning heerst die schadelijk is voor de integriteit van de praktijken en de onafhankelijkheid van het ambt.” “Deze verscherpte concurrentie is ook schadelijk voor de oprechtheid en werkt tarieftoevoegingen in de hand die moeilijk verenigbaar zijn met de strenge beginselen. Dat kan er snel toe leiden dat men de tevredenheid van de schuldeiser verkiest, ten koste van de onafhankelijkheids- en onpartijdigheidsplicht”⁵⁸. Wat zijn opdracht ook is, de gerechtsdeurwaarder blijft namelijk een openbaar ambtenaar. Hij moet bijgevolg garant staan voor de rechten van alle partijen⁵⁹, ook al werd hij gemandateerd door een opdrachtgever/schuldeiser.

In dit hoofdstuk worden verschillende problematische feiten aangehaald die binnen de sector van de gerechtsdeurwaarders werden vastgesteld. Deze lijst is echter niet exhaustief. De volgorde van presentatie van deze feiten zegt niets over de omvang van het probleem. Er wordt op gewezen dat veel van de problemen in de sector te wijten zijn aan het ingewikkelde wettelijk kader en de complexe procedures, waardoor de schuldenaar niet op de hoogte is van zijn rechten (en ze niet kan doen gelden), noch van de rechtsmiddelen en de bijstand waarvan hij gebruik zou kunnen maken.

⁵⁷ Zie het Memorandum van de Union francophone des huissiers de justice: <https://ufhj.be/nos-actions/>.

⁵⁸ https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapport_modernisering_functie_gerechtsdeurwaarder.pdf.

⁵⁹ De gerechtsdeurwaarder heeft de plicht de schuldeiser in te lichten over de eventuele mogelijkheden om de schuldenaar te vervolgen, maar heeft ook de plicht om de schuldenaar in te lichten over de mogelijke bijstand en de mogelijkheid van een collectieve schuldenregeling.

Observatie 1: Niet-naleving van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument (MB. 29.01.2003)⁶⁰

De minnelijke invordering, ongeacht of deze wordt verricht door een gerechtsdeurwaarder, een incasso-onderneming, een advocaat of door de schuldeiser zelf, wordt onder andere geregeld door de wet van 20 december 2002. De wet verbiedt een aantal gedragingen, zoals het gebruik van onjuiste juridische dreigementen of verkeerde informatie inzake de gevolgen van een wanbetaling. Deze wet bepaalt ook dat elke minnelijke invordering van een schuld moet starten met een schriftelijke ingebrekestelling en dat de van de consument gevraagde schadevergoeding alleen deze kan zijn die in de onderliggende overeenkomst werd overeengekomen. In maart 2013 heeft de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders ook een richtlijn aangenomen om gerechtsdeurwaarders te herinneren aan de verschillende regels die moeten worden nageleefd in het kader van de minnelijke invordering van consumentenschulden⁶¹. Zo werd onder meer bepaald dat de gerechtsdeurwaarder geen oneigenlijk gebruik mocht maken van de algemene voorwaarden en dat hij de gevraagde bedragen moest controleren. Deze richtlijn werd echter opgeheven via een omzendbrief van 3 april 2020 daar ze op diverse punten verouderd was en is sindsdien niet meer vervangen⁶².

Ondanks de wet van 2002 stellen de actoren in het veld vast dat sommige gerechtsdeurwaarderskantoren de bepalingen van de wet nog steeds niet naleven. Onder de praktijken vastgesteld bij de gerechtsdeurwaarders zijn onder meer ingebrekestellingen terug te vinden die de regels van de wet niet respecteren (artikel 6, §1⁶³), brieven waarvan de inhoud de consument misleidt of onjuiste juridische dreigementen vermeldt (artikel 3, §1 en §2)⁶⁴, niet-gerechtvaardigde⁶⁵ of niet wettelijk toegestane bedragen⁶⁶ die van de consument worden gevorderd (artikel 6, §2 4 en artikel 3, §2), of zelfs intimidatie als de schuldenaar de schuld betwist (artikel 3, §2).

Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders worden bepaalde praktijken soms gevoed door de opdrachtgevers die de boetebedingen in hun algemene voorwaarden aanpassen om de schuldenaar meer procedurekosten te kunnen aanrekenen. Zo bepalen deze bedingen dat, bij niet-betaling, de consument de kosten van ingebrekestelling, de forfaitaire schadeloosstelling, de achterstallige intresten en ook alle kosten van invordering in verband met de tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder zal moeten dragen.

Om de consumenten beter te beschermen introduceert de wet van 4 mei 2023 onder andere het kosteloos zijn van een eerste herinnering voor een factuur, de vermelding bij de herinnering van een factuur van mogelijk bijkomende kosten bij een te late betaling, een uitstel van minstens 14 dagen na ontvangst van de eerste herinnering alvorens eventuele

⁶⁰ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002122062&table_name=wet.

⁶¹ <http://www.mediationdedettes.be/Les-directives-et-circulaires-de-la-Chambre-Nationale-des-huissiers-de-justice>.

⁶² De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders heeft bij omzendbrief van 2020CIR028 de richtlijn 2013-001 opgeheven, omdat de juridische argumenten van deze richtlijn "onvoldoende gedetailleerd en genuanceerd werden geacht in de actuele juridische context".

⁶³ Artikel 6, 1 bepaalt dat "elke minnelijke invordering van een schuld moet beginnen met een schriftelijke ingebrekestelling die het telefoonnummer en de hoedanigheid van de oorspronkelijke schuldeiser moet bevatten".

⁶⁴ Het kan bijvoorbeeld gaan om een brief waarin vermeld staat dat de kosten in overeenstemming zijn met de wet van 20 december 2002, hetgeen de consument kan misleiden. Deze vermelding laat namelijk veronderstellen dat de gevraagde kosten wettelijk bepaald zijn en dat zij derhalve niet kunnen worden betwist.

⁶⁵ Volgens artikel 6 § 2 3 °moet de ingebrekestelling een duidelijke beschrijving en verantwoording bevatten van de bedragen die van de schuldenaar geëist worden. De ingebrekestellingen bevatten echter te algemene formuleringen die geenszins een rechtvaardiging vormen.

⁶⁶ Bedragen die niet voorzien zijn door de wet of in het contract. Maar artikel 3 § 2 bepaalt dat "het verboden is in het kader van een minnelijke invordering van schulden niet voorziene of niet wettelijk toegestane bedragen te innen".

bijkomende kosten in rekening worden gebracht, de plafonnering (in functie van het bedrag van de schuld) van de bijkomende kosten bij te late betaling. Tot slot komen advocaten en gerechtsdeurwaarders die schulden minnelijk invorderen, ook onder het toezicht van de FOD Economie te staan.

Merk ten slotte op dat de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, in haar memorandum van 2019, ook voorstelt om de wet te wijzigen om een stijging van de kosten voor de schuldenaar te voorkomen en zo zijn belangen beter te beschermen. De Kamer stelt voor om wettelijke maximumtarieven in te voeren voor de vaststelling van de kosten van minnelijke invordering, teneinde de contractueel overeengekomen kosten te beperken en zo een antwoord te bieden op bepaalde misbruiken. De vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling pleiten eveneens voor de plafonnering van de kosten die in de minnelijke fase kunnen worden gevorderd.

Observatie 2: Gebrek aan omkadering en transparantie bij het opzetten van een afbetalingsplan

In het kader van de minnelijke invordering van schulden, stellen gerechtsdeurwaarders en/of schuldeisers steeds vaker voor om te onderhandelen over een afbetalingsplan. Dergelijke onderhandelingen vinden echter plaats buiten elk juridisch kader om, wat soms bepaalde problemen kan veroorzaken, zoals druk van de gerechtsdeurwaarder of nog een gebrek aan controle op deze overeenkomsten. Bovendien is de schuldenaar zelden op de hoogte van de wijze waarop zijn betalingen in rekening worden gebracht. Volgens artikel 1254 van het Burgerlijk Wetboek moeten betalingen in geval van een unieke schuld immers eerst met de intresten worden verrekend, tenzij met de schuldeiser een andere regeling werd getroffen (aanvullende regel). Hoewel de gerechtsdeurwaarder alleen de wet toepast, is de schuldenaar zelden op de hoogte van dit beginsel en van het recht dat hij heeft om aan de schuldeiser te vragen om ervan af te wijken.

In het geval van meerdere schulden van een schuldenaar bij dezelfde gerechtsdeurwaarder (meerdere dossiers in de minnelijke fase), gebeurt het dat de betalingen van de schuldenaar niet altijd de vermelding bevatten van de schuld waarop deze betaling moet worden verrekend. In dat geval kan de gerechtsdeurwaarder zelf beslissen op welke schuld de betaling moet worden verrekend. Het is ook mogelijk dat de gerechtsdeurwaarder een terugbetaling verrekend op verschillende schulden (soms zelfs op verjaarde schulden). Bijgevolg blijft de schuld waarop de aflossing bedoeld was (vanuit het oogpunt van de schuldenaar) doorlopen. De schuldenaar moet dus aangeven op welke schuld zijn aflossing betrekking heeft. Maar door het ontbreken van duidelijke en strikte regels voor de aanrekening van aflossingen⁶⁷, en het gebrek aan kennis van hun rechten, kunnen sommige schuldenaars moeilijkheden ondervinden om uit hun schuldsituatie te geraken.

Om te voorkomen dat vooral de meest kwetsbare huishoudens in een spiraal van overmatige schuldenlast terechtkomen, pleiten de vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling voor verschillende veranderingen. Wanneer de schuldenaar verschillende schulden heeft bij dezelfde schuldeiser zou de regel moeten zijn dat de verrekening aan de keuze van de schuldenaar wordt overgelaten (zo wordt voorkomen dat de verrekening aan een verjaarde schuld wordt toegewezen) of, bij gebreke daarvan, dat de verrekening plaatsvindt op de meest gunstige wijze voor de schuldenaar. Dat vervolgens elke gedeeltelijke aflossing eerst op de schuld wordt verrekend en dan pas op de kosten en intresten (omkering van het bestaande beginsel)⁶⁸. Ter herinnering: verwijlntresten worden altijd op de hoofdsom berekend. Met andere woorden, zolang de terug te betalen hoofdsom niet afneemt, betaalt de schuldenaar alleen intresten, die bovendien blijven stijgen.

⁶⁷ Art. 1256 van het Burgerlijk Wetboek.

⁶⁸ De vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling stellen tevens voor van dit beginsel ook in de gerechtelijke fase toe te passen, dit wil zeggen dat elke gedeeltelijke aflossing eerst in mindering wordt gebracht van het kapitaal, de reeds gemaakte gerechtskosten en de reeds vervallen intresten, en pas daarna van de later gemaakte wettelijke incassokosten en de vervallen intresten.

Observatie 3 : Wanpraktijken in het kader van het roerend uitvoerend beslag en geen toelucht tot het proces-verbaal van niet-bevinding

In het kader van procedures van gerechtelijke invordering kan de gerechtsdeurwaarder overgaan tot roerend uitvoerend beslag om de schuld te vereffenen. Het roerend uitvoerend beslag slaat op een aantal roerende goederen die door de gerechtsdeurwaarder worden geïnventariseerd en vervolgens zullen worden verkocht. De opbrengst van de verkoop moet toelaten van de kosten van de procedure en de schuld te dekken.

Het gebruik van het roerend uitvoerend beslag om druk uit te oefenen is noodzakelijk als de gerechtsdeurwaarder wordt geconfronteerd met een schuldenaar die in staat is zijn schuld te betalen, maar dit omwille van verschillende redenen niet doet. Het probleem stelt zich daarentegen wanneer de gerechtsdeurwaarder wordt geconfronteerd met een schuldenaar met betalingsproblemen. In dat geval gebeurt het dat uitvoerende roerende beslagen worden uitgevaardigd maar dat deze nooit leiden tot de verkoop van goederen. Een procedure van roerend uitvoerend beslag wordt immers opgeschort in geval van betaling van een voorschot, vergezeld van een afbetalingsplan onderhandeld met de gerechtsdeurwaarder voor het saldo. Maar zelfs als er geen verkoop is, brengt dit aanzienlijke kosten met zich mee. En dezelfde situatie dreigt zich opnieuw voor te doen op de volgende vervaldatum waarop niet betaald wordt, daar het niet-naleven van het afbetalingsplan de beslagprocedure zal reactiveren (de gerechtsdeurwaarder hoeft geen nieuw beslag te leggen, maar hij zal opnieuw een dag vastleggen voor de verkoop).

Het is ook mogelijk dat een particulier een schuld heeft bij meerdere schuldeisers. Indien de gerechtsdeurwaarders van elk van deze schuldeisers in het bezit zijn van een uitvoerbare titel, hebben zij het recht om hun eigen uitvoerende beslagprocedure te verrichten. Eenzelfde schuldenaar kan dus het voorwerp uitmaken van meerdere beslagleggingen door verschillende gerechtsdeurwaarders, die elk dezelfde kosten aanrekenen. Om de kosten van roerend beslag voor de schuldenaar te beperken, bestaat er echter een mechanisme dat “gemeenmaking van beslag” wordt genoemd (art. 1524 van het Burgerlijk Wetboek). Dit mechanisme bestaat erin van het proces-verbaal van beslag (dit wil zeggen de inventaris van de goederen) verricht door een vorige beslag leggende gerechtsdeurwaarder te hergebruiken om een eigen procedure op te starten en een (nieuwe) verkoopdag vast te leggen⁶⁹. De tweede gerechtsdeurwaarder hoeft dus niet meer met een slotenmaker het pand te betreden. Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders is gemeenmaking van beslag een nuttig instrument, maar in de praktijk blijkt dat schuldeisers weinig gebruik maken van deze vorm van beslag. Deze procedure zou ingewikkeld en duur zijn en gerechtsdeurwaarders geven er finaal de voorkeur aan om zelf beslag te leggen in plaats van gebruik te maken van een beslag dat door een collega is gelegd, vooral daar het mogelijk is dat de lijst van in beslag genomen goederen ondertussen gewijzigd is of dat de schuldenaar, sinds het laatste beslag, andere goederen heeft verworven waarop beslag gelegd kan worden.

De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders heeft in dit verband een reeks concrete voorstellen gedaan aan haar voorgedijminister. De Nationale Kamer suggereert ook dat de procedure van gemeenmaking van beslag moet worden gestimuleerd en verfijnd.

De in beslag te nemen goederen, of beter gezegd de niet in beslag te nemen goederen, worden bij wet bepaald. De voor niet beslag vatbare goederen omvatten bijvoorbeeld het nodige beddengoed, kleding en ondergoed, een kleerkast om kleding op te bergen, een tafel en stoelen opdat het gezin haar maaltijden kan nuttigen, het noodzakelijke vaatwerk en het nodige voedsel voor één maand. Op 15 maart 2023 heeft de commissie Justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers ingestemd met een wetsvoorstel⁷⁰ inzake goederen die niet in beslag kunnen worden genomen⁷¹. De lijst van goederen die niet vatbaar zijn voor beslag is aangepast en houdt voortaan rekening met een aantal objecten die

⁶⁹ Alvorens beslag te leggen, moet de gerechtsdeurwaarder het Centraal Bestand van Berichten van beslag (CBB) raadplegen om te zien of er al een ander beslag is gelegd. Hij kan er dan voor kiezen dit eerste beslag te gebruiken om de uitvoering te hernemen voor eigen rekening.

⁷⁰ Wetsvoorstel met betrekking tot de niet voor beslag vatbare goederen en haar amendementen; <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/0373/55K0373001.pdf>; <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/0373/55K0373002.pdf>.

⁷¹ Op het tijdstip van redactie van dit rapport moet het wetsvoorstel betreffende de niet voor beslag vatbare goederen nog worden goedgekeurd door de plenaire vergadering van de Kamer van volksvertegenwoordigers.

tegenwoordig onmisbaar zijn geworden. Zo voorziet het wetsvoorstel erin dat vee, televisie- en radiotoestellen voortaan in beslag kunnen worden genomen. Gerechtsdeurwaarders zullen echter niet langer beslag kunnen leggen op laptops en mobiele telefoons tot een bepaalde waarde, namelijk respectievelijk 2.500 euro en 500 euro per lid van het huishouden (te weten elke persoon levend onder hetzelfde dak), of op een strijkplank.

Ofschoon een lijst bestaat van goederen die niet vatbaar zijn voor beslag, heeft de gerechtsdeurwaarder evenwel wat speelruimte. Wanneer een schuldenaar bijvoorbeeld slechts één klerkast heeft, waarop wettelijk geen beslag kan worden gelegd, is het toch mogelijk dat de gerechtsdeurwaarder beslag legt op het goed indien hij het als waardevol beschouwt, aangezien de gerechtsdeurwaarder tegen elke prijs de schuld zoekt terugbetaald te krijgen, ten nadele van de rechten van de schuldenaar.

Tot slot moet worden opgemerkt dat het Gerechtelijk Wetboek (art. 1390) bepaalt dat een gerechtsdeurwaarder een proces-verbaal van niet-bevinding moet opstellen wanneer hij vaststelt dat de waarde van de goederen overduidelijk onvoldoende is in het kader van een eventuele realisatie (verkoop). Dit proces-verbaal van niet-bevinding, dat in het centraal bestand van berichten van beslag (CBB) wordt geregistreerd, maakt het mogelijk de andere gerechtsdeurwaarders op de hoogte te brengen van de vaststelling van de onmogelijkheid om op een bepaald tijdstip, op een bepaalde plaats beslag te leggen⁷². In de praktijk gebeurt de toevlucht tot dit proces-verbaal maar zelden. De gerechtsdeurwaarder vermijdt namelijk een dergelijke procedure toe te passen omdat de kosten van een dergelijk proces-verbaal, die normaliter ten laste van de schuldenaar zijn, uiteindelijk meestal ten laste van de schuldeiser komen, die bovendien geen enkel persoonlijk belang heeft bij een dergelijke procedure.

Merk op dat de vertegenwoordigers van de diensten voor schuldbemiddeling pleiten voor een betere omkadering van het proces-verbaal van niet-bevinding om overmatige schuldenlast, ten gevolge van de kosten van beslaglegging, te voorkomen. Zij stellen ook voor deze kosten te verlagen.

Observatie 4: Gebrek aan omkadering en gebrek aan grenzen over de manier waarop bepaalde kosten en uitgaven in de gerechtelijke fase kunnen worden toegepast⁷³

De kosten van een gerechtelijke uitvoering worden geregeld door het koninklijk besluit van 1976, maar dit besluit is niet altijd even nauwkeurig wat de toepassing van deze kosten en uitgaven aangaat, temeer daar zij sterk kunnen variëren naargelang van de werkwijze van de gerechtsdeurwaarder. Dit gebrek aan omkadering aangaande de kosten en uitgaven die aan de schuldenaar kunnen worden aangerekend, kan leiden tot misbruiken door sommige gerechtsdeurwaarders. Hier volgen enkele voorbeelden van gevorderde kosten en uitgaven die als onrechtmatig kunnen worden beschouwd:

- Het eerste voorbeeld betreft de kosten van een slotenmaker bij een roerend beslag. Gewoonlijk zal de gerechtsdeurwaarder, die van plan is over te gaan tot een beslag op roerende goederen, bij een eerste bezoek langsgaan zonder slotenmaker (goedkopere aanpak). De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders beveelt gerechtsdeurwaarders aan om bij hun eerste bezoek en als de schuldenaar afwezig is, een bericht onder gesloten enveloppe achter te laten, waarin hun bezoek is vermeld en waarin wordt meege-

⁷² Dit proces-verbaal van niet-bevinding laat niet toe van alle uitvoeringen tegen te houden, maar constateert alleen een insolventie voor een dossier op een gegeven tijdstip en plaats. Een gerechtsdeurwaarder wordt bijvoorbeeld belast met de invordering van een bedrag van 500.000 euro ten laste van een persoon voor schade veroorzaakt door een ongeval dat niet gedekt is door een verzekering. De inboedel van de persoon is ongeveer 5.000 euro waard, wat niet genoeg is om de schuld te betalen. In dat geval zal de gerechtsdeurwaarder een proces-verbaal van niet-bevinding opstellen omdat er een wanverhouding bestaat tussen de schuld en de inboedel. Dit proces-verbaal van niet-bevinding zal het bijvoorbeeld mogelijk maken een beroep te doen op het Waarborgfonds voor ongevallen. Als vervolgens een andere gerechtsdeurwaarder opdrukt voor een andere 'meer klassieke' schuld (belastingen, onbetaalde rekening), kan deze wel overgaan tot een beslaglegging. Een ander voorbeeld is dat van een gerechtsdeurwaarder die zich op het domicilieadres van de schuldenaar aanbiedt. Na de deur geforceerd te hebben en te hebben vastgesteld dat het pand leeg is (omdat de schuldenaar is verhuisd), moet de gerechtsdeurwaarder een proces-verbaal opstellen. Dit proces-verbaal van niet-bevinding belet de gerechtsdeurwaarder echter niet om de uitvoering op het nieuwe adres verder te zetten zodra hij dit adres kent.

⁷³ Bron: De diensten voor schuldbemiddeling.

deeld dat zij, bij afwezigheid van reactie, zullen terugkomen, deze keer met van een slotenmaker. Het gebeurt dat de kosten voor een slotenmaker worden gevorderd voor een reeks van meerdere beslagleggingen (met betrekking tot verschillende dossiers) op dezelfde dag op hetzelfde adres bij dezelfde schuldenaar. De gerechtsdeurwaarder kan immers beslissen de kosten van de slotenmaker verschillende keren in rekening te brengen (omdat het om verschillende dossiers gaat), terwijl de slotenmaker maar één keer is langs gekomen. Ten slotte zijn sommige gerechtsdeurwaarders eveneens geneigd om herhaaldelijk kosten in rekening te brengen voor poging tot beslaglegging om hun inkomsten te verhogen. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders staat de verrekening, ten laste van de vervolgte partij, maar toe voor één enkele poging tot beslaglegging.

- Het tweede voorbeeld slaat op de keuze waarover een gerechtsdeurwaarder beschikt wanneer een afbetalingsplan (dat in de gerechtelijke fase tussen een schuldenaar en een gerechtsdeurwaarder werd onderhandeld) niet wordt gerespecteerd, dit wil zeggen wanneer de schuldenaar zijn maandelijkse betalingen na een bepaalde tijd opschort. In een dergelijke situatie kan de gerechtsdeurwaarder beslissen van:
 - de schuldenaar op te bellen (of te mailen) om hem te vragen de betaling te hervatten of het probleem uit te leggen (0 euro);
 - een herinneringsbrief te sturen waarbij met vervolging wordt bedreigd. (+/- 20 tot 25 euro);
 - onmiddellijk de procedure van gerechtelijke invordering te reactiveren en, in voorkomend geval, een nieuwe datum vast te leggen voor de verkoop van de in beslag genomen goederen (+ 150 euro).

De kosten die aan de schuldenaar worden aangerekend zullen dus afhangen van de keuze van de gerechtsdeurwaarder, naargelang de manier waarop hij de situatie aanpakt.

- Het derde voorbeeld heeft betrekking op de kosten die worden aangerekend voor opzoeken aangaande de schuldenaar (opzoeken bij de RSZ, de RVA, de DIV, de KBO, het CBB, het Rijksregister, enz.). Deze opzoeken zijn noodzakelijk, onder meer om de solvabiliteit te controleren en om de schuldeiser zo goed mogelijk in te lichten over de actiemogelijkheden, maar sommige gerechtsdeurwaarders cumuleren deze kleine kosten van opzoeking. Een forfaitair tarief, ondersteund door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, zou dit soort van problemen kunnen wegwerken.

Observatie 5: Gebruik van de werkwijze 'no cure no pay'⁷⁴

De actoren op het terrein stellen vast dat incasso-ondernemingen en gerechtsdeurwaarders af en toe gebruik maken, voor hun opdrachten bij grote cliënten, van een werkwijze die 'no cure no pay' wordt genoemd (te weten inning op basis van een forfaitair tarief – zie hieronder). Incasso-ondernemingen en gerechtsdeurwaarders gebruiken deze werkwijze voor de minnelijke invordering, maar sommige gerechtsdeurwaarderskantoren gebruiken deze werkwijze ook voor gerechtelijke invorderingen. De praktijk van 'no cure no pay' is op zich niet verboden in het kader van een minnelijke invordering. Laten we immers niet vergeten dat de gerechtsdeurwaarder voor zijn buitengerechtelijke opdrachten vrij is om zijn prijzen vast te stellen. Voor de gerechtelijke invordering is deze praktijk in strijd met de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en met het koninklijk besluit tot vaststelling van het tarief van gerechtsdeurwaarders, die de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de gerechtsdeurwaarder moeten waarborgen. De gerechtsdeurwaarder kan dus zijn gerechtskosten niet delen, noch er afstand van doen, zelfs niet in geval van insolventie van de schuldenaar.

Grote ondernemingen met een groot aantal onbetaalde facturen doen meer bepaald een beroep op een incasso-onderneming of gerechtsdeurwaarderskantoor om deze facturen in te vorderen, en stellen daartoe een 'no cure no pay'-overeenkomst op, hetzij voor een deel van de procedure (minnelijke invordering), hetzij voor de hele procedure (minnelijke en gerechtelijke invordering). Via deze werkwijze komen de onderneming (de schuldeiser) en het gerechtsdeurwaarderskantoor/incasso-onderneming (de invorderaar) samen overeen dat de schuldeiser enkel een forfaitair bedrag per dossier zal moeten betalen (of in sommige gevallen helemaal geen bedrag) indien de schuld niet kan worden ingevorderd

⁷⁴ "Geen resultaat, geen betaling".

(niet-solvabele schuldenaar), ongeacht de kosten gemaakt door de invorderaar (kosten van minnelijke procedure en gerechtskosten in geval van gerechtelijke invordering)⁷⁵. De schuldeiser moet normaal echter alle kosten dragen wanneer de schuldenaar insolvent is. Het gerechtsdeurwaarderskantoor of de incasso-onderneming neemt dus alle risico's op zich en hun vergoeding hangt dus af van het behaalde resultaat. Maar dankzij het groot aantal in te vorderen onbetaalde facturen voor de klant, kan het gerechtsdeurwaarderskantoor of de incasso-onderneming het zich veroorloven dit risico te nemen.

Zoals hierboven vermeld, is deze praktijk verboden in gerechtelijke procedures, aangezien de gerechtsdeurwaarder alle gemaakte kosten in rekening moet brengen (lastens de schuldenaar indien deze solvabel is of lastens de schuldeiser indien dit niet het geval is). Het is hem dus verboden een vaste of forfaitaire prijs overeen te komen, en zo (geheel of gedeeltelijk) af te zien van de betaling van zijn kosten en honoraria indien de schuldenaar insolvent is, terwijl in dat geval de kosten en erelonen lastens de opdracht gevende schuldeiser vallen. Bovendien kan de 'no cure no pay'-werkwijze ertoe leiden dat de gerechtsdeurwaarder zijn "verliezen" rechtstreeks wil verhalen op solvabele schuldenaars. Hoewel de kosten van een gerechtelijke procedure bij koninklijk besluit worden vastgesteld, beschikt de gerechtsdeurwaarder over een zekere beoordelingsvrijheid in zijn tussenkomst (de keuze en de frequentie van de rechtshandelingen), en bijgevolg in de gevorderde kosten (aantal handelingen, herinneringen, pogingen tot uitvoering, beslagleggingen,). Het averechts effect van de 'no cure, no pay'-werkwijze is dat de gerechtsdeurwaarder zich interesseert voor het resultaat van de tenuitvoerlegging. Deze werkwijze zal hem ertoe aanzetten aanzienlijke pressiemiddelen te gebruiken en zal het risico vergroten dat de wettelijke grenzen worden overschreden (verhoging van het aantal uitvoeringshandelingen ten laste van de schuldenaar). De gerechtsdeurwaarder beschikt over openbaar gezag bij de gerechtelijke invordering. Hij wordt dus gehouden van onafhankelijk en onpartijdig te handelen.

De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders veroordeelt met kracht de 'no cure no pay'-werkwijze, maar geeft toe dat deze werkwijze moeilijk te bestrijden is daar de grote ondernemingen en de publieke overheden de gerechtsdeurwaarders deze praktijk opleggen. De focus hieronder illustreert deze situatie in het kader van de uitvoering van een overheidsopdracht.

Merk op dat deze praktijken ook in Nederland worden waargenomen. Sinds 1 januari 2021 is een nieuwe verordening van kracht, genaamd "Verordening Grenzen Tariefmodellen Gerechtsdeurwaarders (VGtG)". Het doel van deze verordening is het waarborgen van de kwaliteit van de ambtelijke dienstverlening en van de onafhankelijke en onpartijdige positie van de gerechtsdeurwaarder en diens integriteit, die nooit mogen lijden onder de financiële afspraken die gemaakt worden tussen de opdrachtgever en de gerechtsdeurwaarder. Met deze verordening wordt het onmogelijk dat financiële risico's worden neergelegd bij gerechtsdeurwaarders. De kwaliteit van de beroepsgroep wordt hiermee beter waarborgd.

FOCUS: Voorwaarden opdrachtgevers niet altijd in lijn met wettelijke of deontologische bepalingen

Voor de uitvoering van overheidsopdrachten (bv. incassoverrichtingen), leggen publieke opdrachtgevers in hun lastenboek soms voorwaarden op aan gerechtsdeurwaarders die niet in lijn liggen met een aantal wettelijke bepalingen die van toepassing zijn op het beroep. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in een arrest van de Raad Van State van 18 februari 2020 in een beroepszaak, ingespannen door twee gerechtsdeurwaarders (X en Y) tegen het Parkeeragentschap van het Brussels Hoofdstedelijk gewest.

Dit Parkeeragentschap had een oproep gedaan tot kandidaatstelling voor de aanstelling van een gerechtsdeurwaarder in het kader van de recuperatie van onbetaalde parkeerretributies in een aantal Brusselse gemeentes. De invordering kon zowel slaan op de minnelijke als op de gerechtelijke fase.

Eén van de elementen van het lastenboek sloeg op de toepassing, door de weerhouden kandidaat, van een forfaitaire prijs per dossier. Deze prijs diende alle kosten te omvatten, met inbegrip van de dagvaardingskosten, de uitgiftekosten,

⁷⁵ Wanneer de schuldenaar solvabel is, verhaalt de gerechtsdeurwaarder al deze kosten rechtstreeks op deze laatste.

de kosten voor tenuitvoerlegging in een eventuele gerechtelijke fase. De weerhouden kandidaat kon wel een bijkomende prijs aanrekenen voor de dossiers die in het kader van een gerechtelijke procedure een uitwisseling van conclusies vereisten.

Er stelden zich 7 partijen kandidaat. Ze kregen het toepasselijke bestek meegedeeld en werden uitgenodigd om een offerte in te dienen.

Ondertussen wees de voorzitter van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders het Parkeeragentschap op een aantal aspecten van het bestek die volgens hem geenszins verenigbaar leken met de regels die van toepassing zijn op het ambt van gerechtsdeurwaarder. Een aanpassing van dit bestek was dus volgens de voorzitter aangewezen. Ook wees hij, via een rondschrijven aan de gerechtsdeurwaarders, er voorts op dat diverse aspecten van het bestek strijdig waren met de wettelijke en deontologische regels van toepassing op het ambt. Deze opmerkingen werden tevens medegedeeld aan het Parkeeragentschap.

Via e-mail deelde het Parkeeragentschap vervolgens een aantal verduidelijkingen mede aan de verschillende kandidaten. Na ontvangst van de offertes van de verschillende kandidaten wees het Parkeeragentschap vier inschrijvers op blijkbaar "abnormaal lage prijzen" (die het gevolg waren van het feit dat de inschrijvers in hun prijzen enkel rekening hielden met invorderingen in de minnelijke fase en geen forfaitaire "all-in" prijs wilden indienen die betrekking had op zowel de minnelijke als de gerechtelijke fase) en vroeg zij hen om hun prijzen te verantwoorden, dan wel hun offerte te herzien. In het andere geval zou overwogen worden om de offerte te weren wegens abnormaal lage prijzen.

Op 29 april 2016 besloot de raad van bestuur van het Parkeeragentschap de opdracht te gunnen aan gerechtsdeurwaarder Z als eerste gerangschikte inschrijver. De offerte van de gerechtsdeurwaarders X en Y werd, naast twee andere offertes, in het kader van het prijsonderzoek geweerd en niet getoetst aan de gunningscriteria, onder meer ten gevolge van de voorlegging van abnormaal lage prijzen.

De gerechtsdeurwaarders X en Y tekenen beroep aan tegen de beslissing van het parkeeragentschap bij de Raad van State die de zaak onderzoekt.

In een arrest 18 februari 2020 vernietigt de Raad van State de beslissing van het Parkeeragentschap van 29 april 2016 waarbij de overheidsopdracht werd gegund aan gerechtsdeurwaarder Z en waarbij de offerte van de gerechtsdeurwaarders X en Y wordt geweerd. De Raad van State verwerpt de overige vorderingen die oorspronkelijk door de gerechtsdeurwaarders X en Y werden ingediend.

In haar motivering zegt de Raad van State onder meer dat voor monopolietaken de gerechtsdeurwaarders verplicht zijn hun ambt uit te oefenen tegen een bij KB bepaald vast tarief. Deze monopolietaken mogen principieel niet aan prijsconcurrentie worden onderworpen door een aanbestedende overheid en mogen bijgevolg enkel op basis van inhoudelijk-kwalitatieve criteria worden geëvalueerd. Voor residuaire bevoegdheden zijn gerechtsdeurwaarders beoefenaars van een vrij beroep, en in die hoedanigheid treden zij volgens de Raad van State wel in economische concurrentie met andere vrije beroepen en ondernemingen.

De Raad van State haalt verder aan dat in het bestek van de opdrachtgever, het onderscheid tussen monopolietaken en residuaire taken niet in acht genomen wordt. Door van de inschrijvers te eisen dat zij de vergoeding voor beide taken in één enkele forfaitaire prijs opnemen, die door hen vooraf dient te worden berekend aan de hand van algemeen bepaalde "types" van dossiers, worden de monopolietaken van gerechtsdeurwaarders betrokken in de toepassing van het prijs-criterium. Ook blijkt uit de gunningsbeslissing, zoals door het Parkeeragentschap in haar memorie van antwoord wordt bevestigd, dat in die prijzen alles inbegrepen diende te zijn, ook de kosten die betrekking hebben op de getarifeerde prestaties opgenomen in het KB van 30 november 1976. Deze werkwijze in het bestek wordt, volgens de Raad van State, door de gerechtsdeurwaarders X en Y en de NKGB terecht beschouwd als in strijd met het KB van 30 november 1976. Er kan immers nooit exact vooraf worden bepaald welke monopolietaken de gerechtsdeurwaarder in elk concreet dossier effectief zal verrichten en in welke mate. Deze kosten kunnen immers per dossier verschillen aangezien deze afhankelijk zijn van in welke fase van uitvoering effectief tot betaling wordt overgegaan. Bovendien houdt de door het Parkeeragentschap voorgestane werkwijze in dat bepaalde getarifeerde prestaties kunnen worden aangerekend zonder dat zij effectief zijn uitgevoerd, hetgeen strijdig is met het voormelde KB van 30 november 1976.

2. Financiële analyse van de sector van gerechtsdeurwaarders

2.1 Methodologie

De financiële analyse van de sector van gerechtsdeurwaarders is grotendeels gebaseerd op een constant staal van 118 gerechtsdeurwaarderskantoren die opereren onder een ondernemingsvorm (bv. een BV of een NV, doch geen éénmanszaak) en waarvoor, in ieder jaar van de periode 2013-2021, een financiële waarde beschikbaar was voor het resultaat van het boekjaar na belastingen (code 9904 in de Minimumindeling van het Algemeen Rekeningenstelsel) en voor de omzet (code 70). Op basis van het totaal aantal gerechtsdeurwaarderskantoren in 2021 (245) bedraagt de representativiteit ongeveer 48 %.

Het constant staal stoelt op een lijst van ondernemingsnummers samengesteld op basis van gegevens van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België (NKGB) en Statbel (FOD Economie). Het resultaat van het boekjaar na belastingen is een waarde die zich laat traceren via de jaarrekeningen van de gerechtsdeurwaarderskantoren, neergelegd bij de balanscentrale van de Nationale Bank van België (NBB). Ook de omzet is in principe traceerbaar via diezelfde jaarrekeningen doch enkel voor die kantoren die rapporteren onder een volledig formaat (van jaarrekening). Echter rapporteren in 2021 slechts vier kantoren onder een dergelijk model, de overige onder het verkort of het micro formaat waarin de vermelding van het omzetcijfer facultatief is (en bijgevolg meestal niet beschikbaar is). Derhalve werd, voor deze kantoren, de waarde voor de omzet verkregen via de btw-statistieken van Statbel⁷⁶.

De rendabiliteit van de sector werd berekend op basis van de verhouding resultaat na belastingen op de omzet (voor het constant staal van 118 gerechtsdeurwaarderskantoren). Gerechtsdeurwaarders laten zich moeilijk vergelijken (of benchmarken) met andere beroepen of sectoren. In het kader van deze analyse werd, als vergelijkingsbasis voor het evalueren van de rendabiliteit, geopteerd voor een aantal beroepen die een aantal raakvlakken vertonen met de gerechtsdeurwaarders (zoals intellectueel beroep, hoge toegangsbarrière tot het beroep, zekere graad van reglementering van de activiteiten). Deze beroepen zijn de advocaten, notarissen, boekhouders, accountants, bedrijfsrevisoren, landmeters, ingenieurs en bouwarchitecten.

Voor de berekening van een aantal andere variabelen (zoals bv. productiviteit) of het in kaart brengen van correlaties tussen een aantal variabelen, werd het constant staal van 118 kantoren herleid tot een constant staal van 93 kantoren oftewel het aantal kantoren waarvoor in ieder jaar van de periode 2013-2021 voltijds equivalente tewerkstellingscijfers (VTE) beschikbaar waren. Deze cijfers, die slaan op de loontrekkenden in de sector, stammen eveneens uit de databank van Statbel en zijn gebaseerd op statistieken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Voor de berekening van de economische afhankelijkheid van een gerechtsdeurwaarderskantoor werd dan weer een constant staal van 152 kantoren gehanteerd waarvoor in elk jaar van de periode 2017-2019 gegevens met betrekking tot de omzet en klanten terug te vinden waren in de btw-statistieken van Statbel.

Niettegenstaande de sector vanaf 2012 btw-plichtig werd, werd geopteerd voor 2013 als startjaar van de analyse. Minder betrouwbaar lijkende 2012-data liggen hieraan ten grondslag. De analyse loopt tot 2021, het laatste jaar waarvoor de geschatte omzet beschikbaar was tijdens de redactie van dit rapport.

Bronnen van informatie voor dit financieel onderzoek waren Statbel, Bel-first (Bureau van Dijk), de NBB en de NKGB.

2.2 Schaalvergroting, concurrentie en concentratie

De afgelopen jaren is het aantal gerechtsdeurwaarderskantoren aanzienlijk gedaald. Daar waar in 2014 nog 325 kantoren actief waren, is dit aantal in 2021 teruggevallen naar 245 (-24,6 %). Er lijkt dus een zekere evolutie naar schaalvergroting plaats te vinden. Een andere vaststelling is dat sommige gerechtsdeurwaarders/kantoren financiële deelnemingen nemen in andere kantoren, niet alleen in kantoren binnen het eigen arrondissement maar ook daarbuiten. In dit kader kan

⁷⁶ De omzet uit de btw-statistieken van Statbel is een geschatte waarde (die enkele procenten kan afwijken van de reële waarde van de omzet). In de btw-statistieken worden ondernemingsgegevens uit de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO) gekoppeld aan gegevens uit de btw-aangiften van ondernemingen (van de FOD Financiën). De btw-aangiften door gerechtsdeurwaarderskantoren van btw op verkopen (en aankopen) vormen aldus de vertrekbasis voor de schatting van de omzet door Statbel.

een gerechtsdeurwaarder, naast zijn “arrondissementeel hoofdkantoor”, gedeeltelijk of volledig eigenaar zijn van een aantal andere kantoren buiten het arrondissement. Uit gesprekken met diverse stakeholders blijkt dat er soms ook samenwerkingsakkoorden op vrijwillige basis (zonder financiële deelneming) afgesloten worden tussen kantoren.

Tabel 1. Evolutie van het aantal gerechtsdeurwaarderskantoren

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal gerechtsdeurwaarderskantoren	308	325	301	308	281	260	256	256	245

(In aantal)

Bron: NKGB.

Voor het uitvoeren van gerechtelijke opdrachten, heeft de gerechtsdeurwaarder een wettelijke monopolie, weliswaar beperkt tot het arrondissement van zijn vestigingsplaats. Concurrentie van buiten de sector (externen) hoeft hij met andere woorden voor deze taken niet te vrezen. Dit neemt niet weg dat er binnen de sector uiteraard concurrentie speelt tussen de verschillende kantoren in het arrondissement. Deze concurrentie kan indirect eveneens komen van kantoren van buiten het arrondissement wanneer de gerechtsdeurwaarder van een dergelijk kantoor een financiële participatie neemt in een kantoor binnen het arrondissement.

Voor het uitvoeren van niet-gerechtelijke activiteiten heeft de gerechtsdeurwaarder geen wettelijk monopolie. Ook is de uitvoering van deze activiteiten niet gebonden aan een bepaald arrondissement. De belangrijkste niet-gerechtelijke activiteit van een gerechtsdeurwaarder is de minnelijke schuldvordering, een markt waarop ook advocaten en incasso-ondernemingen actief zijn. Het aandeel van de advocaten zou hierbij vrij beperkt blijven. De incasso-ondernemingen daarentegen zouden, volgens de Belgische Vereniging van Incasso-ondernemingen, meer dan 50 % van deze markt in handen hebben. Ook zou de concurrentie tussen gerechtsdeurwaarders en incasso-ondernemingen stevig zijn. De gerechtsdeurwaarder lijkt in dit alles over een aantal troeven te beschikken die hem competitief maken ten overstaan van een incasso-onderneming: zijn officiële statuut als ambtenaar-bemiddelaar, het kunnen opereren in zowel de minnelijke als de gerechtelijke fase van invordering, zijn verder reikende juridische mogelijkheden (zoals bv. directe toegangsmogelijkheden tot het rijksregister). Overheidsopdrachten zouden, volgens de NKGB, meestal naar de gerechtsdeurwaarders gaan en dit zowel in de minnelijke als in de gerechtelijke fase. Volgens de Union francophone des huissiers de justice hebben grote gerechtsdeurwaarderskantoren (met een uitgebreid netwerk) een heel ander cliënteel dan kleine kantoren. De geschillen waarmee zij te maken krijgen, zijn namelijk zeer verschillend: grote geschillen (bijvoorbeeld van telecommunicatiebedrijven of van de overheid) worden meestal behandeld door grote kantoren, die grotendeels werken via minnelijke invordering. Wanneer de dossiers naar de gerechtelijke fase gaan, worden deze naar alle andere arrondissementen verzonden, met inbegrip van de kleine kantoren die zich hoofdzakelijk bezighouden met gerechtelijke invordering, waarvan het tarief gereguleerd is. Sommige kleine kantoren zouden op die manier afhankelijk zijn van grote kantoren.

Gerechtsdeurwaarders in België dienen hun niet-gerechtelijke taken uit te voeren via dezelfde onderneming als waarlangs de gerechtelijke activiteiten passeren. Dit is niet het geval in Nederland waar gerechtsdeurwaarders bv. hun incasso-activiteiten kunnen uitoefenen via een aparte vennootschap. Gerechtsdeurwaarders mogen ook geen bestuurder zijn in een commerciële onderneming die los staat van hun ambt, tenzij het wordt toegestaan door de procureur-generaal. Het aangaan door een gerechtsdeurwaarder van activiteiten die buiten het wettelijk domein van gerechtsdeurwaarder vallen is dus wettelijk verboden. In de praktijk blijken er echter soms samenwerkingsakkoorden te bestaan tussen gerechtsdeurwaarderskantoren en commerciële ondernemingen⁷⁷.

⁷⁷ Deze laatste vorm van samenwerking kan soms vragen oproepen. Zo is er bijvoorbeeld een gerechtsdeurwaarderskantoor dat samenwerkt met een incasso-bedrijf dat zich toelegt op de inning van onbetaalde en onbetwiste B2B-facturen. De oprichter van het incasso-bedrijf bekleedt eveneens een belangrijke financiële functie binnen het gerechtsdeurwaarderskantoor. De gerechtsdeurwaarders binnen het gerechtsdeurwaarderskantoor zijn weliswaar niet betrokken bij de werking van het incasso-bedrijf maar op de website van beide organisaties wordt wel de samenwerking tussen beide bedrijven aangehaald. Deze vorm van commerciële samenwerking lijkt in te gaan tegen een aantal regels van de deontologische code van de gerechtsdeurwaarder, onder meer tegen de regels

Het marktaandeel van de verschillende kantoren in 2021 werd geanalyseerd op basis van de omzet⁷⁸. De berekening is gebaseerd op individuele kantoren, zonder rekening te houden met mogelijke financiële deelnemingen van bepaalde kantoren in andere kantoren of het uitbouwen, door sommige gerechtsdeurwaarders, van een netwerk van kantoren over de arrondissementsgrenzen heen.

In 2021 waren voor 164 kantoren, oftewel 67 % van het totaal aantal kantoren, omzetgegevens beschikbaar, resulterend in een geschatte sectoromzet van 268 miljoen euro. Weliswaar is dit bedrag een onderschatting van de reële sectoromzet, daar de omzetten van éénmanszaken hierin namelijk niet zijn opgenomen⁷⁹. Dergelijke omzetten worden gerapporteerd in de personenbelasting (deel 2 in het aangifteformulier) en zijn voor het publiek niet toegankelijk. De berekeningen dekken bijgevolg niet de volledige sector maar wel een zeer belangrijk deel ervan.

Het grootste kantoor in België genereerde in 2021 een omzet van ongeveer 22,3 miljoen euro. De gemiddelde omzet bedroeg iets minder dan 1,6 miljoen euro, tegenover een mediaanomzet van ongeveer 1,1 miljoen euro, wat duidt op een zekere vertekening van het gemiddelde naar grotere kantoren. 50 % van de gerechtsdeurwaarderskantoren genereerde een omzet tussen 427 duizend euro (K1 of eerste kwartiel)⁸⁰ en 1,9 miljoen euro (K3 of derde kwartiel). 25 % realiseerde een omzet van minder dan 427 duizend euro terwijl 25 % een omzet draaide van meer dan 1,9 miljoen euro. De gerechtsdeurwaarder haalt, voor de sector als geheel, zijn omzet voornamelijk uit gerechtelijke taken. Dit neemt niet weg dat er ook kantoren zijn waar de omzet grotendeels uit niet-gerechtelijke taken voortspuit (in casu incasso-opdrachten).

De markt van de gerechtsdeurwaarders in België lijkt vrij versnipperd te zijn. Desondanks zijn er op nationaal vlak enkele grotere kantoren actief. Het grootste gerechtsdeurwaarderskantoor heeft een marktaandeel van 8,3 %⁸¹ (C1⁸²) en is daarmee meer dan dubbel zo groot als de nummers twee, drie en vier (met marktaandelen van respectievelijk 4,0 %, 3,0 % en 2,4 %). De vier grootste kantoren (C4) dekken aldus tezamen 17,7 % van de markt, de tien grootste kantoren 30,3 % (C10).

Rekening houdend met een wettelijk plafond aan kantoren per arrondissement en het feit dat gerechtsdeurwaarders enkel binnen hun eigen arrondissement juridisch bevoegd zijn, geeft de regionale benadering een beter idee van de concentratiegraad. Deze blijkt regionaal groter te zijn dan nationaal (wat in de gegeven context uiteraard logisch is). In Brussel en Vlaanderen is er telkenmale één groot kantoor actief met een regionaal marktaandeel van 20,7 en 15,5 %. Deze kantoren zijn daarmee dubbel of bijna dubbel zo groot als de nummer twee in de regio. In Wallonië bestrijkt het grootste kantoor 11,1 % van de regionale markt. De drie grootste kantoren (C3) in iedere regio halen een gezamenlijk marktaandeel van 42,5 % (Brussel), 28,1 % (Wallonië) en 23,6 % (Vlaanderen).

van het verbod op ronselen van klanten en het vormen van associaties met collega's of andere beroepen als daarbij de onafhankelijkheid en onpartijdigheid in het gedrag komt (artikels 45, 98, 138§2, 153 van de code van gedragsregels voor gerechtsdeurwaarders).

⁷⁸ Daar veel kantoren hun jaarrekening publiceren onder een verkort of een micro model (waarin de vermelding van de omzet facultatief is), slaat deze variabele bijgevolg veelal op de geschatte waarde van omzet uit de btw-statistieken.

⁷⁹ Er zijn geen data beschikbaar over éénmanszaken. Deze leggen geen jaarrekening neer bij de balanscentrale van de NBB.

⁸⁰ K1 staat voor het eerste kwartiel oftewel voor 25 % van de gerechtsdeurwaarderskantoren in België met een omzet van 427 duizend euro of minder. K3 staat voor het derde kwartiel oftewel voor 25 % van de kantoren met een omzet van 1,9 miljoen euro of meer. Het verschil (kwartielafstand) tussen K3 en K1 vertegenwoordigt 50 % van de kantoren in België met een omzet tussen 427 duizend euro (K1) en 1,9 miljoen euro (K3).

⁸¹ Bij uitbreiding van het concept marktaandeel per kantoor naar marktaandeel per groep van kantoren (met dezelfde aandeelhouder), verhoogt het marktaandeel van de grootste speler in België naar zowat 13,0 %.

⁸² C1 staat voor het marktaandeel van de grootste speler, Ci voor het (gecumuleerd) marktaandeel van de i grootste spelers.

Tabel 2. Marktaandeel in 2021

(In aantal, euro of in %)

	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
Aantal kantoren	164	83	57	24
Totale omzet	268.078.078	144.214.574	72.248.954	51.614.550
Gem. omzet per kantoor	1.634.622	1.737.525	1.267.526	2.150.606
Maximum	22.332.223	22.332.223	8.042.260	10.667.003
K3	1.936.071	1.922.421	1.743.110	2.162.355
Mediaan	1.066.772	1.286.793	572.030	1.455.990
K1	426.842	692.319	291.369	963.749
Minimum	8.446	8.446	32.597	126.375
C1	8,3	15,5	11,1	20,7
C2	12,3	19,7	20,0	32,4
C3	15,3	23,6	28,1	42,5
C4	17,7	27,1	34,0	48,9
C5	20,0	30,6	39,4	54,5
C6	22,2	33,6	43,9	58,8
C7	24,4	36,2	47,9	63,0
C8	26,5	38,5	51,9	67,1
C9	28,4	40,9	55,2	71,0
C10	30,3	42,8	58,1	74,9
C20	44,3	57,6	79,6	97,7
C50	68,2	88,2	99,0	-

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, eigen berekeningen.

2.3 Sectorale klanten en leveranciers, economische afhankelijkheid

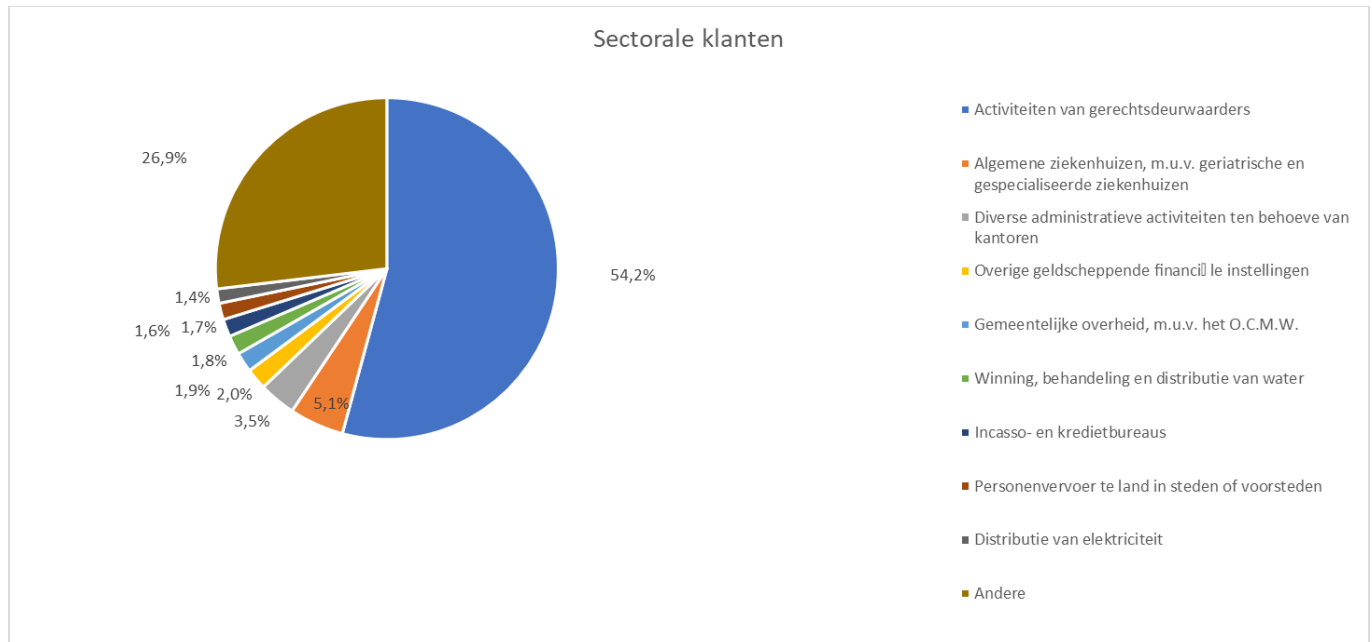
Een gerechtsdeurwaarder werkt voor rekening van particulieren, ondernemingen en de overheid. Aan de hand van de btw-statistieken van Statbel werden de belangrijkste sectorale klanten en leveranciers (op basis van NACE-classificatie) van de gerechtsdeurwaarders in België in kaart gebracht.

Een belangrijke vaststelling is dat haast iedere sector binnen de Belgische economie in contact komt met de gerechtsdeurwaarder, als klant of als leverancier. Binnen het klantenbestand is de sector zelf de belangrijkste klant (54,2 % van de gemiddelde geschatte omzet van de sector in de periode 2017-2019⁸³ werd voortgebracht door de gerechtsdeurwaarders zelf). Andere belangrijke klant-sectoren zijn onder meer de sectoren "Algemene ziekenhuizen, met uitzondering van geriatrische en gespecialiseerde ziekenhuizen" (5,1 %), "Diverse administratieve activiteiten ten behoeve van kantoren" (3,5 %), "Overige geldscheppende financiële instellingen" zoals banken (2,0 %), "Gemeentelijke overheid, met uitzondering van het OCMW" (1,9 %), "Winning, behandeling en distributie van water" oftewel watermaatschappijen (1,8 %), "Incasso- en kredietbureaus" (1,7 %), "Personenvervoer te land binnen steden of voorsteden" zoals bv. de Lijn of de NMBS (1,6 %) en "Distributie van elektriciteit" oftewel elektriciteitsmaatschappijen (1,4 %).

⁸³ Voor het analyseren van de sectorale klanten en leveranciers werd geopteerd voor een periode waarbinnen een "normale" economische activiteit plaatsvond (2017-2019).

Grafiek 4. Sectorale klanten

(In %)

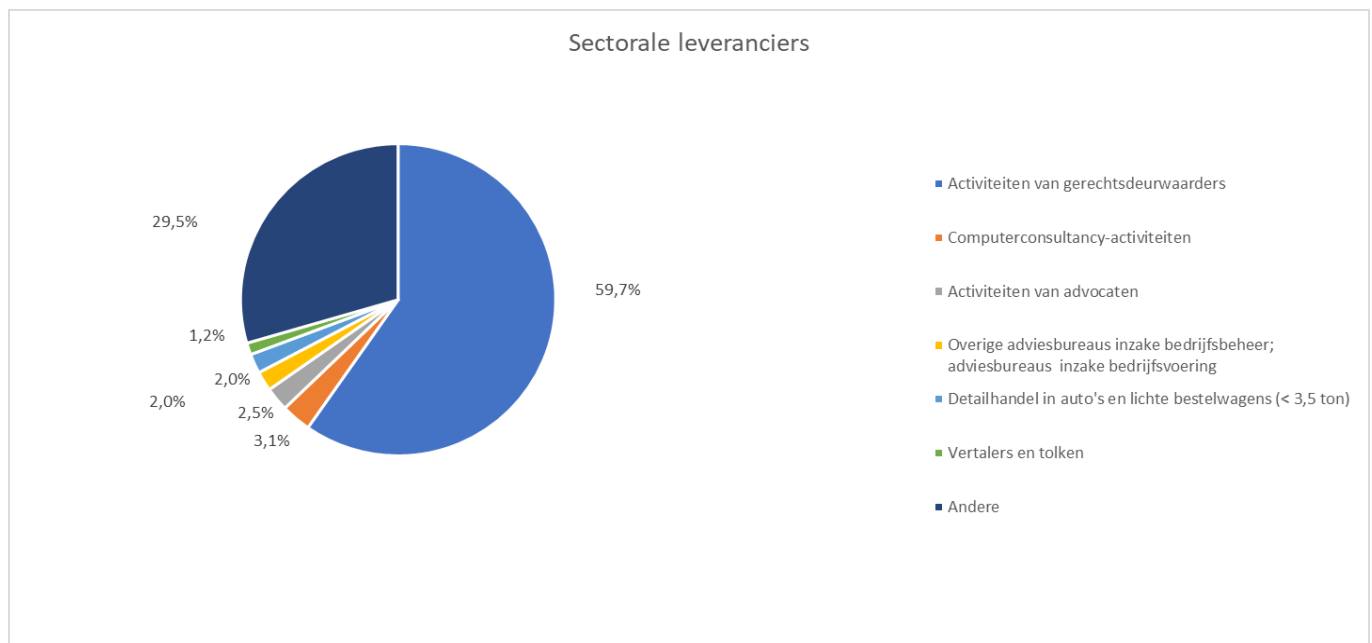

Bron: Statbel (FOD Economie).

Ook binnen het leveranciersbestand is de sector zelf de belangrijkste leverancier (59,7 % van de gemiddelde geschatte aankoopkosten van de sector in de periode 2017-2019). Andere belangrijke leverancier-sectoren zijn onder meer de sectoren “Computerconsultancy-activiteiten” (3,1 %), “Activiteiten van advocaten” (2,5 %), “Overige adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering” (2,0 %), “Detailhandel in auto's en lichte bestelwagens (< 3,5 ton)” (2,0 %) en “Vertalers en tolken” (1,2 %).

Grafiek 5. Sectorale leveranciers

(In %)

Bron: Statbel (FOD Economie).

Het feit dat de sector zelf de belangrijkste klant en tevens de belangrijkste leverancier van de gerechtsdeurwaarders is, heeft te maken met het factureren van erelonen tussen gerechtsdeurwaarders waardoor er onderlinge vorderingen en schulden ontstaan. Zo is, bijvoorbeeld, een lokale gerechtsdeurwaarder niet bevoegd om een gerechtelijke invordering

te verrichten bij een schuldenaar die zich buiten zijn “werkgebied” (arrondissement) bevindt. Deze gerechtsdeurwaarder dient bijgevolg een (instrumenterende) confrater te contacteren die opereert binnen het “werkgebied” van de schuldenaar met de vraag de gerechtelijke invordering uit te voeren. De gerechtsdeurwaarder-uitvoerder incasseert daarbij in eerste instantie 100 % van het ereloon, een bedrag waarvan hij echter 25 % moet doorstorten aan de gerechtsdeurwaarder-opdrachtgever. Op die manier ontstaan er vorderingen en schulden tussen gerechtsdeurwaarders onderling. Voor de gerechtsdeurwaarder-opdrachtgever ontstaat er een vordering op de gerechtsdeurwaarder-uitvoerder terwijl er voor de gerechtsdeurwaarder-uitvoerder een schuld ontstaat ten overstaan van de gerechtsdeurwaarder-opdrachtgever.

Binnen het klantenbestand van de gerechtsdeurwaarder heeft het Prijzenobservatorium tevens de economische afhankelijkheid van de gerechtsdeurwaarder bestudeerd. Het betreft de afhankelijkheid van één of meerdere grote klanten die een substantieel gedeelte van de omzet van het kantoor vertegenwoordigen. Het wegvallen van deze klant (zonder adequate vervanging) kan de toekomst van het kantoor hypothekeren. Het onderzoek werd gevoerd op basis van een constant staal van 152 kantoren waarvoor er in elk jaar van de periode 2017-2019 gegevens met betrekking tot de omzet en klanten terug te vinden waren in de btw-statistieken van Statbel.

Het klantenbestand van een gerechtsdeurwaarder in de btw-statistieken omvat btw-plichtige klanten en niet btw-plichtige klanten. Deze laatste groep wordt voornamelijk gevormd door consumenten (natuurlijk personen en sommige éénmanszaken) die weliswaar btw betalen doch periodiek geen btw hoeven te declareren aan de FOD Financiën. Voor dit onderzoek naar de economische afhankelijkheid van grote klanten, kwamen enkel die klanten in aanmerking die btw-plichtig zijn en die minimaal 250 euro (exclusief btw) bijdroegen aan de omzet van de gerechtsdeurwaarder.

De gemiddelde omzet 2017-2019⁸⁴ van de gerechtsdeurwaarder lijkt voornamelijk van vele, hoofdzakelijk kleinere klanten (opdrachtgevers) te komen (niet btw-plichtige natuurlijke personen, éénmanszaken, overheidsinstellingen en btw-plichtige ondernemingen en éénmanszaken die minder dan 250 euro bijdragen aan de omzet van de gerechtsdeurwaarder). Het aandeel van deze groep van klanten in de omzet bedroeg gemiddeld 70,4 % voor de periode 2017-2019, tegenover gemiddeld 29,6 % voor de btw-plichtige ondernemingen en éénmanszaken die meer dan 250 euro bijdragen aan de omzet. In wat volgt zal enkel gekeken worden naar dominantie binnen de laatste groep van klanten. Voor de groep van niet btw-plichtige klanten of btw-plichtige klanten die minder dan 250 euro bijdragen, ontbreekt de nodige informatie om de economische afhankelijkheid te analyseren.

Indien binnen de groep van btw-plichtige klanten gekeken wordt naar het aandeel van de belangrijkste klant in de omzet⁸⁵ van de gerechtsdeurwaarder, dan blijkt dat de grootste klant in de periode 2017-2019 gemiddeld 9,5 % van de omzet van de gerechtsdeurwaarder vertegenwoordigt. Voor 116 van de 152 onderzochte gerechtsdeurwaarders (oftewel 76,2 %) schommelt de omzet van de belangrijkste klant tussen 0 % en 10 %, voor 27 gerechtsdeurwaarders (of 17,8 %) tussen 10 % en 29 %. Voor 94 % van de onderzochte gerechtsdeurwaarders blijft de afhankelijkheid van de belangrijkste klant dus beperkt tot maximaal 29 %. Uit deze analyse blijkt dat het gevaar voor een te grote afhankelijkheid van de voornaamste klant voor het merendeel van de gerechtsdeurwaarders al bij al niet bijzonder groot is. Een aantal overheidsinstellingen of semi-overheidsinstellingen is echter niet btw-plichtig en is bijgevolg niet opgenomen in deze analyse. Voor een aantal kantoren kan de afhankelijk van dergelijke opdrachtgevers echter vrij groot zijn. Het wegvallen van deze opdrachtgevers kan belangrijke financiële gevolgen hebben voor deze kantoren, onder meer op het vlak van de omzet en rendabiliteit.

Desalniettemin is er binnen de onderzochte groep een klein aantal gerechtsdeurwaarders (9 in totaal oftewel 6 %) waar de economische afhankelijkheid 29 % overschrijdt⁸⁶: 3 gerechtsdeurwaarders met een afhankelijkheid van respectievelijk 35,5 %, 37,0 % en 40,1 %, 2 gerechtsdeurwaarders met een afhankelijkheid van respectievelijk 50,4 % en 64,7 % en 4 gerechtsdeurwaarders met een afhankelijkheid van respectievelijk 82,9 %, 84,8 %, 85,2 % en 97,6 %. Zeker voor deze

⁸⁴ Voor het analyseren van de economische afhankelijkheid werd geopteerd voor een periode waarbinnen een “normale” economische activiteit plaatsvond (2017-2019).

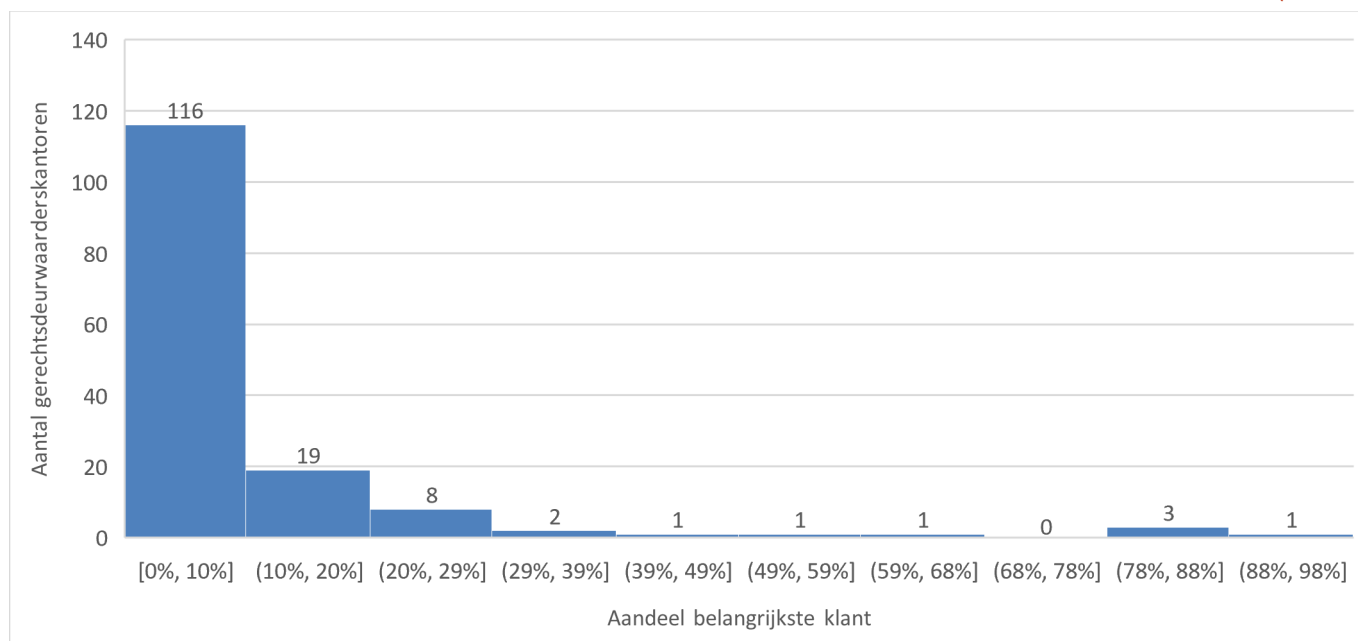
⁸⁵ Onder omzet wordt hier bijgevolg verstaan de omzet uit verrichtingen met btw-onderhevige klanten.

⁸⁶ In het kader van deze analyse wordt een economische afhankelijkheid van 29 % of meer beschouwd als substantieel.

laatste groep van gerechtsdeurwaarders is het niet denkbeeldig dat het wegvallen van de belangrijkste klant (en zonder adequate vervanging) de toekomst van het kantoor zwaar kan hypothekeren. Voor 8 van de 9 gerechtsdeurwaarders sloeg de belangrijkste klant op een andere gerechtsdeurwaarder. Binnen de 152 onderzochte gerechtsdeurwaarders bleken 66 gerechtsdeurwaarders (43 %) een andere gerechtsdeurwaarder als belangrijkste klant te hebben wat het hoge intra-sectoraal karakter van de activiteit onderstreept. Dit toont aan dat het beschikken over een groot netwerk van contacten over de grenzen van arrondissementen heen zeer belangrijk is voor het binnenhalen van opdrachten die opgestart worden buiten het arrondissement.

Grafiek 6. Aandeel van de belangrijkste klant in de omzet van een gerechtsdeurwaarderskantoor

(In aantal)

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

2.4 Rendabiliteit (2013-2021)

De rendabiliteit van de gerechtsdeurwaarders wordt geanalyseerd aan de hand van de ondernemingsmarge. Deze marge wordt, in het kader van dit onderzoek, berekend als de verhouding van het resultaat van het boekjaar op de omzet. Het resultaat van het boekjaar komt tot stand na verrekening van alle recurrente en niet-recurrente operationele en financiële opbrengsten en kosten en na belastingen.

De gezondheidscrisis heeft een belangrijke impact gehad op de rendabiliteit van de sector. Daar waar de rendabiliteit in 2019 nog 10,1 % bedroeg, daalde deze sterk in 2020 en 2021 naar respectievelijk 4,3 en 7,0 % (5,7 % gemiddeld over 2020 en 2021) als gevolg van de lockdowns en inperkende maatregelen die zwaar inhakten op de graad van activiteit. In de twee jaar die voorafgingen aan de crisis (2018-2019), bedroeg de ondernemingsmarge nog gemiddeld 11,1 %, over een wat langere periode (2013-2019) zelfs 11,6 %. In Vlaanderen (van 10,1 % gemiddeld in 2018-2019 naar 4,9 % gemiddeld in 2020-2021) lijkt de terugval in rendabiliteit sterker te zijn geweest dan in Brussel (van 10,7 naar 5,9 %) of Wallonië (van 13,3 naar 7,2 %). De kleinere kantoren (qua omzet) lijken daarbij meer onder de gezondheidscrisis geleden te hebben dan de grotere kantoren. Daar waar de 10 kleinste kantoren in 2019 een winstmarge genereerden van gemiddeld 20,3 % (tegenover 14,6 % voor de 10 grootste kantoren), zagen zij hun winstgevendheid zwaar negatief worden in 2021 (-16,6 % gemiddeld tegenover +8,0 % voor de 10 grootste kantoren).

Tabel 3. Evolutie van de rendabiliteit (ondernemingsmarge) van de sector

(In %)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Gem. 13-21	Gem. 19-21	Gem. 13-19	Gem. 18-19	Gem. 20-21
Vast staal (118 kantoren)	13,9	12,4	9,6	11,0	12,4	12,0	10,1	4,3	7,0	10,5	7,4	11,6	11,1	5,7
België (118)	13,9	12,4	9,6	11,0	12,4	12,0	10,1	4,3	7,0	10,5	7,4	11,6	11,1	5,7
Vlaanderen (60)	13,7	12,6	11,1	11,1	11,4	11,2	8,9	3,9	5,8	10,2	6,4	11,5	10,1	4,9
Wallonië (37)	13,4	10,4	3,6	9,7	14,9	14,6	11,9	7,2	7,1	10,5	8,9	11,3	13,3	7,2
Brussel (21)	15,1	14,6	12,7	12,2	12,3	10,7	10,8	1,2	10,1	11,4	7,9	12,5	10,7	5,9

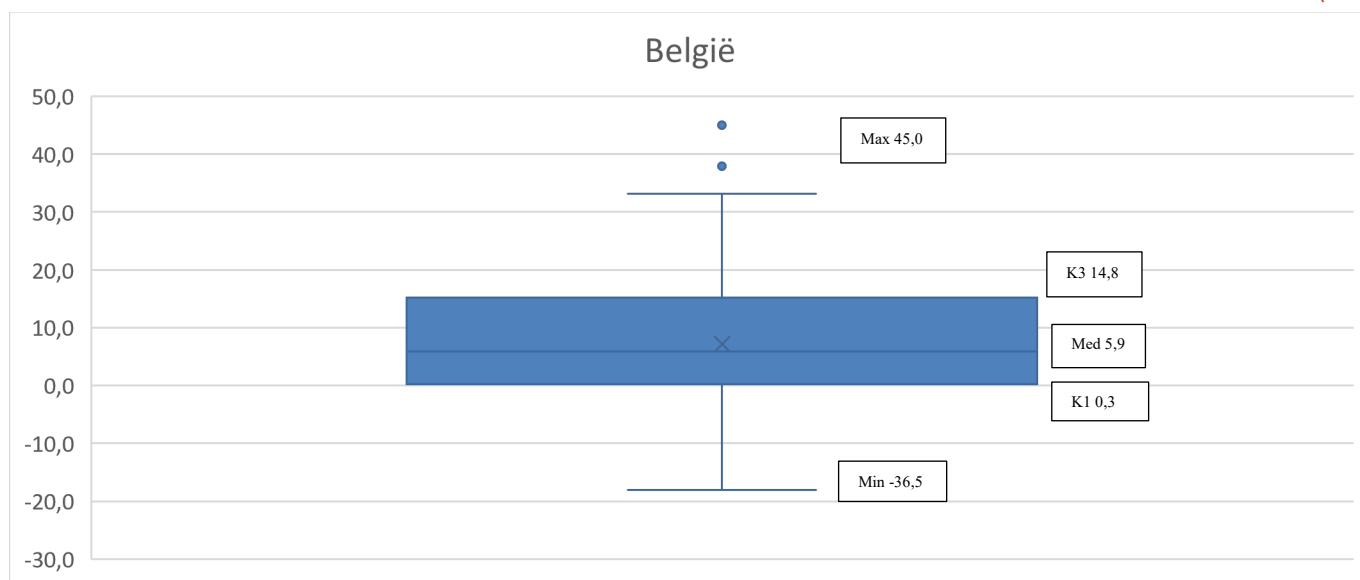
Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

2.5 Spreiding van de rendabiliteit

Voor 50 % van de kantoren in België lag de gemiddelde ondernemingsmarge 2019-2021 tussen 0,3 % en 14,8 %. 25 % van de kantoren genereerde een ondernemingsmarge van gemiddeld 14,8 % of meer, terwijl 25 % een winstmarge realiseerde van 0,3 % of minder. De mediaanwaarde bedroeg gemiddeld 5,9 %. 28 kantoren (of 24 % van het constante staal) waren verlieslatend in 2021 tegenover maar liefst 44 in 2020 (37 %). De gemiddelde omzet (2021) van deze kantoren bedroeg 1.205.293 euro, oftewel boven de mediaanomzet van de sector (902.577 euro). Met deze mediaanomzet behoren de verlieslatende ondernemingen tot het wat lagere middenveld van kantoren (in termen van omzet). De evolutie van het aantal verlieslatende kantoren lijkt, tussen 2013 (7) en 2021 (28), in stijgende lijn te gaan met een piek van 44 kantoren in 2020 (maximum) en een dal van 1 kantoor in 2017. Desondanks gingen er tussen 2013 en 2022 slechts 4 gerechtsdeurwaarders bankroet (2 in 2018 en 2 in 2021).

Grafiek 7. Spreiding van de rendabiliteit (gem. 19-21) op basis van box plot (België)

(In %)

Bronnen: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

Tabel 4. Verlieslatende gerechtsdeurwaarderskantoren

(In aantal)

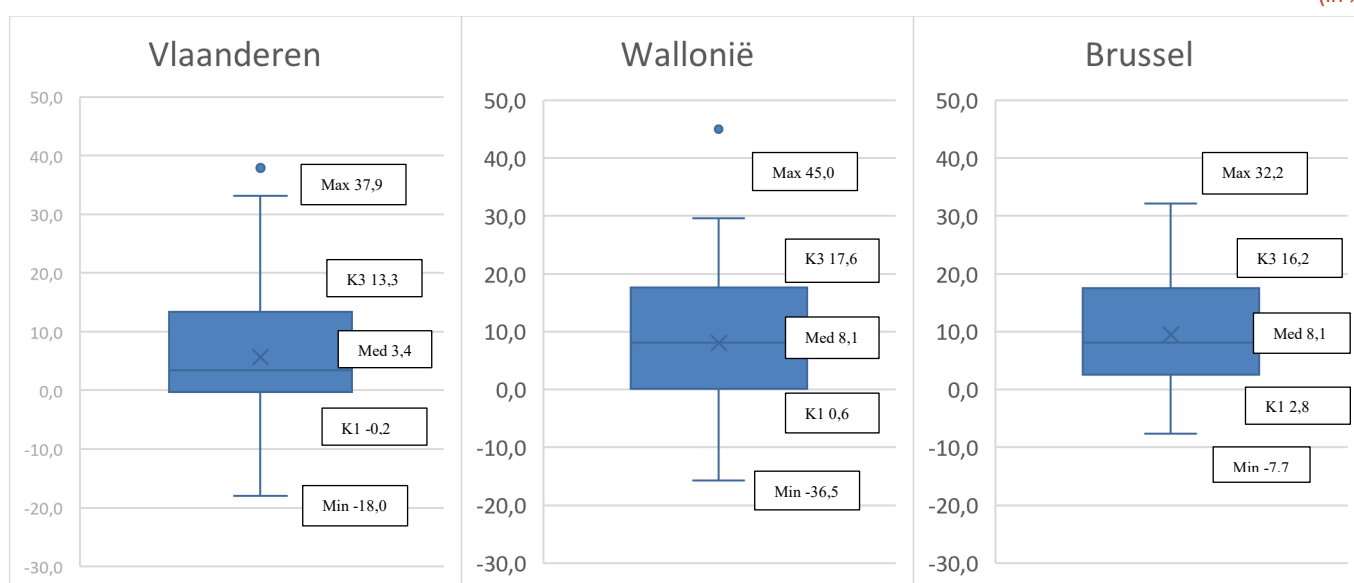
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Gem. 13-21	Gem. 19-21	Gem. 13-19	Gem. 18-19	Gem. 20-21
Verlieslatende kantoren	7	11	14	9	1	15	18	44	28	17	30	11	17	36

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

Op regionaal vlak lijkt spreiding tussen kwartielen van de rendabiliteit, gemeten via de kwartielafstand tussen het derde en eerste kwartiel, in Vlaanderen (13,5 procentpunt) en Brussel (13,4 procentpunt) iets minder groot te zijn dan in Wallonië (17,0 procentpunt). De totale spreiding van de rendabiliteit (tussen minima en maxima) lijkt in Brussel minder groot te zijn dan in Vlaanderen en Wallonië.

Grafiek 8. Regionale spreiding van de rendabiliteit (gemiddelde 19-21) op basis van box plot

(In %)

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

2.6 Vergelijking met andere beroepen (benchmarking)

De rendabiliteit van de gerechtsdeurwaarders werd vergeleken met deze van de advocaten, notarissen, boekhouders, accountants, bedrijfsrevisoren, landmeters, ingenieurs en bouwarchitecten, daar deze, zoals eerder aangehaald, een aantal raakvlakken vertonen met de gerechtsdeurwaarders (intellectueel beroep, hoge toegangsbarrière, zekere graad van reglementering van activiteiten). Ook voor deze beroepen werd, voor de berekening van de rendabiliteit, uitgegaan van een jaarlijks vast staal van ondernemingen⁸⁷ (periode 2012-2021). De inter-sectorale vergelijking werd gemaakt voor 2 verschillende tijdstippen: 2018-2019 (pré-covid-periode) en 2020-2021 (covid-periode).

In tegenstelling tot de verwachting, lag de gemiddelde rendabiliteit van 7 van de 9 geselecteerde vrije beroepen in 2020-2021 (covid-periode) hoger dan in 2018-2019 (pre-covid-periode). Dit was niet het geval voor de gerechtsdeurwaarders

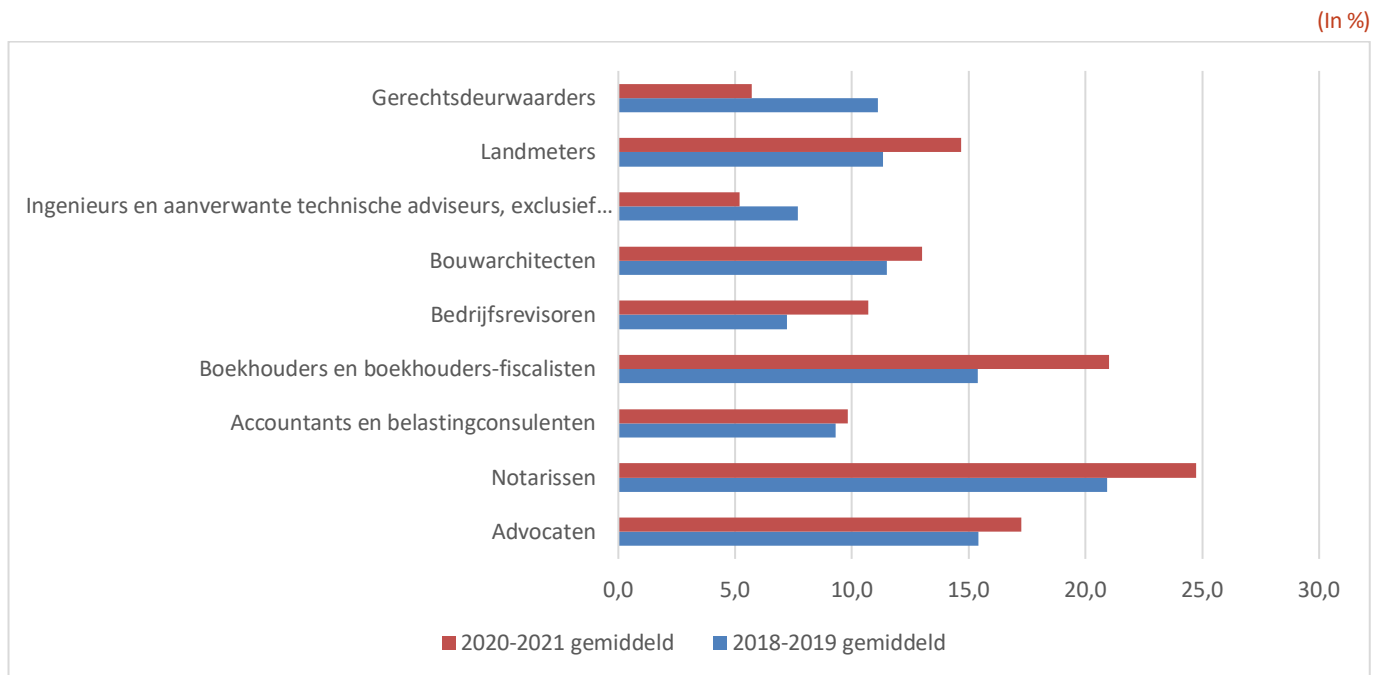
⁸⁷ Op basis van de geschatte sectoromzet van de verschillende intellectuele beroepen in 2021 (bron: btw-statistieken), bedroeg de representativiteit van het staal van advocaten 9,7 %, van notarissen 33,0 %, van accountants 66,5 %, van boekhouders 45,8 %, van bedrijfsrevisoren 65,8 %, van bouwarchitecten 27,3 %, van ingenieurs 49,7 % en van landmeters 24,3 %. Op basis van het geschatte aantal spelers binnen de verschillende intellectuele beroepen in 2018, bedroeg de representativiteit van het staal van advocaten 0,5 %, van notarissen 21,0 %, van accountants 26,8 %, van boekhouders 22,7 %, van bedrijfsrevisoren 33,0 %, van bouwarchitecten 6,4 %, van ingenieurs 12,6 % en van landmeters 10,0 %. Een zekere vertekening naar grotere spelers is dus aanwezig.

(5,7 % in 20-21 versus 11,1 % in 18-19) en de ingenieurs waar de winstgevendheid duidelijk te lijden had onder de covid-pandemie.

In 2018-2019 realiseerden de geselecteerde vrije beroepen een winstmarge tussen 7,2 % (bedrijfsrevisoren) en 20,9 % (notarissen) met een mediaan van 11,3 % waarbij de winstmarge van de gerechtsdeurwaarders (11,1 %) zich vlak onder de mediaanwaarde situeerde.

In 2020-2021 genereerden de vrije beroepen een winstmarge tussen 5,2 % (ingenieurs) en 24,7 % (notarissen) met een mediaan van 13,0 %. Met een winstmarge van 5,7 % waren de gerechtsdeurwaarders de op één na minst rendabele vrije beroep binnen de benchmark.

Grafiek 9. Vergelijking rendabiliteit gerechtsdeurwaarders met andere vrije intellectuele beroepen

Bron: NBB, btw-statistieken (Statbel), eigen berekeningen.

2.7 Evolutie van een aantal (financiële) variabelen

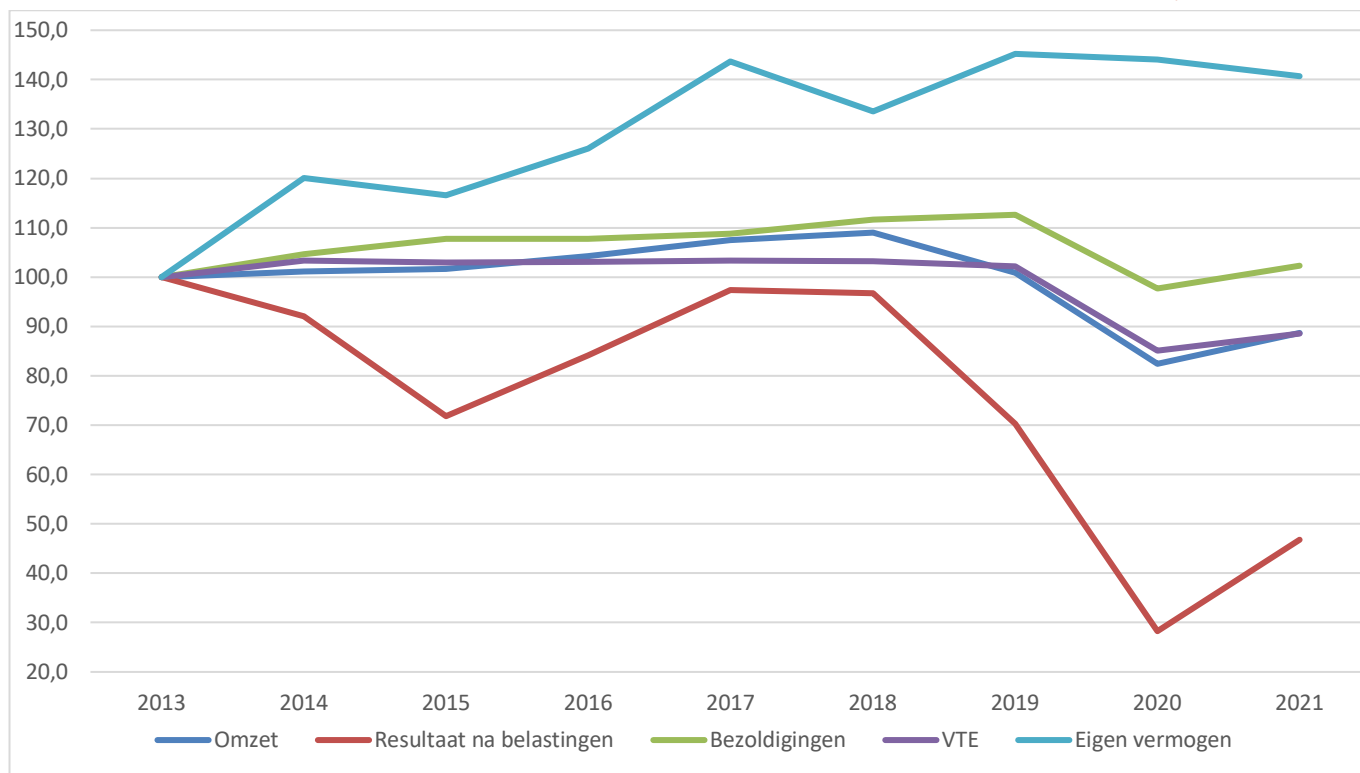
Voor het in kaart brengen van de evolutie van een aantal financiële variabelen werd een constant staal van 93 gerechtsdeurwaarderskantoren gebruikt waarvoor in ieder jaar van de periode 2013-2021 voltijds equivalente tewerkstellingscijfers (VTE) beschikbaar waren.

Tussen 2013 en 2018 nam de omzet van de sector gestaag toe (+9,0 % in vergelijking met 2013) om in 2019 te verzwakken. Ten gevolge van de corona-crisis (met haar lockdowns en inperkende maatregelen), nam de omzet in 2020 een forse duik (-18,2 %) om licht op te veren in 2021, weliswaar 11,3 % onder het niveau van 2013. De omzet per kantoor volgt deze evolutie. Het resultaat na belastingen (winst) van de sector fluctueert sterk tussen 2013 en 2021 met een absoluut dieptepunt in 2020 (corona-crisis), jaar waarin het winstniveau nauwelijks 28,3 % bedroeg van het niveau van 2013. In 2021 werd een zeker herstel opgetekend maar het niveau maar lag bijlange nog niet in lijn met historische niveaus. Het eigen vermogen van de sector, kapitaalbuffer voor moeilijke tijden, nam gestaag toe tot in 2019 om zich in 2020 en 2021 te stabiliseren op een niveau dat in 2021 40,6 % boven het niveau van 2013 lag. De eigen middelen in 2021 (156,0 miljoen euro voor de 93 kantoren van het staal) vertegenwoordigden ongeveer 56 % van het balanstotaal (280,6 miljoen) wat deze sectorale kapitaalbuffer zeer robuust maakt. Daar waar de tewerkstelling (VTE) een vrij vlak verloop kende tussen 2013 en 2019, viel deze in 2020 sterk terug (-16,7 % vergeleken met 2019 door de afname van de omzet/activiteitsgraad omwille van corona) om licht op te flakkeren in 2021, weliswaar bijlange niet tot op het niveau van vóór de gezondheids crisis. De tewerkstelling per kantoor volgt deze trend. Tussen 2013 en 2019 kenden de bezoldigingen een continu stijgende trend (+12,6 % ten overstaan van 2013). Door de afname van de tewerkstelling in 2020,

daalden de loonlasten (bezoldigingen) in dat jaar met 13,2 % vergeleken met 2019 om in 2021 terug op te veren door de lichte toename van de tewerkstelling.

Grafiek 10. Evolutie van een aantal financiële variabelen

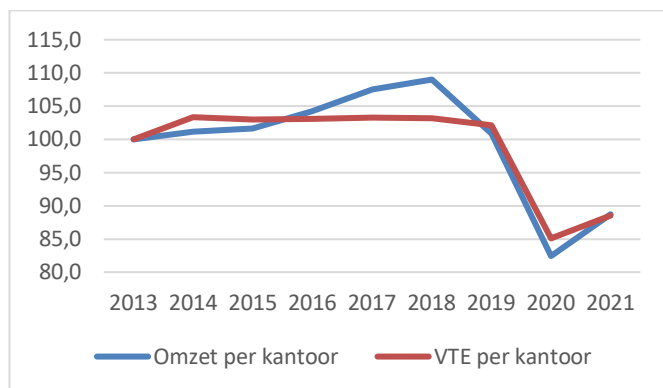
(In index, 2013 = 100)

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

Grafiek 11. / Tabel 5. Omzet en tewerkstelling per kantoor

(In index, 2013 = 100, in euro, in aantal of in %)

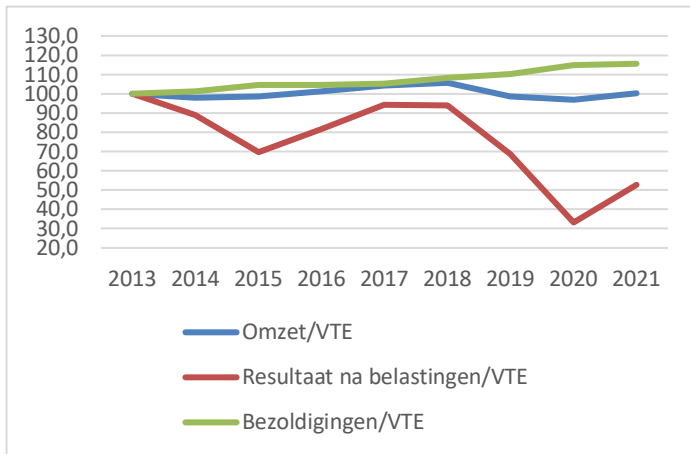
	Omzet per kantoor	VTE per kantoor
2013	2.297.376	10,5
2014	2.324.440	10,8
2015	2.334.410	10,8
2016	2.395.318	10,8
2017	2.469.678	10,8
2018	2.504.209	10,8
2019	2.317.568	10,7
2020	1.893.493	8,9
2021	2.038.218	9,3
GJG 13-21	-1,5 % per jaar	-1,5 % per jaar

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

In functie van de gekozen parameter (omzet per VTE of resultaat (winst) na belastingen per VTE) kent de productiviteit van de sector een verschillend verloop. Alhoewel licht fluctuerend tussen 2013 en 2021 bleef de omzet per VTE in 2021 nagenoeg gelijk aan deze van 2013 (219.731 euro per VTE in 2021 tegenover 219.359 euro in 2013). Op basis van de winst na belastingen per VTE halveerde de productiviteit nagenoeg met een gemiddelde jaarlijkse afname van 7,7 % waarbij de afname van de winst na belastingen sterker was dan de afname van de tewerkstelling. Vooral in 2020 en 2021 kwam dit tot uiting door de gezondheidscrisis.

Grafiek 12. / Tabel 6. Evolutie van de productiviteit

(In index, 2013 = 100, in euro of in %)

	Omzet per VTE	Resultaat na belastingen per VTE	Bezoldigingen per VTE
2013	219.359	30.532	46.202
2014	214.777	27.185	46.759
2015	216.397	21.291	48.357
2016	221.932	24.927	48.277
2017	228.310	28.787	48.652
2018	231.790	28.643	50.027
2019	216.617	21.009	50.933
2020	212.483	10.140	53.039
2021	219.731	16.121	53.387
GJG 13-21	0,02 % per jaar	-7,7 % per jaar	1,8 % per jaar

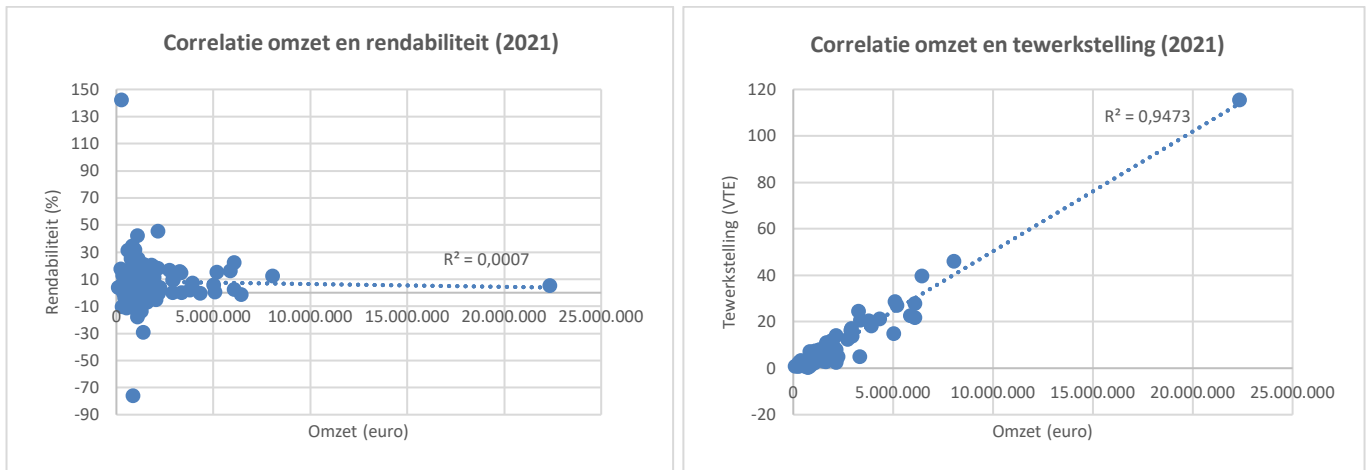
Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

2.8 Correlaties

Een aantal financiële variabelen werd statistisch met elkaar gecorreleerd voor het detecteren van mogelijke verbanden. De mate van correlatie wordt uitgedrukt door een correlatiecoëfficiënt (R^2) die kan schommelen tussen +1 (sterke positieve samenhang tussen twee variabelen) en -1 (sterke negatieve samenhang). Een correlatiecoëfficiënt van 0 houdt in dat er geen samenhang is.

Is er een statistisch verband tussen de grootte van een gerechtsdeurwaarderskantoor (gemeten aan de omzet) en de rendabiliteit, met andere woorden zijn grote kantoren in 2021 meer rendabel dan kleine kantoren? De correlatiecoëfficiënt van 0,0007 geeft aan dat er geen positieve samenhang is tussen beide variabelen, met andere woorden grote kantoren zijn niet winstgevender dan kleine kantoren. Evenmin bestaat er een samenhang tussen de grootte van een kantoor en de productiviteit van een kantoor (gemeten via de omzet/VTE en het resultaat na belastingen/VTE) in 2021 met correlatiecoëfficiënten van respectievelijk 0,0086 en 0,0056. Anderzijds ligt het voor de hand dat grotere kantoren een hogere tewerkstellingsgraad hebben dan kleine kantoren (correlatiecoëfficiënt van 0,9473).

Grafiek 13. Correlatie tussen omzet en rendabiliteit en omzet en tewerkstelling

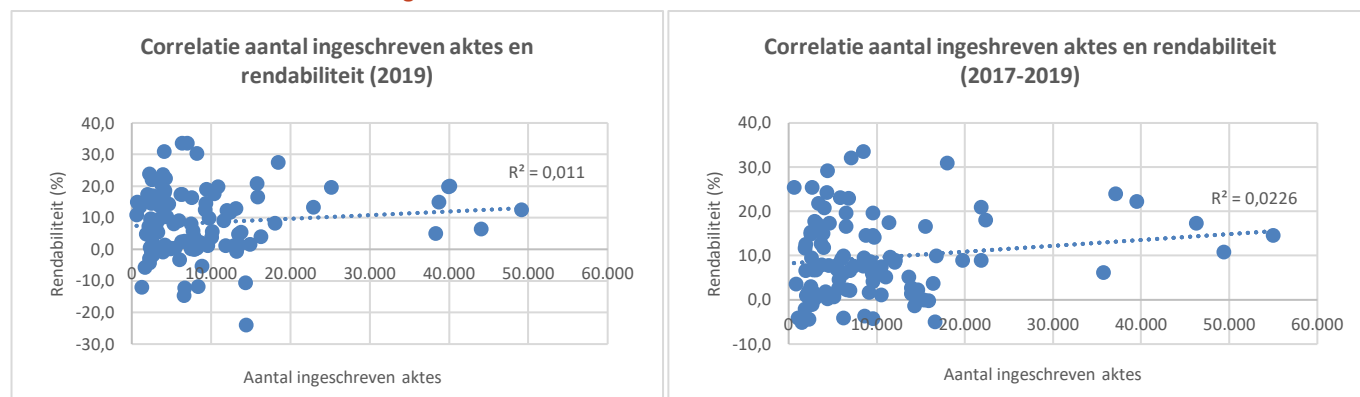

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

Kantoren met een hoge tewerkstellingsgraad zijn niet rendabeler dan kantoren met een lagere tewerkstellingsgraad in 2021 (correlatiecoëfficiënt van 0,0047).

Verder is er eveneens amper statistische samenhang tussen het aantal ingeschreven akten (per gerechtsdeurwaarderskantoor) in het repertorium⁸⁸ van gerechtsdeurwaarders en de rendabiliteit (correlatiecoëfficiënt van 0,01 in 2019⁸⁹ en van 0,02 gemiddeld in 2017-2019). Kantoren die meer aktes hebben opgemaakt zijn met andere woorden niet rendabeler dan kantoren die minder aktes hebben opgesteld.

Grafiek 14. Correlatie tussen het aantal ingeschreven aktes en de rendabiliteit

Bron: Statbel (FOD Economie), NBB, Bel-first (Bureau van Dijk), NKGB, eigen berekeningen.

2.9 Markt- en ondernemingsrisico

Het markt- en ondernemingsrisico van de gerechtsdeurwaarder lijkt voor de sector als geheel lager te liggen dan voor een aantal andere vrije intellectuele beroepen. Ook ten overstaan van veel andere ondernemingen actief in meer open sectoren van de Belgische economie, lijkt dit risico minder groot te zijn. Dit is ten dele toe te schrijven aan de regulering van het beroep in de gerechtelijke fase. Naast het aspect van regulering, liggen echter nog een aantal andere kenmerken van het beroep aan de basis van het lagere markt- en ondernemingsrisico. De vaststellingen werden gedaan voor de sector als geheel wat niet weg neemt dat de risico's kunnen verschillen van kantoor tot kantoor, onder meer in functie van de grootte van het kantoor (groot versus klein), de vestiging van het kantoor met inbegrip van de regio (in de stad of het platteland in Vlaanderen, Wallonië of Brussel), de aard van de activiteit (voornamelijk gerechtelijke of niet-gerechtelijke opdrachten) en de aard / afhankelijkheid van de opdrachtgever.

De instroom in het beroep is aan een aantal beperkingen onderhevig wat de (interne) concurrentie limiteert. Niet alleen het aantal benoemingen is beperkt, maar ook het aantal vestigingsplaatsen per arrondissement voor wat betreft de uitoefening van de gerechtelijke taken (Deze beperking geldt niet voor de uitoefening van niet-gerechtelijke opdrachten zoals de minnelijke invordering). Daarentegen staat dat een gerechtsdeurwaarder voor het leven wordt benoemd. Dit kan met zich meebrengen dat de uitstroom uit het beroep niet noodzakelijkerwijze op de pensioengerechtigde leeftijd plaatsvindt.

Qua activiteiten heeft de gerechtsdeurwaarder een monopolie op de uitvoering van gerechtelijke taken, waarvan de tarieven wettelijk zijn vastgelegd en welke meteen ook zijn belangrijkste activiteiten zijn⁹⁰. Zijn buitengerechtelijke opdrachten gebeuren daarentegen in een concurrentiële omgeving. Zo dient hij, zoals reeds aangehaald, voor bv. incasso-opdrachten, de concurrentie aan te gaan met advocaten en incasso-ondernemingen.

Voor incasso-verrichtingen, een belangrijke buitengerechtelijke activiteit van de gerechtsdeurwaarder in termen van omzet, worden de hieraan verbonden kosten (andere dan het schadebeding en wettelijke intresten) in de minnelijke fase in principe gedragen door de opdrachtgever-schuldeiser en in de gerechtelijke fase door de schuldenaar (en bij

⁸⁸ Bron: FOD Financiën. Gerechtsdeurwaarders (alook notarissen) moeten wettelijk een repertorium (of een lijst) aanleggen waarin zij dagelijks alle akten van hun ambt inschrijven. Dit repertorium wordt gerapporteerd aan de FOD Financiën.

⁸⁹ 2019 is het laatste jaar waarvoor het Prijzenobservatorium data ter beschikking had.

⁹⁰ Weliswaar kan de overheid beslissen van een aantal wettelijke taken niet langer voor te behouden voor gerechtsdeurwaarders. Maar anderzijds kan de overheid ook beslissen van extra taken toe te kennen aan de gerechtsdeurwaarder.

insolvabiliteit van deze laatste door de opdrachtgever). De gerechtsdeurwaarder kan bijgevolg in de gerechtelijke fase in principe op twee partijen terugvallen voor het verhalen van erelonen en kosten wat zijn debiteurenrisico aanzienlijk vermindert.

Het lagere markt- en ondernemingsrisico van de gerechtsdeurwaarder vertaalt zich verder onder meer in het aantal faillissementen. Tussen 2013 en 2022 gingen slechts 4 gerechtsdeurwaarders bankroet ((2 in 2018 en 2 in 2021). De inbouw, door de sector, van mechanismen die tijdig knipperlichten doen afgaan wanneer het fout dreigt te lopen, namelijk de commissie derdengelden, speelt daarbij wellicht ook een rol. Ook voor notarissen (gemiddeld jaarlijks één faillissement), bedrijfsrevisoren (2) en landmeters (3), sectoren waarmee de gerechtsdeurwaarders gebenchmarkt worden (zie punt 2.7), lag het aantal faillissementen erg laag⁹¹.

Desondanks is het ondernemingsrisico niet voor alle gerechtsdeurwaarderskantoren gelijk. Kantoren kunnen, zoals hierboven aangehaald, verschillen in functie van hun grootte, de plaats van vestiging, de aard van activiteit en de natuur van de opdrachtgever waardoor het ondernemingsrisico hoger of lager kan liggen. In 2020 en 2021, weliswaar atypisch jaren door de gezondheidscrisis, daalde de rendabiliteit van de sector naar respectievelijk 4,3 en 7,0 %. Het aantal verlieslatende kantoren is in 2020, vergeleken met 2019, meer dan verdubbeld (van 18 naar 44 oftewel 37 % van het constante staal van 118 kantoren) en bleef ook in 2021 (met 28 kantoren) hoog⁹².

Ook komt meer dan 50 % van de omzet van gerechtsdeurwaarders voort uit opdrachten hem toebedeeld door andere gerechtsdeurwaarders. Dit is het gevolg van het feit dat een gerechtsdeurwaarder enkel binnen zijn arrondissement bevoegd is, en dat hij voor opdrachten buiten zijn arrondissement beroep moet doen op een collega-gerechtsdeurwaarder. Het is dus belangrijk voor kantoren om een sterk netwerk uit te bouwen met andere kantoren om op die manier verzekerd te zijn van dergelijke opdrachten. Een hoge intra-sectorale afhankelijkheid verhoogt echter het markt- en ondernemingsrisico van de gerechtsdeurwaarder. Dit geldt in belangrijke mate voor kleinere kantoren die voornamelijk gespecialiseerd zijn in de juridische fase en die een groot deel van hun opdrachten binnenkrijgen van kantoren uit andere arrondissementen. Verder stellen kantoren die een groot deel van hun omzet halen bij één of enkele grote klanten zich eveneens bloot aan een hoger ondernemingsrisico.

Een ander risico voor de sector is verbonden met de wettelijke taken (die afgeschaft zouden kunnen worden of op een andere manier uitgevoerd zouden kunnen worden).

⁹¹ Statistieken Statbel. Het aantal faillissementen van de andere vrije beroepen slaat op de periode 2018-2020.

⁹² De relatief hoge historische rendabiliteit van de sector tussen 2013 en 2019 zegt, volgens de Union Francophone des huissiers de justice, niets over de liquiditeit van de gerechtsdeurwaarders. De liquiditeit geeft aan in hoeverre de sector (of een gerechtsdeurwaarder) haar schulden op ten hoogste één jaar (code 42/48) kan betalen met te ontvangen vorderingen op ten hoogste één jaar (code 40/41), geldbeleggingen (50/53) en liquide middelen (54/58). Tussen 2013 en 2019 bedroeg de liquiditeit gemiddeld 1,9 wat inhoudt dat de kortlopende schulden voor bijna 200 % gedekt waren door kortlopende activa en dat de sector (of een gerechtsdeurwaarder) bijgevolg in theorie geen betalingsmoeilijkheden ondervond. Deze theoretische ratio houdt, volgens de Union Francophone des huissiers de justice, evenwel geen rekening met een aantal praktische elementen zoals derdenrekeningen of het gegeven dat vorderingen niet altijd binnen het jaar omgezet worden naar cash om onmiddellijke uitgaven zoals bv. lonen en belastingen mee te betalen. De kortlopende activa dienen, volgens de Union Francophone des huissiers de justice, gezuiverd te worden van deze elementen.

Conclusie

Een bijzonder kenmerk van de gerechtsdeurwaarder is dat hij een dubbel statuut heeft. Enerzijds is hij ministerieel ambtenaar daar hij ambtsdrager is bij de administratie van Justitie en een openbaar ambtenaar die verantwoordelijk is voor het opstellen van authentieke akten en voor het toezien op de tenuitvoerlegging van gerechtelijke beslissingen en andere uitvoerbare titels. Anderzijds oefent de gerechtsdeurwaarder op onafhankelijke wijze zijn functie uit onder het statuut van een vrij beroep. De gerechtsdeurwaarder moet ook de deontologische regels respecteren en een wettelijk tarief toepassen voor zijn gerechtelijke opdrachten. Deze specifieke kenmerken van de sector van gerechtsdeurwaarders verklaren het bestaan van een reglementering die de sector omkadert. Dit maakt het mogelijk de kwaliteit van de verleende diensten te garanderen, de rechtszekerheid te waarborgen en de consument te beschermen tegen eventuele fouten van een gerechtsdeurwaarder.

In België heeft de reglementering van de sector van de gerechtsdeurwaarders zowel betrekking op de toegang tot het beroep (verkrijgen van de titel van gerechtsdeurwaarder, residentieplicht, territoriale bevoegdheid) als op de uitoefening van het beroep (statuut, burgerlijke aansprakelijkheid, omkadering van de erelonen). Meer bepaald is, wat de uitoefening van het beroep betreft, de gerechtsdeurwaarder de enige persoon die bevoegd is om een aantal bij wet bepaalde opdrachten op gerechtelijk vlak uit te voeren. Zijn belangrijkste monopolistische opdrachten hebben onder meer betrekking op de invordering van een schuldvordering in de gerechtelijke fase en het opstellen en betekenen van exploiten (dagvaarding voor de rechtbank, gerechtelijke beslissingen, procedurele handelingen). Naast hun gerechtelijke opdrachten hebben gerechtsdeurwaarders ook residuaire bevoegdheden waarvoor ze geen wettelijk monopolie hebben en waarvoor ze niet verplicht zijn tussen te komen. In het kader van deze buitengerechtelijke opdrachten kunnen gerechtsdeurwaarders dus de concurrentie aangaan met andere spelers in de juridische of economische wereld. Zo concurreren zij voor de minnelijke invordering van schuldvorderingen, de belangrijkste buitengerechtelijke activiteit van gerechtsdeurwaarders, met advocaten en incasso-ondernemingen.

De gerechtsdeurwaarder is ook gebonden aan deontologische regels. Bij niet-naleving van deze regels kan hij momenteel worden onderworpen aan een tuchtprocedure bij de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België. Vanaf 1 januari 2024 zal een tuchtraad voor notarissen en gerechtsdeurwaarders deze rol overnemen.

Wat de tarieven betreft die de gerechtsdeurwaarders voor hun verschillende opdrachten hanteren, zijn sommige gereguleerd, andere niet. Meer bepaald zijn de professionele handelingen of activiteiten die de gerechtsdeurwaarder verricht in het kader van zijn openbare taken of gerechtelijke mandaten (te weten zijn monopolistische opdrachten) voor het grootste deel onderworpen aan een tarief vastgesteld bij wet (wettelijk tarief). Indien dit niet het geval is, wordt een tarief voorgesteld door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België (aanvullend tarief). Voor de buitengerechtelijke opdrachten van de gerechtsdeurwaarder, die aan vrije mededinging zijn onderworpen, is het tarief daar-entegen niet gereguleerd.

Er zijn een aantal punten van kritiek op de gereguleerde tarieven van gerechtsdeurwaarders. De belangrijkste kritiek is dat het wettelijk tarief verouderd is, aangezien het sinds 1976 niet meer is gewijzigd, met uitzondering van de indexerings. Sindsdien is de situatie in de sector echter geëvolueerd. Een ander punt van kritiek betreft het gebrek aan transparantie op het niveau van de aangerekende erelonen en kosten door de gerechtsdeurwaarder, die zelden duidelijk en begrijpelijk zijn voor de schuldenaar (juridische terminologie, ondoorzichtige berekeningsmethoden en -mechanismen, gebruik van afkortingen). Bovendien wordt het aanvullend tarief niet gepubliceerd door de Kamer van Gerechtsdeurwaarders en is het dus niet toegankelijk voor de consument.

Naast het gebruik van een verouderd en weinig transparant gerechtelijk tarief wordt de sector van de gerechtsdeurwaarders ook geconfronteerd met andere problemen die verband houden met niet-gepaste marktpraktijken. Hoewel deze niet noodzakelijkerwijze wijd verbreid zijn in de sector, hebben zij wel gevolgen voor een aantal dossiers/burgers. In het verslag aan de minister van 2018, dat in opdracht van de minister van Justitie is opgesteld, worden ook enkele van deze problemen belicht. Hoewel de gerechtsdeurwaarder wettelijk verplicht is de schuldenaar op een correcte manier te informeren, is een groot deel van de in de sector vastgestelde problemen te wijten aan het feit dat de schuldenaar niet op de hoogte is van zijn rechten, beroepsmogelijkheden en de hulp die hij zou kunnen krijgen.

Wat specifiek de minnelijke invordering van consumentenschulden betreft, waarop onder andere de wet van 20 december 2002 van toepassing is, blijkt dat bepaalde termen van deze wet niet worden nageleefd. Zo zijn er bijvoorbeeld brieven die onjuiste juridische dreigementen bevatten of die niet-gerechtaardigde en/of niet-wettelijk toegestane bedragen van de consument eisen. Bepaalde praktijken worden soms aangewakkerd door opdrachtgevers die de boetebedingen in hun algemene voorwaarden aanpassen om de schuldenaar meer procedurekosten te kunnen aanrekenen. Om de consumenten beter te beschermen, heeft het federale parlement op 27 april 2023 de hervorming van de minnelijke invordering goedgekeurd. Deze hervorming brengt zekere veranderingen met zich mee in bepaalde domeinen (bijvoorbeeld, de plafonnering van de bijkomende kosten in functie van het bedrag van de schuld in geval van laattijdige betaling).

Andere niet-gepaste praktijken kunnen ook het gevolg zijn van het gebrek aan omkadering en transparantie bij het opzetten van een afbetalingsplan, onder meer met betrekking tot de toewijzing van betalingen, maar ook het ontbreken van duidelijke regels en grenzen in de wijze waarop bepaalde kosten en uitgaven kunnen worden toegepast. Bovendien doen bepaalde praktijken bij beslag op roerend goed vragen rijzen, of het nu gaat om de daadwerkelijk in beslag genomen goederen, het beperkte gebruik van het proces-verbaal van niet-bevinding of het gebruik van het roerend uitvoerend beslag als pressiemiddel. De tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder is van essentieel belang tijdens invorderingsprocedures voor onbetaalde schulden, maar hij heeft de delicate taak het juiste evenwicht te vinden tussen de schuldeiser en de schuldenaar en om tot een oplossing te komen.

Ook blijkt dat sommige gerechtsdeurwaarders, voor hun opdrachten bij grote cliënten, af en toe gebruik maken van de werkwijze die 'no cure no pay' wordt genoemd. Via deze werkwijze komen de onderneming (de schuldeiser) en het gerechtsdeurwaarderskantoor/incasso-onderneming (de invorderaar) samen overeen dat de schuldeiser enkel een forfaitair bedrag per dossier zal moeten betalen (of in sommige gevallen helemaal geen bedrag) indien de schuld niet kan worden ingevorderd (insolvente schuldenaar), ongeacht de gemaakte kosten door de invorderaar. Deze praktijk is op zich niet verboden in het kader van minnelijke invordering (ofschoon de praktijk niet-compatibel is met de onafhankelijkheid van de gerechtsdeurwaarder) daar de gerechtsdeurwaarder vrij is zijn prijzen te bepalen. Maar voor de gerechtelijke invordering is deze praktijk in strijd met het openbaar ambt van gerechtsdeurwaarder alsook met de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en het koninklijk besluit tot vaststelling van het tarief van gerechtsdeurwaarders (van openbare orde). De gerechtsdeurwaarder kan namelijk zijn gerechtskosten noch delen, noch er afstand van doen, zelfs niet in geval van insolventie van de schuldenaar. Uit arresten van de Raad van State blijkt dat opdrachtgevers (publiek en privaat) in dit verband ook een belangrijke rol te spelen hebben en dat zij in geen geval voorwaarden mogen opleggen die de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de gerechtsdeurwaarder in gevaar brengen. Zeker in een context waarin het invorderen van schulden meer en meer als één integrale dienst beschouwd wordt, is het belangrijk het onderscheid te blijven maken tussen de vrije marktwerking in de minnelijke fase en de toepassing van de wettelijke regels in de juridische fase.

Voor bepaalde praktijken zou alleszins een betere marktomkadering een oplossing kunnen bieden, andere praktijken komen voort uit de bijzondere positie die een gerechtsdeurwaarder inneemt en het spanningsveld dat dit creëert. Enerzijds handelt hij in opdracht van de schuldeiser-klant, anderzijds dient hij een onafhankelijke positie in te nemen als openbaar ambtenaar. Een correcte interpretatie van de deontologische regels is daarom van cruciaal belang. Om elke schijn van partijdigheid te vermijden, heeft de wet van 22 december 2022 die de wet op het notariaat wijzigt, een tuchtraad geïntroduceerd voor de notarissen en de gerechtsdeurwaarders in het Gerechtelijk wetboek. Deze wet zal op 1 januari 2024 in voege treden. Ten slotte zullen de advocaten en de gerechtsdeurwaarders die op minnelijke basis schulden invorderen, eveneens onderworpen worden aan controle door de FOD Economie.

De afgelopen jaren is het aantal gerechtsdeurwaarderskantoren in België aanzienlijk gedaald (van 325 in 2014 naar 245 in 2021). Binnen de sector lijkt de voorbije jaren een zekere evolutie naar schaalvergroting plaats te vinden. Een andere vaststelling is dat sommige gerechtsdeurwaarders/kantoren financiële deelnemingen nemen in andere kantoren en dat kantoren onderling vrijwillige samenwerkingsakkoorden afsluiten. Ook al zijn er op nationaal / regionaal vlak enkele grotere kantoren actief, toch lijkt de markt van de gerechtsdeurwaarders vrij versnipperd te zijn wat vrij normaal is aangezien het aantal vestigingsplaatsen per arrondissement geplafonneerd is. Het grootste kantoor in België heeft een marktaandeel van 8,3 % en is daarmee dubbel zo groot als de volgenden in rij. Door de vorming van "netwerken" in de sector, zal in de praktijk de concentratie iets groter zijn. Nagenoeg iedere sector binnen de Belgische economie komt in contact

met de gerechtsdeurwaarder, zowel als klant of als leverancier. Binnen het klanten- en leveranciersbestand is het kenmerkende de sector (gerechtsdeurwaarder) zelf die naar voren komt als belangrijkste klant of als belangrijkste leverancier (meer dan 50 % van de gemiddelde omzet en de gemiddelde aankoopkosten in de periode 2017-2019 is voor rekening van de gerechtsdeurwaarder). Dit valt te verklaren door het feit dat gerechtsdeurwaarders, voor het uitvoeren van opdrachten buiten hun eigen arrondissement, beroep moeten doen op collega's in een ander arrondissement. Voor een kantoor is het dus van groot belang om een sterk netwerk uit te bouwen over de verschillende arrondissementen heen. Voor bijna 95 % van de onderzochte gerechtsdeurwaarders blijft de afhankelijkheid van de belangrijkste opdrachtgever beperkt tot minder dan 30 % van de omzet waardoor het gevaar voor een te grote afhankelijkheid van de voornaamste opdrachtgever al bij al niet bijzonder groot is. Een zeer beperkt aantal kantoren is echter wel sterk afhankelijk van één opdrachtgever. Weliswaar blijven overheidsinstellingen (als opdrachtgevers) binnen deze analyse buiten beschouwing⁹³. Vergeleken met de relatief hoge historische rendabiliteit in de periode 2013-2019 (11,6 % gemiddeld), had de rendabiliteit van de sector in 2020 (4,3 %) en 2021 (7,0 %) en laatste jaar waarvoor financiële gegevens beschikbaar waren op het moment van afsluiten van de redactie van dit rapport) zwaar te lijden onder de gezondheids crisis waarbij de lockdowns en inperkende maatregelen zwaar wogen op de activiteitsgraad van de sector. Daar waar de gerechtsdeurwaarders zich in pre-coronatijden (2018-2019) qua rendabiliteit (gemiddeld 11,1 %) positioneerden vlak onder de mediaanwaarde (11,3 %) van een aantal quasi vergelijkbare vrije beroepen, behoorde de sector in coronatijden (2020-2021) tot de minst rendabele van deze vrije beroepen (5,7 % tegenover een mediaanwaarde van 13,0 %). Gerechtsdeurwaarders hebben weliswaar meer te lijden gehad van de gezondheids crisis dan andere vergelijkbare vrije beroepen maar de rendabiliteit voor de sector als geheel blijft wel positief. Het markt- en ondernemingsrisico van de gerechtsdeurwaarder lijkt voor de sector als geheel lager te liggen dan voor een aantal andere vrije intellectuele beroepen, alsook ten overstaan van veel andere ondernemingen actief in meer open sectoren van de Belgische economie. Dit is ten dele toe te schrijven aan de regulering van het beroep in de gerechtelijke fase. Daarnaast liggen echter nog een aantal andere kenmerken van het beroep aan de basis van het lagere markt- en ondernemingsrisico zoals onder meer de beperkte instroom (hoge toetredingsbarrières). Desondanks is het ondernemingsrisico niet voor alle gerechtsdeurwaarderskantoren gelijk daar dit kan verschillen in functie van de grootte van het kantoor, de plaats van vestiging, de aard van activiteit en de natuur van de opdrachtgever. Ook zou de overheid kunnen beslissen van een aantal wettelijke taken af te schaffen of open te stellen naar andere beroepen.

Ofschoon een nieuwe wet gestemd is in december 2022 (een wet die de verdere modernisering en digitalisering van het beroep van gerechtsdeurwaarder beoogt) en in mei 2023 (een wet die het boek XIX "Schulden van de consument" in het Wetboek van Economisch Recht invoegt), lijkt het, ten gevolge van de verschillende geanalyseerde elementen, noodzakelijk om het beroep van gerechtsdeurwaarder verder te laten evolueren. De hervormingen zouden onder meer betrekking moeten hebben op een grotere transparantie, een bijstelling van het wettelijk tarief, een verdere vereenvoudiging en/of rationalisering van bepaalde procedures. Dit zal een betere dienstverlening naar de bevolking toe mogelijk maken.

⁹³ Voor veel kantoren is de overheid echter wel de grootste opdrachtgever. In Vlaanderen is bv. de Vlaamse Belastingdienst (VLABEL) belangrijk voor het overleven van veel kleinere kantoren.

Bijlage 1

De inning van een vordering/schuld (B2C-relatie):

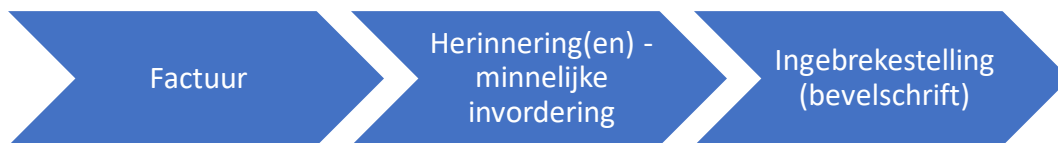
De inning van een schuld kan een ander parcours volgen naargelang de herkomst van de schuld, te weten de niet-betaling van een klassieke factuur (zoals een ziekenhuisfactuur, een telefoonrekening, ...), een factuur verbonden aan energie-uitgaven van de woning (water, gas, elektriciteit) of een administratieve factuur (schuld tegenover een overheidsinstantie, zoals de staat, de gemeente, het openbaar vervoer, of elke andere instelling van openbaar nut).

In elke fase van het traject zullen extra kosten in rekening worden gebracht bij de oorspronkelijke schuld van de schuldenaar.

Klassieke factuur:

Stap 1: Betalingsherinnering (minnelijke invordering)

Wanneer een factuur op vervalddag komt en niet is betaald geworden (en er geen regeling met de schuldeiser is getroffen), kunnen door de schuldeiser één of meerdere betalingsherinneringen worden verstuurd (ofwel neemt de schuldeiser zelf het initiatief, ofwel schakelt hij een advocaat, een gerechtsdeurwaarder of een incasso-onderneming in). Aan deze aanmaningen kunnen extra kosten verbonden zijn indien de algemene voorwaarden van het contract daarin voorzien. Indien de aanmaning(en) niet leidt (leiden) tot de betaling van de schuld (of tot onderhandelingen over een afbetalingsplan), wordt een ingebrekestelling naar de schuldenaar verstuurd, en kunnen nog extra kosten worden gevorderd. Om preciezer te zijn, is de ingebrekestelling een officiële brief waarin de schuldenaar met klem wordt verzocht de schuld binnen een bepaalde termijn te betalen vooraleer er gerechtelijke stappen worden ondernomen. Dit is de laatste stap voor een rechtszaak. De schuldenaar heeft altijd de mogelijkheid om met de schuldeiser of eventueel de gerechtsdeurwaarder⁹⁴ over een afbetalingsplan te onderhandelen, waardoor de procedure kan worden stopgezet.

Stap 2: Gerechtelijke vervolging

Indien de ingebrekestelling niet tot de betaling van de schuld leidt, en de schuldeiser besluit over te gaan tot een gerechtelijke invordering, is hij verplicht een vonnis te verkrijgen indien hij een gedwongen terugbetaling wil. Om dit te doen kan de schuldeiser een beroep doen op een gerechtsdeurwaarder die de schuldenaar eventueel een dagvaarding zal betekenen (de tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder gebeurt dus op verzoek van de schuldeiser)⁹⁵. Het betreft een dagvaarding om voor de rechtbank te verschijnen. Op de dag van de zitting krijgt de schuldenaar de gelegenheid zijn betalingsmoeilijkheden mee te delen en kan hij een oplossing voorstellen. Tijdens de zitting zal de rechter een beslissing

⁹⁴ Het gebeurt dat de schuldeiser de gerechtsdeurwaarder vraagt van alleen een ingebrekestelling te sturen, met betaling rechtstreeks aan de schuldeiser en zonder mogelijkheid te onderhandelen over een afbetalingsplan. Ter herinnering: het is de schuldeiser die de opdracht, en de mogelijkheid om eventueel een afbetalingsplan te accepteren, vastlegt, aangezien hij niet verplicht is om gespreide betalingen te aanvaarden.

⁹⁵ Om een vordering in te stellen voor de rechtbank, kan de schuldeiser in bepaalde gevallen (bijvoorbeeld in geval van een huuraangelegenheid voor de vrederechter, een vordering voor de arbeidsrechtbank, fiscale materies, ...) ook een verzoekschrift bij de rechter indienen. In dat geval moet het verzoekschrift naar de griffie worden verstuurd of daar neergelegd worden. De griffier zal de partijen dan via een gerechtsbrief oproepen om op de zitting te verschijnen.

nemen. Deze beslissing wordt per post naar alle betrokken partijen verzonden⁹⁶. Indien tegen de beslissing van de rechter geen beroep wordt ingesteld en het bedrag van het vonnis niet is betaald, kan de schuldeiser besluiten het vonnis met dwang ten uitvoer te laten leggen door een gerechtsdeurwaarder die zich naar de woning van de schuldenaar zal begeven om het vonnis officieel aan hem te betekenen (persoonlijk overhandiging of in de brievenbus bij afwezigheid). Merk op dat de schuldeiser echter niet verplicht is om een gerechtsdeurwaarder in te schakelen voor de betekening van het vonnis, bijvoorbeeld in het geval hij zou besluiten de procedure niet (onmiddellijk⁹⁷) verder te zetten of indien hij zou besluiten van te proberen de bedragen, waartoe de schuldenaar werd veroordeeld, in der minne te recupereren. Zowel vóór als kort na de uitspraak van het vonnis kan zo nodig een bewarend beslag gelegd worden⁹⁸.

Stap 3: Tenuitvoerlegging van het vonnis door de gerechtsdeurwaarder

De betekening van het vonnis gaat vaak gepaard met een bevel tot betaling, maar dit bevel tot betaling kan ook later worden betekend. Het is vanaf deze stap dat de gerechtsdeurwaarder een uitvoerend beslag kan leggen. Meestal zal de deurwaarder eerst proberen het verschuldigde bedrag terug te krijgen door middel van aanmaningen (bijvoorbeeld door het sturen van brieven). Vervolgens, als er geen overeenkomst wordt bereikt met de gerechtsdeurwaarder, zal deze overgaan tot beslaglegging. Dit kan op verschillende manieren gebeuren, namelijk op roerende goederen, op onroerende goederen⁹⁹, bankrekeningen of inkomsten. Merk op dat het beslag prioritair zal worden gelegd op de meest liquide goederen, zoals een bankrekening en het loon. In geval van roerend beslag zal de gerechtsdeurwaarder (een maand voor de dag waarop de verkoop plaatsvindt) een inventaris gaan opmaken van de roerende goederen. Om dit te doen zal hij zich naar de woonplaats van de schuldenaar begeven, een eerste maal enkel vergezeld van een getuige en zo nodig van een politieagent en, tijdens een tweede bezoek, vergezeld van een slotenmaker indien dit zou nodig blijken bij afwezigheid van de schuldenaar tijdens het eerste bezoek. Hij zal ook een dag bepalen voor de openbare verkoop van de roerende goederen (ten minste één maand na de beslaglegging). In dit stadium heeft de schuldenaar nog steeds de mogelijkheid om de schuldeiser te betalen of om een afbetalingsplan overeen te komen. In het andere geval, zal de gerechtsdeurwaarder de verkoop aankondigen, over het algemeen een week voor de verkoop, door een bericht aan te plakken op de plaats van verkoop (met een kopie overhandigd aan de schuldenaar) en zal hij zich twee of drie dagen voor de datum van de openbare verkoop naar de woning van de schuldenaar begeven om over te gaan tot het ophalen van de roerende goederen. De laatste stap zal dus zijn de goederen te koop te zetten (uitzonderlijk, in minder dan 2 % van de gevallen).

⁹⁶ Een gerechtsdeurwaarder hoeft niet ingeschakeld te worden wanneer in het vonnis betalingstermijnen zijn vastgesteld en de schuldenaar zich daaraan houdt. Of als de schuldenaar rechtstreeks met de schuldeiser over een afbetalingsplan onderhandelt en zich daaraan houdt.

⁹⁷ Een vonnis is eeuwig geldig, alleen verjaart de rechtsvordering tot tenuitvoerlegging in principe na 10 jaar, wat betekent dat de schuldeiser in principe 10 jaar de tijd heeft om het vonnis ten uitvoer te brengen.

⁹⁸ Het doel van een bewarend beslag is de goederen van de schuldenaar te blokkeren om de tenuitvoerlegging van het vonnis te vergemakkelijken en zo de toekomstige betaling mogelijk te maken. Dit bewarend beslag kan worden uitgevoerd onder zeer strikte voorwaarden, indien er hoogdringendheid is en alleen voor liquide schulden die vast staan en opeisbaar zijn.

⁹⁹ Tot aan de openbare verkoop blijft de schuldenaar van het vruchtgebruik van zijn onroerende goederen genieten.

Voorbeeld in het geval van een roerend beslag¹⁰⁰

Energiefactuur - Procedure in het Waals Gewest en in Brussel:

Stap 1: Betalingsherinnering en tussenkomst van het OCMW

Na de aanmaning(en) en de ingebrekestelling (stap 1 van een klassieke factuur) zal de energieleverancier de schuldenaar een afbetalingsplan voorstellen. Indien de schuldenaar zich niet aan dit plan houdt, zal de leverancier contact opnemen met het OCMW om deze op de hoogte te brengen van het bestaan van een schuld. De schuldenaar zal een brief ontvangen waarin hij op de hoogte wordt gebracht van de procedure en waarin hij wordt uitgenodigd contact op te nemen met het OCMW. Het OCMW zal een sociaal onderzoek uitvoeren om de financiële situatie en de reële behoeften van de schuldenaar in te schatten. De taak van het OCMW bestaat erin de schuldenaar te helpen door eventueel bepaalde sociale rechten te activeren, door mee te helpen onderhandelen over een afbetalingsplan, of zelfs door financiële hulp toe te kennen. Als deze stap geen oplossing biedt voor de onbetaalde rekening, ontvangt de schuldenaar van de gerechtsdeurwaarder een dagvaarding om voor de rechter te verschijnen. Voor de invorderingsprocedure wordt dan hetzelfde traject gevolgd als voor de klassieke factuur (stappen 2 en 3). Merk op dat de rechter tijdens de zitting echter kan beslissen van de energiemeter af te sluiten. Die beslissing wordt meegedeeld aan het OCMW.

Stappen 2 en 3: zie klassieke factuur

Bij de beoordeling kan de rechter beslissen om de energietoevoer af te sluiten. Na het vonnis, hetzelfde traject als bij een klassieke schuld.

Energiefactuur - Procedure in het Vlaams Gewest:

In het Vlaams Gewest is de procedure enigszins anders, aangezien de energieleverancier en de netbeheerder, in geval van onbetaalde energiefacturen, een vaste procedure moeten volgen.

In geval van niet-betaling moet de leverancier, met inachtneming van de gestelde termijnen, een herinnerings-, ingebrekestellings- en opzeggingsprocedure volgen en de schuldenaar onder meer meedelen dat hij van de leverancier een afbetalingsplan kan krijgen of dat hij de hulp kan inroepen van een OCMW of een erkende instantie voor schuldbemiddeling. Zodra het contract is opgezegd, heeft de schuldenaar 60 dagen de tijd (wettelijke opzegtermijn) om een nieuwe energieleverancier te vinden. Als de schuldenaar tegen het einde van de opzegtermijn geen nieuwe leverancier heeft gevonden, wordt de levering niet stopgezet maar wordt de schuldenaar verder bevoorradt door de netbeheerder. Ondertussen wordt door de oorspronkelijke leverancier een eindafrekening gestuurd. Als de schuld onbetaald blijft, zal de leverancier de schuld in veel gevallen doorsturen naar een incasso-onderneming. Wat de netbeheerder betreft: deze brengt in eerste instantie het verbruik in rekening. Als de rekeningen niet worden betaald (na een herinnering en ingebrekestelling), wordt een budgetmeter geïnstalleerd (prepaid energieverbruik). Als de schulden zich opstapelen “in de budgetmeter”, wordt het OCMW op de hoogte gebracht en kan de netbeheerder een afsluitingsprocedure opstarten, meestal met de voorafgaandelijke toestemming van de Lokale Adviescommissie (LAC) van de gemeente. Het OCMW zal altijd eerst contact opnemen met de schuldenaar om een oplossing te vinden.

¹⁰⁰ De kost voor het bevel tot betaling correspondeert met een betekening van het vonnis met bevelschrift.

Administratieve factuur (belastingen, gemeentebelastingen, administratieve boetes, ...):

Enkel stap 1 en stap 3 van een klassieke factuur

In deze denkbeeldige situatie is het verschijnen voor een rechter niet nodig. Bij niet-betaling van de schuld na verschillende herinneringen en een ingebrekestelling, zal de schuldenaar rechtstreeks een bevelschrift ontvangen om te betalen, zonder tussenkomst van een rechter. Indien de schuldenaar niet reageert, zullen de schuldeisers zelf hun toevlucht kunnen nemen tot de diensten van een gerechtsdeurwaarder om een beslag te leggen.

Bijlage 2

Ontleding van de kosten van een initiële schuld van 200 euro met aflossingen van 20 euro

Aantal maanden van terugbetaling	Aflossingen (in euro)	Bedrag van de schuld en geaccumuleerde kosten (in euro)		Evolutie van de totale, nog af te lossen schuld (in euro)
		Bedrag van de initiële schuld	200	200
		Inningsrecht + 21 % BTW	15,92 ¹⁰¹	215,92
1	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	199,20
2	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	182,48
3	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	165,76
4	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	149,04
5	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	132,32
6	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	115,60
7	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	98,88
8	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	82,16
9	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	65,44
10	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	48,72
11	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	31,99
12	-20	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	15,27
13	-18,55	Kwijtingsrecht + 21 % BTW	3,28	0

Bron: Eigen berekeningen.

¹⁰¹ In de praktijk wordt het inningsrecht proportioneel verrekend met de afbetalingen.